UNIVERSITETET I OSLO
DET JURIDISKE FAKULTET

NOTAT

Til: Rektor

Det juridiske fakultet
Postboks 6706 St. Olavs plass
0130 OSLO

Saksbehandler: T. T. Nilssen og O. A. Rosenberg

E-post: postmottak@jus.uio.no

Dato: 17.4.08 *Saksnr.:* 2008/1570 *Sakseier:* Rektor

URL: www.jus.uio.no

Faglige prioriteringer, Det juridiske fakultet, fase 2

Det vises til Rektors notat om tilbakemelding om fase 1 og Universitetsstyrets bestilling og føringer i forhold til videre arbeid av 19.09.07, Prosessplan fase 2 og 3 av 18.09.07, og presiseringer med hensyn til bruk, format og struktur av 18.01.08.

I møte 10.4.08 sluttet Fakultetsstyret seg enstemmig til hovedtrekkene i fakultetets forlag til tilbakemelding til UiO om fase 2 av prosess faglig prioritering. Merknader og anbefalinger fra styret er tatt med i sluttføringen av dokumentet.

1. Innledning

Forskningen og utdanningen ved Det juridiske fakultet er preget av fakultetets rolle som landets eldste og Nord-Europas største utdanningsinstitusjon for jurister. De senere tiårene har fakultetet også utviklet undervisningstilbud i andre fag enn juss. Dette har i stor grad vært en følge av utviklingen av nye forskningsområder i forlengelsen av den tradisjonelle normative rettsvitenskap. Kvalitetsreformen førte til større omlegginger av rettsstudiet enn av fakultetets øvrige studietilbud. Det ble gjennomført en studiereform, og jusstudiet ble redusert fra seks til fem år. Fortsatt avviker jusstudiet fra de fleste andre utdanninger ved universitetene og høyskolene ved at det er basert på årsenheter uten muligheter for valgfrihet før i det siste året. Studentene må gjennomføre alle fem årene før de tildeles en akademisk grad i rettsvitenskap. Fakultetet ser at det står overfor store utfordringer både i sin forskning og utdanning i årene som kommer i forhold til utviklingen i hva slags jurister samfunnet har behov for, utviklingen i universitets- og høyskolesektoren med blant annet mulighet for å ta bachelorgrad i juss og den internasjonale utviklingen. Fakultetet hilser derfor velkommen den anledningen som prosess faglig prioritering har gitt til å reflektere over virksomheten og å få råd fra universitetet for øvrig med hensyn til hva fakultetet særlig bør rette sin oppmerksomhet mot i sine utredninger og diskusjoner fremover. Det er imidlertid snakk om så vidt store og kompliserte spørsmål at fakultetet ikke ser for seg at det kan nå noen konklusjoner på disse som ledd i den prosessen som nå er i gang. Fakultetet vil derfor arbeide videre med temaene som en oppfølgning av prosess faglig prioritering ved UiO.

Det juridiske fakultet skal stå for forskning og utdanning på et høyt nivå, og arbeide for å fremme rettsstatens ideer nasjonalt og internasjonalt. Fakultetet vil derfor øke kunnskapen om rettsstatlige verdier og bidra gjennom sin forskning og utdanning til et rettssystem som sikrer menneskerettigheter, rettssikkerhet, rettferdighet, human konfliktløsning og ivaretar respekten for den enkeltes rettigheter.

Det juridiske fakultet vil også bidra med kunnskap som kan belyse hva slags markedsregulering som sikrer et velfungerende næringsliv og en sunn konkurranse, hvordan ulike sosiale rettigheter og tjenester ivaretas, samt hvilke virkninger de har, og hvordan miljø og klima kan beskyttes og reguleres rettslig. Ikke bare vil fakultetet bidra med kunnskap om nasjonal rett. Vi vil også bidra internasjonalt både når det gjelder forskning og utdanning. Særlig er det viktig å delta i den gjennomgripende europeiseringen av retten som nå foregår på nær sagt alle rettsområder. Vi er del av en felles nordisk rettskultur som kan yte viktige bidrag til den europeiske rettsutviklingen. Vi ønsker også å belyse disse problemstillingene på en tverrvitenskapelig måte innenfor rammene av en bredt definert rettsvitenskap.

Nøkkelen til fremgang ligger i å styrke fakultetets samlede kompetanse og arbeide for å styrke en felles identitet. Fakultetet satser på å utvikle en kultur som bidrar til gjensidig respekt og samarbeidsklima mellom ulike fagmiljø, fag og utdanninger. Den sakkyndige komité som nylig evaluerte fakultetets forskerutdanning på oppdrag fra NOKUT uttalte at det ikke er tvil om at "fagmiljøet bedriver aktiv forskningsaktivitet med god faglig bredde på internasjonalt nivå" og at "åpenhet mot tverrvitenskapelige problemstillinger er... en styrke". Fakultetet ønsker av den grunn å ta vare på og understøtte den etablerte forskningen og den positive utviklingen som allerede er i gang.

Det juridiske fakultets forskning og undervisning er forankret i samfunnets behov for kunnskap, for utdanning av jurister og for kompetanse når det gjelder rettsspørsmål og rettens rolle og utvikling. De forskningsmessig sterke områdene er i stor grad organisert på tvers av fakultetets institutter og tradisjonelle faggrenser. Fakultetets største studieprogram, masterstudiet i rettsvitenskap, preges av dets rolle som landets største utdanningsprogram for jurister.

Det juridiske fakultet har stått overfor store utfordringer og mange av disse vil fortsatt kreve strategiske grep og tilpasninger. På det rettslige planet er internasjonaliseringen og rettsliggjøringen av samfunnet av sentral betydning. På det utdanningspolitiske planet har fakultetet utfordringer både i forhold til gjennomføring av kvalitetsreformen og i forhold til hvordan universitets- og høyskolesektoren kommer til å utvikle seg. I den forbindelse utgjør fremveksten av bachelorstudier i juss ved høyskolene en særlig utfordring. Fakultetet er kommet lengre i arbeidet med å utvikle innholdet og organiseringen av forskningen i forhold til krav og forventninger fra omgivelsene enn innholdet og organiseringen av masterstudiet i rettsvitenskap.

2. Utdanningsprioriteringer

Det overordnede målet for fakultetets utdanningsprogrammer er at våre kandidater skal ha fagkompetanse på et høyt nivå og evne til kritisk og selvstendig tenkning. De skal ha et godt grunnlag for videre utvikling som fagpersoner og samfunnsborgere.

Fakultetet har foretatt en gjennomgåelse av utdanningstilbudet, og vurdert hvilke prioriteringer som bør legges til grunn ved utviklingen av tilbudet videre. Til grunn for prioriteringene ligger en porteføljeanalyse, der utdanningstilbudet er vurdert i forhold til de tre kriteriene for den faglige prioriteringsprosessen; kvalitet, samfunnsbehov, samarbeid og samarbeidspotensial. Vi forstår Universitetsstyret dit hen at det ikke er slik at ethvert studieprogram skal måtte oppfylle alle tre kriterier. Kvalitetskriteriet veier tyngst, men program kan for eksempel prioriteres av hensyn til samfunnsbehov, selv om

kvalitetskriteriene gir det svakere vurdering. Universitetsstyret etterspør spesifikt attraktivitet på arbeidsmarkedet som et kvalitativt kriterium og et uttrykk for samfunnsbehov. Dette vil være viktig i vår fremstilling av forholdet mellom programportefølje og samfunnsbehov.

Masterstudiet i rettsvitenskap har vært gjenstand for vurdering av Norsk organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT), og de av NOKUTs anbefalinger som er av betydning for innretningen av masterstudiet i rettsvitenskap, er sentrale premisser for en del av vurderingene.

Masterstudiet i rettsvitenskap

Studiet

Masterstudiet i rettsvitenskap er et integrert 5-årig studieløp og det største studieprogrammet ved fakultetet. Studiet er et profesjonsstudium, og innretningen på studiet er derfor i noen grad påvirket av de krav og forventninger juristprofesjonen og samfunnet for øvrig har til ferdig utdannete kandidater.

Juristutdanningen tar sikte på å gi studentene grunnleggende basiskunnskaper og ferdigheter, og gjenspeiler dermed bare i begrenset grad forskningsområder og forskningsprioriteringer. Dette er ikke ensbetydende med at forskningsområder og forskningsprioriteringer ikke har betydning for utvalget av emner som inngår i studieprogrammet eller undervisningen i slike emner. De er imidlertid ikke styrende.

Hovedoppgaver for juristene er å vedlikeholde den betydelige kunnskapsmengde og innsikt som ligger til grunn for dagens regelverk, veilede brukere om anvendelsen av rettssystemet, og å utvikle og oppdatere rettsreglene i tråd med samfunnsutviklingen og ny innsikt. Dette gjenspeiles i studiet, som tar sikte på å sette den ferdige kandidat i stand til å identifisere og løse rettsspørsmål, og å argumentere for endringer der dette synes påkrevd.

Juristprofesjonen er ikke homogen, men juristutdanningen i Norge er, og har alltid vært, en generalistutdanning. Generalistpreget gjør det mulig å foreta karriereskift i yrkesløpet, og dette ses på som en fordel så vel for den enkelte som for juriststanden og samfunnet i sin alminnelighet. Det er således antatt at samfunnet er tjent med at dommere, advokater og andre juridiske beslutningstakere har bred erfaringsbakgrunn.

Forskningsrelatert kvalitet

Det juridiske fakultet ved Universitetet i Oslo har landets største rettsvitenskapelige miljø både forstått i absolutte tall og forstått som det fagfelt som dekkes. Den forskningsmessige basisen for undervisningen, forstått som innslaget av aktive forskere i undervisningen, er temmelig stort gjennom hele studiet. Det er likevel slik at fakultetet er avhengig av å benytte tilkalte timelærere, særlig i kurs- og smågruppeundervisning. De fleste av disse har ikke forskningserfaring. Dette medfører at studentene møter forskerne i store auditorier der det foreleses over grunnleggende emner, og mer tilfeldig i den dialogpregete undervisningen. Et forbehold gjelder likevel for undervisningen i valgemner i studiets siste år, og for veiledningen på masteroppgaven. Men også i disse undervisningsaktivitetene er det et ikke ubetydelig innslag av tilkalte lærere uten forskningserfaring.

Den forskningsmessige basisen for undervisningen, forstått som nærhet til spørsmål det forskes på, øker i det siste året av studiet. Her velger studentene to blant en rekke

valgemner, i tillegg til å skrive avhandling. Både valgemnene og avhandlingsarbeidet vil ikke sjelden ha temmelig tett tilknytning til forskningstemaer det arbeides med.

NOKUT har påpekt at rettsvitenskapsstudentene i stor grad er gitt ansvaret for egen læring, og at det er små valgmuligheter underveis i studiet. Fakultetet vil vurdere økning av valgfriheten i studiet. Dette vil kunne imøtekommet ønsket om større innslag av forskningsbasert undervisning og internasjonalisering. Når det gjelder tettere oppfølging av studentene, vil dette kunne imøtekommes både gjennom omorganisering av måten studentene evalueres på og gjennom mer undervisning i små grupper. Fakultetet vil også vurdere dette, men understreker at det vil kreve en bedret ressurssituasjon for fakultetet.

Undervisningsrelatert kvalitet

NOKUT har kritisert Universitetet i Oslo for at det ikke allokeres større ressurser til masterstudiet i rettsvitenskap, og påpekt at dette medfører at studentene får liten oppfølging og dermed i stor grad har ansvaret for egen læring. På dette punktet skiller masterstudiet i rettsvitenskap ved Universitetet i Oslo seg markant fra de tilsvarende studiene ved henholdsvis Universitetet i Bergen og Universitetet i Tromsø.

Det er for tidlig å si om anmerkningene fra NOKUT vil få betydning for rekrutteringen til masterstudiet i rettsvitenskap ved Universitetet i Oslo, og det er interessant at de arbeidsgiverne NOKUTs sakkyndige komité var i kontakt med, uttrykte stor tilfredshet med nivået på de uteksaminerte kandidatene. Det kan derfor synes som manglende oppfølging ikke manifesterer seg i dårlige kandidater. Det er likevel ikke dermed sagt at ikke kandidatene hadde vært enda bedre om de hadde fått bedre oppfølging.

Samfunnsbehov

En mastergrad i rettsvitenskap er en nødvendig, lovbestemt, kvalifikasjon for en rekke stillinger. I tillegg er den en ønsket kvalifikasjon i mange andre. Samfunnsutviklingen gir få indikasjoner på at behovet for jurister vil synke. Stikkord i denne forbindelse er rettighetsfokusering, rettsliggjøring og internasjonalisering. Søkertallene til studiet er stabilt høye, slik at inntakskriteriene er strenge.[1] Arbeidsmarkedet for jurister er imidlertid konjunkturavhengig, og det er derfor perioder der arbeidsmarkedet for jurister er anstrengt og søkningen til studiet er lavere.

Det kan være liten tvil om at Universitetet i Oslo, ved Det juridiske fakultet, imøtekommer et stort samfunnsbehov gjennom å tilby et masterstudium i rettsvitenskap. Samfunnsbehov forstått som kvalitetskriterium må derfor forstås som en henvisning til spørsmålet om studiets innretning imøtekommer samfunnsbehov relatert til ferdige kandidaters ferdigheter og innsikter.

Som nevnt er juristutdanningen i Norge en generalistutdanning. I tilknytning til prosess faglige prioriteringer, har fakultetsledelsen gjennomført samtaler med fremstående representanter for juriststanden for å høre deres oppfatninger om innretningen av studiet.[2] Alle representantene for juriststanden fremhevet studiets generalistpreg som et positivt trekk. I tillegg til karriereskiftsargumentet nevnt foran, ble det fremhevet at så vel

[1] Kravet for opptak er høyere til masterstudiet i rettsvitenskap ved Universitetet i Oslo enn ved opptak til de tilsvarende studieprogrammer ved Universitetet i Bergen og Universitetet i Tromsø. Ved opptaket for høsten 2007, var kravet for opptak i Oslo gjennom henholdsvis ordinær kvote og primærvitnemålskvote 59,7 og 56,0.
[2] Se vedlagt referat.

regelproduksjonstempo som utviklingen i sin alminnelighet, og (retts)livets mangfoldighet spesielt, medfører at langt drevet spesialisering i studietiden neppe er ønskelig. Det ble også uttrykt generell tilfredshet med hensyn til emnepaletten i studiet. Samtidig ble det imidlertid fremsatt ønsker om at det ble funnet plass til flere emner. Hvilke dette burde være, avhang av hvem som uttrykte ønsket.

Mange av de fakultetet har hatt samtaler med har uttrykt skepsis til en modell der studieløpet deles i en bachelorgrad og en mastergrad. Skepsisen knytter seg ikke til oppdelingen i seg selv, men til hvordan kandidater med en bachelorgrad fra ett land og en mastergrad fra Norge, eller omvendt, kvalifiserer for de stillinger der mastergraden i rettsvitenskap i dag er et lovbestemt krav.

Det juridiske fakultet mener at juristutdannelsen fortsatt bør være en generalistutdannelse, men mener at dette ikke er til hinder for et betydelig større innslag av valgfrihet enn i det gjeldende studiet. En utvikling frem mot en bologna-modell er en mulighet. En slik modell behøver ikke bygge på et obligatorisk treårs studium som avsluttes med to år med valgfrihet, men kan også tenkes slik at studentene setter sammen de tre første årene ut fra hvordan de tenker seg veien videre, kombinert med sentrale profesjonsdannende fag i masterstudiet. Uansett spørsmålet om bologna-modell eller ikke, må økt innslag av valgfrihet antas å øke studentenes interesse for studiet og dermed studiekvaliteten. Fakultetet har imidlertid nylig vært gjennom en større studiereform, og en omfattende revisjon av studiets struktur og innhold må derfor ha en sterk faglig og samfunnsmessig begrunnelse, og må ses som en mulighet på noe lengre sikt enn som et resultat av prosessen om faglig prioritering.

Samarbeid og samarbeidspotensial

Juridiske emner etterspørres i tilknytning til studieprogrammer ved en rekke andre fakulteter, og valgemnene i masterstudiet i rettsvitenskap er da også åpne for studenter fra andre fakulteter. Slike studenter kan ta fakultetets valgemner som 10 studiepoengs emner på lavere grad. Helt uproblematisk er likevel ikke dette, siden studentene på masterstudiet i rettsvitenskap tar disse emnene etter fire år med jusstudier, mens studenter fra andre fakulteter har beskjeden, om noen øvelse med juridiske problemstillinger og analyse.

Omvendt gjelder at masterstudentene i rettsvitenskap i noen grad kan la emner tatt ved andre fakulteter, og andre læresteder for den saks skyld, inngå i mastergraden. Noe nærmere formalisert samarbeid med andre fakulteter forligger likevel ikke om dette. Vi har imidlertid avtaler med en rekke utenlandske fakulteter, og det er bred enighet på fakultetet om at det bør oppmuntres til utenlandsstudier.

Fakultetet antar at innføring av større grad av valgfrihet kan legge forholdene til rette for større grad av mobilitet og samarbeid mellom mastergradsstudiet i rettsvitenskap og de øvrige studieprogrammene ved universitetet. Det er likevel grunn til å anta at samarbeidspotensialet er større i tilknytning til de øvrige studieprogrammene som tilbys ved fakultetet, og da særlig de engelskspråklige, enn i tilknytning til masterstudiet i rettsvitenskap. Grunnen til dette er at de emnene som tilbys i disse studieprogrammene i mindre utstrekning enn de emnene som bare tilbys som valgemner i rettsstudiet, forutsetter forkunnskaper i norsk rett.

Rettsstudiet fremover

Fakultetet opplever god søkning til studieprogrammet, og undersøkelser viser at de ferdige kandidatene finner relevant arbeid rimelig raskt. De viktigste utfordringene for

studieprogrammet er knyttet til anmerkningene fra NOKUT, og sentralt her står beskjeden valgfrihet, mangelfull oppfølging og lite innslag av engelskspråklig juridisk litteratur og undervisning. Disse anmerkningene faller i noen grad sammen med ønsker og behov fra den juridiske profesjonen. Fakultetet vurderer det slik at innføring av større grad av valgfrihet, der man kan tenke seg at enkelte valg bare kan gjøres mellom enkelskspråklige emner, vil kunne imøtekomme en del av dette. Slike engelskspråklige emner kan hentes fra, og utvikles i samspill med, de internasjonale mastergradene som tilbys ved fakultetet. Innføring av slike emner vil også introdusere en større grad av fleksibilitet og mulighet for forskningsorientering enn i dag. Den kanskje største utfordringen knytter seg likevel til forholdstallet mellom studenter og vitenskapelig ansatte.

Kriminologi og rettssosiologi

Studiet

Undervisningen ved IKRS er rettet mot studenter i tre hovedgrupper: Bachelor (BA) kriminologi, master (MA) rettssosiologi og kriminologi; for jusstudenter: valgfag rettssosiologi og kriminologi og rettssosiologi på 4. avdeling. Studenter i BAstudiet *Kjønn, feminisme og likestilling* (KLF) får opptak til den obligatoriske delen av BAstudiet og kan tas opp på begge MAstudier.

Forskningsrelatert undervisning og kvalitet

Undervisningen ved IKRS har nær tilknytning til forskningen, særlig *valgfrie emner* der emneansvarlig og forelesere har utformet emnet med grunnlag i egen forskning. Også *obligatoriske emner* er forskningsbasert. Pensum og undervisning vil ligge tett opp til forskning og dagsaktuelle problemstillinger. Deler av undervisningen er forskningsbasert ved at studentene arbeider med samme tilnærming som i et forskningsprosjekt, det gjelder særlig fordypnings- og MA-oppgaver.

Samfunnsbehov

I Norge er det bare Institutt for kriminologi og rettssosiologi som tilbyr studier i kriminologi, og i Norden er vi enerådende med å ha både BA- og MAprogram i kriminologi og MA i rettssosiologi. Instituttet har fra tid til annen studenter fra andre nordiske land.

Spørsmålet om samfunnsrelevansen kan forankres i søking til faget. En stedig og omfattende søking tyder på at studenter ser fagene som interessante og at de gir mulighet for å forstå viktige sider ved samfunnet.

Et annet kriterium for om fag er relevante og interessante for et samfunn, er om studenter får jobb etter endt utdanning. MA- og doktorgrad kvalifiserer til stillinger i forskning og undervisning på universitet, høgskoler og forskningsinstitutt; i offentlig administrasjon og særlig i utredningsinstitusjoner som SSB; politiets og kriminalomsorgens utredningsenheter; NGO'er, nisjer i det private næringsliv og media. De siste årene har det vært flere muligheter på arbeidsmarkedet for nyutdannende kriminologer og rettssosiologer innen disse områdene. Uteksaminerte MAstudenter som er vurdert ut fra karakterene bestått/ikke bestått, har hatt like lett for å finne seg arbeid som uteksaminerte mastere med bokstavkarakterer.

Samarbeid og samarbeidspotensial

IKRS samarbeider med andre institutt ved UiO når studenter i kriminologi og rettssosiologi tar valgemner i andre fag, og omvendt, når studenter fra andre fag tar BA- og MAemner i kriminologi og rettssosiologi.

IKRS samarbeider på flere måter med fagmiljøer på Fakultetet, UiO, kommuner, og nordiske og internasjonale institutt og fagmiljøer om forskning og undervisning som særlig kommer MA- og dr.gradsstudenter til gode. Dette gjelder IKRS' samarbeid med *Senter for menneskerettigheter* (SMR) fra februar 2008, med sikte på å utveksle og utvikle forskningsprosjekt og studietilbud; med *RIKS* (forskergruppen i *Rettigheter, individer, kultur og samfunn*), IOR, hvor bl.a. dr.gradsstudenter i kriminologi deltar; med forskergruppen Samfunnskontroll og rettssikkerhet, IOR, der bl.a. dr.gradsstudenter i kriminologi og rettssosiologi deltar; med nettverk for diskusjon av filosofiske og rettslige implikasjoner av moderne nevrovitenskap, og Senter for tverrfaglig kjønnsforskning (STK). MAstudenter deltar i IKRS' samarbeidsprosjekter med *historikere på Falstadsenteret,* noe som gir tilgang til omfattende materiale om Falstad fangeleir; og i et samarbeid med *Bærum kommune* om forebyggende tiltak for barn og ungdom. Flere av IKRS' internasjonale samarbeid tar sikte på også å gi undervisning til viderekomne studenter: som IKRS' engasjement i *UDs menneskerettighetsdialog med Vietnam*; samarbeid med *Universidad de Habana* og *Union de Juristas de Cuba; og* med *Ilisimatusarfik (Universitetet i Grønland*). Deltakelse i internasjonale nettverk kommer også studenter til gode. *Nordisk nettverk for bostedsløshetsforskning* er aktuelt for dr. grads-, MA og BAstudenter.

IKRS ser det om viktig å opprettholde og utvikle videre samarbeid med ulike fagmiljøer og institusjoner. Vi ser det som sentralt samtidig å utvikle tilbud til studenter på ulike nivåer.

Forvaltningsinformatiske studier

Studiet

Forvaltningsinformatiske studier består av bachelorprogrammet Demokrati og rettigheter i informasjonssamfunnet (DRI) og masterprogrammet i forvaltningsinformatikk (FINF). DRI tilbys og utformes primært for å kvalifisere til FINF, men kan også gi grunnlag for opptak til andre masteremner. DRI-programmet er flerfaglig, ved at emner innen jus, informatikk og samfunnsvitenskap inngår. De ulike faglige perspektivene relateres til hverandre i DRI-emner.

Forskningsrelatert kvalitet

Undervisningen ved DRI og FINF er knyttet til forskningen og har gradvis endret innhold på grunn av bokutgivelser og artikler som ansvarlige lærere har gitt ut. FINF-programmet har stor forskningsrelevans og studiet er lagt opp for at studentene skal kunne tilfredsstille krav til vitenskapelig arbeid i masteroppgaven. Ambisjonen er å gi studentene forskningskompetanse. Vi tror dette gir noe større fare for lenger gjennomføringstid enn om studiet hadde vært mer profesjonsorientert. Vektleggingen på forskning har imidlertid neppe negativ innvirkning på kandidatenes muligheter i arbeidslivet utenfor forskningsinstitusjonene. Årsaken er primært at vi også legger avgjørende vekt på bred kontakt med arbeids- og samfunnsliv, jf nedenfor.

Undervisningskvalitet

Undervisningen på DRI og FINF er lagt opp som en blanding av forelesninger, seminarer, gruppeundervisning og obligatoriske oppgaver. Fagene er små og preget av stor grad av nærhet mellom studenter og lærere.

Samfunnsbehov

Studiene på DRI og FINF er uten tvil yrkesrelevante. Undervisningen har juridiske elementer, og kombinerer jusen med informatikk og samfunnsvitenskap. Den juridiske kunnskapen vi formidler settes med andre ord inn i en teknologisk og samfunnsmessig kontekst. I tillegg er programmene rettet inn mot kunnskaper som har betydning for moderniseringen av offentlig sektor, særlig spørsmål knyttet til IKT. Vårt klare inntrykk er at slik "sammenhengskunnskap" er etterspurt både i offentlig forvaltning og i privat sektor. Dette bekreftes av at våre kandidater raskt kommer i arbeid, ikke sjelden før arbeidet med masteroppgaven er sluttført. Ansettelse av forvaltningsinformatikere skjer mest i offentlig sektor, men også i private konsulentfirmaer som jobber inn mot offentlig sektor.

Vi har bred samfunnsmessig kontakt som ledd i undervisningen. Begrunnelsen er delvis å identifisere utviklingstrekk, dels å profilere faget. Dette skjer ved å:

- Arrangere åpne seminarer som del av undervisningen.
- Arrangere 1 - 2 større konferanser hvert år utenom undervisning, der studenter deltar. Dette bidrar til å bekrefte fagets relevans og har en klar profileringseffekt.
- Gi videreutdanningstilbud til ansatte i forvaltningen, integrert med masterundervisningen. Dette gir "ambassadører" og sosiale kontakter som er nyttige for studentene.
- Gjennomføre studentarbeider som i stor grad gjelder aktuelle problemstillinger med høy relevans for arbeidsgivere (masteroppgaver og avsluttende bacheloroppgaver). Prosjektene bekrefter relevansen av faget.

Samarbeid og samarbeidspotensial

DRI-programmet leverer flere obligatoriske og/eller valgbare emner til bachelorprogrammet i offentlig administrasjon og ledelse (SV) og digitale medier (MN). Det er særlig de rettslig orienterte emnene det er interesse for. Her er det grunnlag for utvidelse og intensivering av samarbeidet, men per i dag finnes det ikke personalressurser som gjør videre utvikling av dette samarbeidet mulig. Dessuten innebærer den geografiske avstanden mellom Blindern og Sentrum en hindring for et nært samarbeid.

FINF- og DRI-programmene er i meget liten grad integrert med masterstudiet i rettsvitenskap. Årsaken er primært at vi underviser jus på et nivå som er beregnet for studenter utenfor jusstudiet, og at andre av våre emner ikke inneholder rettsdogmatikk, men kun er relatert til det juridiske feltet. Dersom masterstudiet i rettsvitenskap ønsker å gi sine studenter større valgfrihet som omfatter annet enn tradisjonelle juridiske fag, foreligger det her et klart utviklingspotensiale.

De internasjonale masterprogrammene

Fakultetets internasjonale masterprogram er Maritime Law (MARLAW) Master of Laws in Information and Communication Technology, Master of Laws in Public International Law

og Master of Philosophy in the Theory and Practice of Human Rights. Programmene er ikke en del av profesjonsutdanningen ved fakultet. Det er derfor programmenes forskningsmessige styrke som vil være den viktigste basisen for vurdering av kvalitet.

Kvalitet, Forskningsnærhet og forskningsbasert undervisning
Undervisningstilbudet for programmene er stort sett forskningsbasert. Innholdet i programmene er tett knyttet opp mot, og bygger på, forskningssatsingen ved fakultetet. Det er nære forbindelser mellom programmene og virksomheten til flere av fakultetets forskergrupper. Det er også betydelig sammenfall mellom programmenes innhold og fakultetets forskningsprioriteringer. Undervisningen i alle fagene i masterprogrammene er gitt av forskere som selv forsker på det de underviser i. Faglærerne og studentene rapporterer at innslagene av forskningsbasert undervisning vurderes høyt i disse fagene.

Samfunnsbehov
Det er påpekt i Fakultetets forskningsprioriteringer at internasjonalisering av retten er økende, og at Norge må være seg bevisst dette for ikke å sakke av i utviklingen sammenlignet med andre land. NOKUT peker også på behovet for internasjonaliseringen av undervisningen. Masterprogrammene er svar på den økte etterspørsel etter internasjonale studier. MARLAW bidrar også til å fremheve nordisk sjørett som motvekt til angloamerikansk sjørett og kan bidra til eksport av løsninger som oppfattes som gode av norske myndigheter. International Public Law og Constitutional Law and Democracy har viktige kurs for å analysere betydningen av internasjonale traktater og institusjoner, bl.a. handel, miljø, forsvar og menneskerettigheter. Det samme er i stor grad tilfellet med Master of Philosophy in the Theory and Practice of Human Rights. I alle programmene er det innslag av samarbeid med utenlandske institusjoner. Master of Laws in Information and Communication Technology er innlemmet i European Legal Informatics Studies Program (EULISP), som er et EU-sponset initiativ.

Etterspørsel fra studenter og etterspørsel fra arbeidsmarkedet
MARLAW -programmet har høy attraktivitet i forhold til arbeidsmarkedet. Det samme er tilfellet med Master of Laws in Information and Communication Technology og Master of Philosophy in the Theory and Practice of Human Rights. Menneskerettighetskompetanse er etterspurt fra mange hold, både fra offentlig og privat side. SMRs masterprogram er også et godt grunnlag for en karriere i internasjonale menneskerettighetsorganer knyttet til FN og Europarådet , samt de store humanitære organisasjonene og menneskerettighetsorganisasjoner i inn- og utland. Når det gjelder International Public Law og Constitutional Law and Democracy søker noen studenter praksis ved internasjonale domstoler (European Court of Justice, ICTY, etc.) etter studiet. Flere studenter velger å jobbe med flyktningerett, krigens folkerett, miljø, handel, eller menneskerettigheter (NGOer, FN, departementene, forsvaret, statsadvokatembeter, forvaltningen, ambassader, eller andre institusjoner). Noen søker videre utdannelse (Phd. eller annen master) ved universiteter i utlandet. Fem tidligere studenter underviser nå i internasjonal folkerett ved universiteter i hjemlandet. Andre jobber i advokatfirmaer. De som blir i Norge har imidlertid ofte problemer med å finne stillinger og det bør arbeides for å finne mekanismer som kan gjøre det enklere for dem å finne jobb.

3. Prioriterte forskningsområder

Grunnlaget for Det juridiske fakultets forskningsprioriteringer er visjonen om å stå for forskning og utdanning på et høyt nivå, og arbeide for å fremme rettsstatens ideer nasjonalt og internasjonalt. Fakultetet ønsker derfor å knytte sine langsiktige interne prioriteringer til den kontinuerlige retts- og samfunnsutviklingen. Rettsvitenskapens kjerneområder vil alltid måtte ivaretas av den forskningen som finner sted ved fakultetet. Dette er områder hvor ethvert samfunn er avhengig av å ha spisskompetanse på internasjonalt nivå, men som erfaringsmessig er svært vankelig å finansiere med eksterne midler. Denne forskningen må derfor sikres gjennom interne prioriteringer. I forhold til andre steder hvor det utføres juridiske utredningsarbeid, som innen offentlig forvaltning og advokatstanden, har fakultetet dessuten et særlig ansvar på grunn av sin akademiske frihet både for å drive juridisk grunnforskning og for å drive anvendt forskning uavhengig av bestemte partsinteresser. Den delen av juridisk forskning som sikter mot systematisering av et rettsmateriale, utvikling av begreper, utprøving av påstander om gjeldende rett i forhold til et bredere materiale enn tidligere eller på nye områder, omprøving av etablerte sannheter etc. faller inn under begrepet grunnforsking slik det defineres av OECD. Innenfor det juridiske fagfeltet er det juridiske fakultetet ved UiO det eneste stedet i landet ved siden av fakultetene i Bergen og Tromsø hvor slik virksomhet bedrives i noe bredde og omfang.

Fakultetet har identifisert fire *tematiske områder*, og fire gjennomgående *perspektiver på retten*, for å angi retningen for fornyelsen og videreutviklingen av den faglige virksomheten. Områdene og perspektivene er utviklet nedenfra gjennom at fakultetets forskere er blitt invitert til å utvikle og organisere seg i forskergrupper. Dette har vært et ledd i fakultetets bevisste satsning for å styrke forskningen gjennom de siste fire årene. De områdene og perspektivene som er etablert vil bli prioritert på tvers av etablerte disipliner og organisatoriske strukturer.

Premisser for forskningsprioriteringene

Fakultetet legger følgende premisser til grunn for sine forskningsprioriteringer:

(i) Det skal etterstrebes en balanse mellom samfunnets behov for breddekompetanse og forventninger om forskning på et høyt internasjonalt nivå som kan trekke i retning av en ytterligere spissing.
(ii) Generell vekst i rettsvitenskapelig forskning er en hovedmålsetning.
(iii) Prosjekter og temavalg skal være forskerinitierte og strategien skal gi rom for en dynamisk utvikling.
(iv) Potensialet for tverrvitenskapelig forskning skal ivaretas og utvikles.
(v) Det skal både tas hensyn til behovet for å ta opp nye og aktuelle forskningstemaer som retts- og samfunnsutviklingen fører med seg og behovet for å vedlikeholde solid forskningskompetanse innenfor tradisjonelle rettsvitenskapelige disipliner.

Fakultetets langsiktige prioriteringer knyttes opp mot de områder hvor utfordringene antas å være særlig betydende i de kommende 10-15 årene og hvor fakultetet ut fra eksisterende ressurser og den antatte rekrutteringssituasjonen vil ha særlig gode forutsetninger for å lykkes. Fakultetet baserer seg på kvalitetskriteriene i UiOs strategiske plan.

Fire tematiske områder

Fakultetets fire *tematiske satsingsområder* er (i) rettens globalisering, (ii) individenes rettsstilling, (iii) rett, stat og marked, og (iv) rett og miljø.

Rettens globalisering

I løpet av de siste 10–20 årene har man sett økt overføring av makt til internasjonale organisasjoner og rettsliggjøring av det internasjonale samfunnet, på måter som tidligere var ukjente. Dels dreier endringene seg om *forholdet mellom det enkelte land og dets borgere*, hvor den internasjonale rett i stadig sterkere grad legger bånd på statenes handlefrihet, og hvor begrensningene håndheves ved rettslige sanksjoner fastsatt av internasjonale domstoler. Dels dreier det seg om *forholdet landene imellom*, hvor forhandlinger og maktbruk på stadig flere områder er blitt erstattet av rettslige prosesser. Dels handler det også om at det skapes transnasjonale og globale sammenhenger mellom borgere og mellom organisasjoner og selskaper på tvers av og til dels uavhengig av statlige skillelinjer. Internasjonale traktater, organisasjoner og domstoler spiller en betydelig rolle her. Antallet av internasjonale organisasjoner og domstoler har økt eksplosivt.

Et illustrerende eksempel er EUs vedtak om straffetoll på norsk laks. Tidligere kunne en slik handelsrestriksjon bare møtes med diplomatiske forhandlinger og eventuelt med mottiltak, mens den i dag kan bringes inn for tribunalene til Verdens handelsorganisasjon og avgjøres på grunnlag av internasjonale rettsregler.

Globaliseringen innebærer en fragmentering av retten og skaper nye utfordringer. Den stiller rettsvitenskapen overfor formidable oppgaver som må angripes innenfor en helt ny referanseramme og med nye metoder. Globaliseringen reiser fundamentale rettsspørsmål knyttet til forholdet mellom stat og borger, til forholdet mellom ulike rettssystemer og til beslutningsprosesser, håndhevelse og legitimitet. Uten en sterk rettsvitenskapelig forskning på internasjonale rettsspørsmål vil Norge stille med et alvorlig handikapp overfor fremtidens utfordringer i det internasjonale samfunnet. Det er også en viktig oppgave å studere gjennomføringen av internasjonale rettsnormer på nasjonalt nivå, dels i et systemperspektiv og dels på materielt nivå.

Internasjonale rettsspørsmål har stått sentralt i fakultetets forskningssatsning gjennom de senere år. En viktig bidragsyter er forskergruppen Internasjonale relasjoner med hovedsatsningene "Multinational Corporations in a Globalised Economy: Transnational Law as a Response to Common Challenges", "Legal and Political Theory of Multilevel Governance" og "Legitimacy in International Law". Andre viktige bidragsytere er Senter for europarett, Norsk senter for menneskerettigheter (SMR) og forskergruppen Konstitusjonelle studier. Flere av miljøene er tverrfaglige, og deltar i tverrfakultært samarbeid, med blant annet Institutt for statsvitenskap, og i samarbeid med eksterne institusjoner, blant annet Institutt for samfunnsforskning. SMR er et betydelig forskningsmiljø innen sitt felt i internasjonal sammenheng.

Individenes rettsstilling

Et markant trekk ved velferdsstatens utvikling er en sterkere *individualisering.* Et viktig trekk ved individualiseringen knytter seg til utviklingen av rettsregler som regulerer individenes *rettsstilling* – overfor andre individer, og som borgere overfor det offentlige. Individenes rettsstilling formes både av tradisjonell, nasjonalstatlig lovgivning, og i sterkt økende grad av regionale og internasjonale regler og organisasjoner. Den parallelle

utformingen av sosiale rettigheter i nasjonale og europeiske kontekster stiller oss overfor nye utfordringer.

Utbyggingen av velferdsordningene, sammen med nye samfunnsstrukturer og en ny befolkningssammensetning, reiser store og grunnleggende spørsmål hvor det er behov for ny forskning, bl.a. knyttet til det rettslige vernet mot *diskriminering* og mulige behov for særordninger for folkegrupper, slik som Sametinget. Når det gjelder velferdsordninger kan man skille mellom diskriminering *innenfor* velferdsordningene og diskriminering *mellom* velferdsordninger. Det vil være en viktig oppgave å klarlegge hvorledes diskriminering forebygges i eksisterende velferdsordninger, hvordan det kan forebygges, og på hvilken måte internasjonale forpliktelser – særlig menneskerettigheter og EØS-forpliktelser – påvirker og stiller krav til de norske velferdsordningene.

Det bør undersøkes om de norske velferdsordningene bygger på oppfatninger som er uegnede for dagens kulturelle og demografiske virkelighet. Det kan også reises fundamentale spørsmål om menneskeverd og legitimitet på bakgrunn av forholdet mellom det kollektive og det individuelle. Europeiseringen av sosiale rettigheter innebærer nye forskningsmessige problemstillinger. Forskergruppen Rettigheter, individer, kultur og samfunn (RIKS) står sentralt i fakultetets satsning på dette forskningsområdet. Gruppen utgjør en felles arena for sterke og etablerte fagmiljøer, først og fremst Avdeling for kvinnerett, Institutt for kriminologi og rettssosiologi og Norsk senter for menneskerettigheter (SMR). RIKS konsentrerer sin forskning om de endringer som påvirker individets rettsstilling i et globalt og pluralistisk sosialt, kulturelt og rettslig landskap.

IKRS har en særlig sterk forskningstradisjon knyttet til maktbruk overfor utsatte grupper. Blant de sentrale satsningene i senere år kan nevnes NFR-prosjektene ”Retten som velferdspolitisk styringsinstrument”, som tar opp viktige utfordringer i kjølvannet av Maktutredningen, og ”Crime Control and Technological Culture”, som bl.a. handler om konsekvensene av teknologibasert kriminalitetskontroll og kriminalitetens globalisering.

Rett, stat og marked

Reguleringen av markedene har alltid vært en av rettsreglenes sentrale oppgaver. Reglene er dels generelle, slik som de alminnelige regler om inngåelse og håndhevelse av avtaler, dels sektorspesifikke, slik som reglene som regulerer f.eks. finansmarkedet, arbeidsmarkedet, transportmarkedet og så videre. En rekke slike rettsspørsmål har oppstått som følge av samfunnsutviklingen i nyere tid.

Et viktig utviklingstrekk knytter seg til markedenes regionalisering og *internasjonalisering.* Handelen er i større grad blitt internasjonal, og reguleres i økende grad av *internasjonale rettsregler.* De to rettssystemene EU-retten og WTO-retten skiller seg fundamentalt fra den nasjonale rett, og stiller nye krav til kunnskapsgrunnlag og metoder for rettsvitenskapelig forskning.

Markedene for kapital og kunnskap har i dag stor strategisk betydning. Deres samfunnsmessige betydning kommer til syne ved at de er preget av stor regulerings- og kontrollintensitet på så vel nasjonalt som internasjonalt nivå. Samtidig er de komplekse felt som kan være svært vanskelige å regulere. For eksempel er kunnskapen om ”markedsavvik”, i form av forskjellige former for økonomisk kriminalitet, mangelfull. Et grunnleggende spørsmål knytter seg til betingelsene for utvikling av organisert økonomisk kriminalitet i et

samfunn, et spørsmål som best kan belyses i et internasjonalt og komparativt perspektiv. Et annet grunnleggende spørsmål gjelder definisjoner og utbredelse av immaterielle rettigheter.

Sentrale forskningsutfordringer knytter seg også til hvordan den moderne staten tar i bruk markedsmekanismene i offentlig sektor. Samfunnet har gjennomgått en utvikling fra 1800-tallets rettsstat til 1900-tallets velferdsstat, og har gjennom de siste 30 årene gjennomgått store endringer. Det oppstår spørsmål om rettslige modeller som har vært utviklet for reguleringen av private markeder, er egnet for reguleringen av offentlige markeder, og av offentlig og privat samarbeid.

Et annet trekk knytter seg til utviklingen av *elektroniske markeder.* Det knytter seg rettslige problemstillinger til elektroniske signaturer og sertifikattjenester, elektronisk betalingsformidling og ansvar, nye former for tvisteløsning samt regulering av grenseoverskridende handel.

Forskergruppen Marked, innovasjon og teknologi (CeRMIT) arbeider med sentrale problemstillinger knyttet til retten og markedet. Forskergruppen har et omfattende internasjonalt nettverk og betydelig publikasjons- og konferanseaktivitet. Andre viktige aktører i fakultetets satsning på retten og markedet er kontraktsrettsmiljøet ved Institutt for privatrett, Senter for rettsinformatikk/Avdeling for forvaltningsinformatikk, og Nordisk institutt for sjørett, som har et etablert fagmiljø med betydelig aktivitet knyttet til transport- og energimarkedene. Forskningen her angår forskjellige nasjonale og internasjonale kontraktsformer, reguleringen av markedet gjennom internasjonale konvensjoner og konkurransereguleringen innenfor disse sektorene.

Rett og miljø

En av de største politiske utfordringene i de kommende tiårene er knyttet til miljø og klimaspørsmål. En stor del av de tiltak som er gjennomført, og som diskuteres som fremtidige løsninger på dette området, er basert på *rettslige reguleringer.* På nasjonalt nivå dreier det seg blant annet om rettsregler som regulerer utslipp og arealbruk, på internasjonalt nivå dreier det seg om vern av havressursene, avtaler om klimatiltak og handel med utslippskvoter.

Forskning på fornybar energi, miljøteknologi og klimaendringer er utpekt til en av NFRs tre hovedsatsninger for 2009, og det er liten tvil om at miljøspørsmål også i de kommende årene vil stå sentralt i Regjeringen og NFRs forskningspolitikk. I NFRs dokument ”Store satsninger 2009” heter det blant annet at ”Konsekvensene av og tilpasning til endret energisituasjon, klimaendringer og energi- og klimapolitikk i samfunns- og næringsliv gir også behov for økt kunnskap. I tillegg er det behov for forskning som gir økt innsikt i beslutningsprosesser og rammebetingelser i klimapolitikken.”

Fakultetets forskning på dette området skjer først og fremst innenfor forskergruppen Naturressursrett, som er en tverrdisiplinær satsning, basert på forskning innenfor miljørett, energirett og tingsrett. Ressurs- og arealforvaltning står sentralt i gruppens forskningsaktiviteter, som omfatter både nasjonal og internasjonal naturressursrett. Gruppen har gjennomført flere betydelige forskningsprosjekter, og var vertskap for landets første EU-finansierte *Marie Curie Chair.* Gruppen har i løpet av de siste par årene utviklet tre nye forskningsprosjekter som har oppnådd eksternfinansiering fra NFR: 1. ”Utmarksrettigheter og samfunnskontroll”, ”Meeting the climate challenge: New legal instruments and issues in national and international energy and climate law”, og ”Consistency in Environmental

Law", som dreier seg om samordnings- og verdsettingsproblemer i miljøretten. Den underliggende hypotese er at de problemene som miljøretten står overfor, best kan formuleres som konsistensproblemer.

I tillegg har Nordisk institutt for sjørett satt i gang et NFR-finansiert forskningsprosjekt om "Safety, security and discharge control at sea", som inkluderer miljøspørsmål knyttet til skipsfartssektoren i vid forstand. Problemstillinger som tas opp her er reguleringsteknikker for å unngå forurensende utslipp i forbindelse med havarier og for å finansiere de utslipp som eventuelt inntreffer, samt spørsmål knyttet til CO_2-utslipp fra skip.

Fire gjennomgående perspektiver på retten

Det fremgår av beskrivelsen ovenfor at rettens internasjonalisering er et gjennomgående perspektiv som preger en stor del av forskningsvirksomheten ved fakultetet. I tillegg vil vi her peke på ytterligere fire gjennomgående perspektiver på retten, som gjelder fundamentale trekk ved rettssystemet, og som representerer vesentlige forskningsmessige utfordringer fremover. De fire gjennomgående perspektivene på retten er (i) rettsstatstanken, (ii) retten og tiden, (iii) rettstenkningen, og (iv) rett, samfunn og moral.

Rettsstatstanken

En fundamental oppgave for rettsforskningen er å bidra til forståelsen og utviklingen av rettsstatstanken. Oppgaven går på tvers av inndelinger i disipliner og tematiske områder.

Rettsstatstanken innebærer at rettsregler må sette rammene for rettigheter og maktbruk mellom individ og stat, mellom regionale og statlige myndigheter, mellom statsmyndighetene og mellom stater. Internasjonalt er rettsstatstanken nært knyttet til *rettsprinsipper,* som har likhetstrekk med – men som samtidig skiller seg fra – de *rettsregler* som den norske rettsstaten tradisjonelt har vært tuftet på. Rettsprinsippene er gjennomgående i rettssystemet, og har betydning på tvers av disipliner og etablerte strukturer.

Rettsstatens betydning fremtrer tydeligst når man sammenligner vårt hjemlige samfunn med områder hvor ufred og krig herjer, eller hvor næringsliv og offentlig forvaltning preges av lukkethet og korrupsjon. Globaliseringen setter rettsstaten overfor nye utfordringer, som gjør at den kontinuerlig må forsvares mot de motkrefter som truer dens eksistens.

Retten og tiden

Tidsdimensjonen er en grunnleggende egenskap ved retten. Rettslige normer, ordninger og ideer er i stadig endring, raskt eller langsomt, hyppig eller sjelden. Så vel rettsdogmatisk som empirisk og teoretisk rettsforskning forholder seg til dette aspekt ved retten, på forskjellige måter, avhengig av forskningsformålet. Rettshistoriedisiplinen har som særlig oppgave å tematisere forholdet mellom rett og tid, og å gi bidrag til faghistorisk fundert forskning om rettslige endringsprosesser. Men også annen rettsvitenskapelig forskning må nødvendigvis arbeide med tidsdimensjonen. Fakultetet har nylig opprettet forskergruppen Rett, samfunn og historisk endring, for å styrke tidsaspektet i rettsforskningen.

Rettstenkningen

Metodeutvikling og rettsfilosofi er av grunnleggende betydning for fornyelse av rettsvitenskapen. Dette gjelder særlig i en tid som så sterkt preges av økt rettslig kompleksitet, internasjonalisering og teknologisk utvikling. Den tradisjonelle rettsvitenskap har i hovedsak vært basert på hermeneutisk tekstforståelse, og på studier av bestemte tekster som er blitt til

i et oversiktlig system basert på maktfordeling og hierarki. Rettens spesialisering, globalisering og fragmentering skaper noen nye metodiske og prinsipielle utfordringer. Den rettslige kompleksiteten reiser også grunnleggende rettsfilosofiske og metodiske utfordringer på nytt – i tillegg til de rettsdogmatiske. Særlig gjelder det når de ulike rettssystemene kommer i motstrid, og konfliktene søkes løst bl.a. ved å se på grunnlaget for de ulike internasjonale rettskildenes legitimitet. Vi ser konkurrerende lovgivere og domstoler, nasjonalt og internasjonalt, og vi ser fremveksten av rettslige normer som skal gjelde på tvers av betydelige økonomiske og kulturelle ulikheter, og i ulike kontekster. Vi ser også en økt teknologisk innflytelse på retten – og rettslig innflytelse på teknologien – som reiser grunnleggende spørsmål knyttet til normteori og metodeutvikling. Representasjon av regler i datamaskinbaserte systemer er blitt dominerende i offentlig forvaltning, og viktig i den private økonomien, ikke minst innenfor finanssektoren.

Rett, samfunn og moral

Det kan sies at studiet av retten opprinnelig var et studium av lovreglene, og Det juridiske fakultet en skole i lovkyndighet. Det ble imidlertid snart en akseptert oppfatning at rettsvitenskapen er mer enn lovkyndighet – den er også en samfunnsvitenskap og en moralvitenskap. Likevel har en betydelig del av den rettsvitenskaplige produksjon hatt preg av lovkyndighet, i den forstand at arbeidene for en stor del har vært basert på såkalt "juridisk metode". Andre fags metoder har bare i begrenset – men riktignok økende – grad har vært anvendt på retten som studieobjekt. I nyere tid har man sett en rekke eksempler på at sosiologiske, økonomiske og moralfilosofiske metoder har vært integrert i rettsvitenskapelige prosjekter på en vellykket måte. Det anses som en viktig utfordring fremover å styrke disse sidene ved rettsvitenskapen, fordi de nyskapende og grensesprengende forskningsresultater ofte kommer frem ved tverrfaglig forskningssamarbeid.

Ressursbruk og løpende dimensjonering

Fakultetet ønsker å ta vare på og understøtte den etablerte forskningen og den positive utviklingen som allerede er i gang, og gjøre prioriteringer etter de hovedprinsipper som er angitt ovenfor. Det ligger i fakultetets grunnsyn at en forskningsstrategi skal være dynamisk, at gjeldende prioriteringer må vurderes, og eventuelt reformuleres, i en kontinuerlig prosess. Reformulering kan bli nødvendig dersom nye og vesentlige forskningsoppgaver kommer til syne, eller dersom fakultetets løpende arbeid med kvalitetskriteriene gir grunnlag for revisjon. En vesentlig oppgave fremover blir dessuten å samstemme forskningsprioriteringene med undervisningsprioriteringene. Det er ingen tvil om at det eksisterer et potensial for bedre utnyttelse av de ansattes forskningskompetanse i undervisningen, og fakultetet vil se på muligheter for å realisere gevinster på dette området. Samtidig er det i denne forbindelse viktig å peke på at fakultetet i 2008 vil starte arbeidet med evaluering av de første forskergruppene, og at NFR vil sette i gang forberedelsene til en nasjonal evaluering av rettsvitenskap.

Evalueringen av forskergruppene vil ta sikte på å vurdere 1) om forskergruppesatsningen har vært et egnet middel for å nå de målene fakultetet har satt: å styrke forskningssamarbeidet og forskningsledelsen, å skape attraktive og fruktbare fagmiljøer for rekrutter og seniorforskere, samt å øke den eksternfinansierte forskningsaktiviteten, 2) hvilke miljøer som fremstår som sterke og fruktbare, og som eventuelt kan være kandidater for særlig prioritering med sikte på fremdyrking av "spissmiljøer", 3) om fakultetets ressursbruk, særlig i form av stimuleringsmidler og forskningsadministrativ bistand, har gitt den ønskede

avkastning, og 4) hvordan samspillet mellom forskergrupper og annet, instituttbasert forskningssamarbeid har fungert, og evt. kan bli enda bedre.

Den nasjonale evalueringen av rettsvitenskap bør avdekke styrker og svakheter i fakultetets forskningsaktiviteter, dels isolert, og dels komparativt, sett i forhold til de andre juridiske fakultetene her i landet.

Det må forventes at disse prosessene vil frembringe betydningsfull ny kunnskap, som det må tas hensyn til i fakultetets videre arbeid med forskningsprioriteringene. I tillegg kommer den løpende oppfølgningen av enhetenes og miljøenes dokumenterte resultater, i form av publiseringsaktivitet, rekruttering, doktorgradsproduksjon, gjennomstrømning, ekstern finansiering mv. Samlet sett vil dette i løpet av en 2–3-årsperiode gi et bedre og sikrere bilde av fakultetets virksomhet, som vil gjøre det naturlig å gjennomgå de faglige prioriteringene på nytt, og vurdere om disse bør omformuleres og evt. spisses ytterligere.

4. Kommentarer

Som nevnt innledningsvis står fakultetet overfor mange og viktige utfordringer i tiden som kommer. På det rettslige planet er internasjonaliseringen og rettsliggjøringen av samfunnet av sentral betydning. Denne utviklingen stiller nye krav både til innholdet og organiseringen av forskningen og rettsstudiet. På forskningssiden har utviklingen ført til at juridisk forskning er mye mindre nasjonal i dag enn for få tiår siden. På utdanningssiden innebærer utviklingen at metoden er blitt mer sammensatt ved at studentene ikke kan nøye seg med innsikt i norsk juridisk metode. De hyppige forandringer i retten og de økende forbindelser mellom forskjellige rettsordner øker betydningen av generell teoretisk kunnskap både om interne og eksterne forhold i retten. En direkte konsekvens av dette er at juss ikke lenge like lett som før kan tilegnes gjennom selvstudium.

På det utdanningspolitiske planet har fakultetet utfordringer både i forhold til gjennomføring av kvalitetsreformen og i forhold til hvordan universitets- og høyskolesektoren kommer til å utvikle seg. I den forbindelse utgjør fremveksten av bachelorstudier i juss ved høyskolene en særlig utfordring. Fakultetet må i denne forbindelse ta stilling til både hvordan jusstudiet i UiO skal dimensjoneres og bygges opp, samt til studiets innhold.

Fakultetet har fra 1980-tallet vært gjennom omfattende studiereformer og har gjennom disse arbeidet seg frem til en grunnleggende fordeling og rekkefølge på fagene som synes velbegrunnet. Det er neppe grunnlag for å ta disse spørsmålene opp igjen til ny vurdering. Verken samfunnsbehovene slik de uttrykkes fra den juridiske profesjon eller faglige grunner tilsier heller at det rokkes ved at juristutdanningen i hovedtrekk bør være en generalistutdanning. Jurister bør ha en felles identitet på tvers av de yrker og oppgaver de går inn i. Rettsstoffet endrer seg dessuten så raskt at spesialkunnskap innlært under studiet raskt blir foreldet. At juristutdanning skal være en generalistutdanning hindrer likevel ikke at innslagene av valgfrihet gjennom studiet kan økes i forhold til i dag. Det er heller ikke slik at opplæring i avansert juridisk analyse og problemløsning bare kan læres gjennom studium av bestemte fag. Det viktige er at studentene gjennom studiet i forskjellige emner gis anledning til å gå i dybden i komplekse problemstillinger, ikke nødvendigvis at de fagene dette skjer i er obligatoriske.

Det er fakultetets oppfatning at flere områder innenfor samfunnslivet i dag ikke dekkes godt nok av juridisk forskning og samfunnsvitenskapelig forskning som er relevant for å bygge rettssamfunnet. Fakultetets strategiske mål er derfor å sikre mer forskning av høy kvalitet. Fakultetet er blant de ledende i Norden, og har som mål å holde høyt internasjonalt nivå på flere områder, og å utvikle noen europeiske spissmiljøer. Fakultetet vil derfor disponere sine ressurser bevisst ut fra hensynene til fagutvikling, forskningsbasert undervisning og samfunnets behov. Vi tror at det vil være en profil som også bidrar til å styrke UiOs komparative fortrinn ettersom ingen andre norske universiteter har en tilsvarende bred kompetanse innen rettsvitenskapen.

Fakultetet har arbeidet med utviklingen av en forskningsstrategi og gjennomføring av denne, noe som har resultert i vesentlige omorganiseringer av forskningsvirksomheten. Mer av forskningen foregår i forskergrupper som har lagt grunnlaget for utviklingen av fakultetets faglige prioriteringer. Den største utfordringen som fakultetet på kort sikt står overfor er den evalueringen fakultetet selv skal gjennomføre av forskergruppene og den fagevalueringen av rettsvitenskapen som Forskningsrådet skal gjennomføre.

På utdanningssiden er utfordringene særlig knyttet til fakultetets ressurssituasjon og til det forbedringspotensialet som er pekt på av NOKUT i forhold til masterstudiet i rettsvitenskap. jus-utdanningen har gjennom lang tid vært svakt finansiert. Kvalitetsreformen har bidratt til økte forventninger hos studentene. UiO har tidligere vist forståelse for fakultetets vanskelige økonomiske situasjon, og i 2003 fikk fakultetet ekstrabevilgninger. Samtidig har kvaliteten i utdanningen økt, noe som også viser seg gjennom at strykprosent og frafall av studenter har gått kraftig ned siden 1990-årene. For inneværende år har fakultetet på grunn av ressurssituasjonen måttet reversere en del av de studieforbedrende tiltakene som er satt inn de siste årene, blant annet gjennom reduksjon i smågruppeundervisning og studentoppfølgning. Flere av sparetiltakene ville åpenbart ha ført til yterligere anmerkninger fra NOKUT hadde de vært gjennomført før NOKUTS evaluering.

Ressurssituasjonen har også ført til at fakultetet har måttet kutte i antallet valgfag som tilbys til femte avdeling ut fra antallet studenter som har vært oppmeldt til eksamen de siste tre år. Formålet om innføring av større valgfrihet i studiet og å legge mer til rette for forskningsbasert undervisning, motvirkes til en viss grad av dette tiltaket. Fakultetet vil foreta en grundigere analyse av valgfagsporteføljen ut fra sine forskningsprioriteringer, med tanke på hvilke fag som bør videreføres innenfor rammen av valgfagsordningen til 5. avdeling og om det i tillegg bør innføres en større grad av valgfrihet gjennom studiet.

Med hilsen

Hans Petter Graver
dekan

Tove Tvedt Blix
fakultetsdirektør

Vedlegg:
1. Beskrivelse av dagens utdanningsportefølje (17.4.08)
2. Forskningsprioriteringer, delprosess 2.2. (17.4.08)
3. Organisasjonskart (1.1.08)
4. Referat fra samtaler med eksterne (17.4.08)

Kopi til:

Beskrivelse av dagens utdanningsportefølje, Det juridiske fakultet

Vedlegg 1, Faglig prioritering, fase 2, 17.4.2008

Innledning ... 3
Rettsvitenskap ... 3
Kriminologi og Rettssosiologi ... 4
Demokrati og rettigheter i informasjonssamfunnet og Forvaltningsinformatikk ... 6
Engelske masterprogrammer ... 7
Master of Laws in Maritime Law ... 8
Kvalitet ... 9
Samfunnsbehov ... 10
Fornyelse/samarbeidspotensial ... 10
Master of Laws in Information and Communication Technology Law ... 11
Kvalitet ... 12
Samfunnsbehov ... 12
Fornyelse/samarbeidspotensiale ... 13
Master of Laws in Public International Law ... 13
Kvalitet ... 14
Samfunnsbehov og potensiale for samarbeid/tverrfaglighet med andre fakulteter ... 15
Videre kursutvikling/fornyelse ... 16
Master of Philosophy in the Theory and Practice of Human Rights ... 16
Studiet ... 18
Forskningsrelatert kvalitet ... 18
Undervisningsrelatert kvalitet ... 18
Samfunnsbehov ... 19
Samarbeidspotensial og studiet fremover ... 19
Hele fakultetet ... 20
Antall primærsøkere per studieplass ... 20
Forskningsbasert undervisning ... 20
Kostnaden ved de ulike studiene ... 20
Studiepoengsinntekter og dekningsbidrag ... 21

Vedlegg ... 23
Tabell 1. Opptak til Det juridiske fakultet, studieåret 2006/2007 ... 23
Tabell 2. Oppbygging, Master Rettsvitenskap ... 25
Tabell 3. Studiepoeng ved ulike emner, Rettsvitenskap ... 26
Tabell 4. Søkernes karaktersnitt ved opptak i Oslo, Bergen og Tromsø, Rettsvitenskap ... 28
Tabell 5 Studentenes etterspørsel og utnyttelse av tilbudet, Rettsvitenskap ... 29
Tabell 6. Aktive ordinære studenter, Rettsvitenskap ... 30
Tabell 7. Oppbygging, Bachelor Kriminologi ... 31
Tabell 8. Oppbygging, Master Kriminologi ... 31
Tabell 9. Oppbygging, Master Rettssosiologi ... 32
Tabell 10. Oppbygging, Bachelor DRI ... 33
Tabell 11. Antall søkere, studieplasser og møtt 2004-2007, DRI ... 33
Tabell 12. Oppbygging, Master FINF ... 34
Tabell 13. Antall søkere, studieplasser, kvalifiserte og møtt 2004-2007, FINF ... 34

Tabell 14. Oppbygging, Master of Laws in Maritime Law 35
Tabell 15. Antall søkere, opptaksramme og antall møtt 2001-2008, Maritime Law 35
Tabell 16. Søkermassen fordelt på de tre ulike søkerkategoriene 2003-2008, Maritime Law 35
Tabell 17. Oppbygging, Master of Laws in Information and Communication Technology 36
Tabell 18. Antall søkere, opptaksramme og antall møtt 2004-2008, ICTL 36
Tabell 19. Oppbygging, Master of Laws in Public International Law 37
Tabell 20. Antall søkere, opptaksramme og antall møtt 2004-2008, PIL 37
Tabell 21. Oppbygging, Master of Philosophy in the Theory and Practice of Human Rights 38
Tabell 22. Antall søkere, opptaksramme og antall møtt 2002-2008, Master of Philosophy 39
Tabell 23 Oversikt over forskningsbasert undervisningsinnsats på ulike studieprogram 39
Tabell 24 Oversikt over direkte kostnader knyttet til selve undervisningen ved de ulike studieprogrammene 40
Tabell 25. Oversikt over inntekter og dekningsbidrag fra studiepoengsproduksjonen våren 2006 41

Innledning

I Prosessplanen for faglig prioritering (18.09.07) fremgår det at fakultetene skal utarbeide en sammenfattende beskrivelse av dagens portefølje av tilbud på programnivå. Det juridiske fakultet sendte 1.11.07 ut en bestilling til programledelsen ved fakultetets sju programmer og bad om en beskrivelse av viktige trender når det gjelder studentenes etterspørsel og utnyttelse av tilbudet, samt dokumenterte indikasjoner på programmets attraktivitet i forhold til studenter og arbeidsliv.

Rettsvitenskap

Målet for studieprogrammet er å gi de ferdige kandidatene solid grunnlag for å utøve de sentrale juridiske yrkene som finnes i domstolene, forvaltningen, næringslivet og advokatprofesjonen, særlig i Norge, men også internasjonalt.

Den viktigste ferdigheten som skal oppøves er å lære å stille, analysere og løse spørsmål etter gjeldende rett. I tillegg må kandidatene ha god forståelse av og gode kunnskaper i en del sentrale rettsområder med ulike metodiske krav. Videre skal studieprogrammet oppøve evnen til kritisk å vurdere hvordan rettsspørsmål bør løses, gi grunnlag for å kunne delta i utforming av lovgivning og kontrakter, og for å kunne ta standpunkt til godheten av gjeldende rett. Dette krever også kunnskap om rettens samfunnsmessige sammenhenger. Et solid grunnlag for å utøve ulike juridiske yrker fordrer bevissthet om og gode holdninger til profesjonsetiske problemstillinger. Endelig skal studieprogrammet oppøve ferdighet i å framstille og formidle juridiske resonnementer, løsninger og råd i et enkelt, men likefullt godt og presist språk, både til andre juridiske yrkesutøvere og til rettsrådsøkende uten spesielle forkunnskaper.

Programmets oppbygging og undervisningstilbud

Jusstudiet er inndelt i fem avdelinger á ett år (til sammen 300 studiepoeng), se tabell 2. Studiet er inndelt i ulike rettslige disipliner. Fakultetets undervisningstilbud består av forelesninger, kursundervisning og seminarer. I tillegg er prosjektarbeid en del av studiet. Det siste studieåret er en valgdel hvor studentene kan velge mellom ca. 45 valgfag og praksis, i tillegg til at de skal skrive en oppgave over et selvvalgt tema. Det er mulig å ta hele, eller en del av, det siste året ved et utenlandsk universitet. De ulike emnenes studiepoengvekting fremgår av tabell 3.

Studentenes etterspørsel og utnyttelse av tilbudet

Masterstudiet i rettsvitenskap har opptak to ganger i året, med en ramme på til sammen 590 studenter per år (295 per semester). Antallet primærsøkere per studieplass har holdt seg mellom 4,1 og 5,1 fra studieåret 2004/05 til 2007/08.[1] Søkernes karaktersnitt har fom høsten 2005 tom våren 2008 ligget mellom 56,0 og 60,4 i hovedopptaket, ordinær kvote, med et høyere snitt i høstkullet enn i vårkullet. Snittet i ordinær primærvitnemålskvote har i samme tidsperiode ligget mellom 52,2 og 56,0.[2]

[1] Se tabell 1 Opptak til Det juridiske fakultet og tabell 5, Studentenes etterspørsel og utnyttelse av tilbudet, Rettsvitenskap.

[2]Rettsvitenskap i Bergen har i samme tidsperiode ligget mellom 53,7-55,3 i hovedopptaket, og mellom 51,6-52, 8 i den ordinære primærvitnemålskvoten. Rettsvitenskap i Tromsø har i hovedopptaket hatt et jevnt snitt på

Studentenes utnyttelse av tilbudet fremgår av tabell 6, Antall aktive ordinære studenter pr semester. Kullet fra høst 2004 er det som kan følges lengst, og ut i fra tabellen har kullet etter 6 semestre (normert bestått 3. avdeling) 25,1 % frafall. Det må antas at flere studenter som ikke har registrert seg et semester ikke reelt sett er frafalt studiet, men har valgt å ta et opphold, og derfor ikke semesterregistrert seg siste semester.

Arbeidsmuligheter etter endt studium
Dokumenterte indikasjoner på juristers attraktivitet i forhold til arbeidsliv kan belyses blant annet ut fra ulike kandidatundersøkelser utført av NIFU-Step og Norges Juristforbund.[3] Ifølge undersøkelsene hadde 79 % av de uteksaminerte juristene i 2003 fått jobb 6 måneder etter eksamen, mens prosentandelen hadde økt til 94 % i 2006. 87 % av disse oppgav at arbeidet var av overveiende juridisk karakter (2006). Attraktivitet i forhold til arbeidsliv utdypes under punktet "Samfunnsbehov" i Porteføljeanalysens andre del.

Kriminologi og Rettssosiologi

Instituttet har tre studieprogram innen to fagområder; et bachelorprogram i kriminologi, et masterprogram i kriminologi og et i rettssosiologi. I Norge er det kun Institutt for kriminologi og rettssosiologi som tilbyr studier i kriminologi, og i Norden er instituttet enerådende med å ha både bachelor- og masterprogram i kriminologi og master i rettssosiologi.

Kriminologiens tyngdepunkt er institusjoner og aktører som er aktive i kontrollen av kriminalitet og andre samfunnsmessig definerte problemer, og disse institusjonenes og aktørenes møte med dem som begår de problematiske handlingene. Kriminologien er også opptatt av diskusjoner om hvordan man kan forstå uønskete handlinger ut fra et samfunnsmessig perspektiv. Rettssosiologiens tema er hele rettssystemet, både strafferetten og den offentlige rett for øvrig, privatretten og internasjonal rett, inklusiv menneskerettigheter. Dette gjør fagene til et fruktbart tverrfaglig møtested. Samlet ser instituttet som et stort gode at det dekker begge fagene og har et tilbud om et masterprogram innen hvert fagområde.

Programmenes oppbygging og undervisningstilbud
Bachelorprogrammet i kriminologi er bygget opp av 80 studiepoeng fordypning i kriminologisk teori, 40 studiepoeng i støtteemner, 40 studiepoeng i valgfrie emner og 20 studiepoeng i ex.phil/fac. Studiet avsluttes med en selvstendig og selvvalgt

---

mellom 55,3-55,5, og mellom 50,6-51,9 i den ordinære primærvitnemålskvoten. Data fra Samordna opptak., se tabell 4: Søkernes karaktersnitt ved opptak i Oslo, Bergen, Tromsø.

[3] Undersøkelsen i regi av juristforbundet sendes ut til foreningens medlemmer 6 mnd etter uteksaminering, og dekker kandidater fra Oslo, Bergen og Tromsø. Undersøkelsen gir lite grunnlag for antakelser med hensyn til ulikheter i attraktivitet for kandidater fra henholdsvis Bergen, Oslo og Tromsø, men belyser noen ulikheter. Andelen som har fått jobb er omtrent like høy blant kandidatene fra alle de tre universitetene, men andelen som har fått fast arbeid er høyest blant kandidatene som er uteksaminert i Oslo. Blant alle kandidatene fra Oslo har 61 % fått fast arbeid, fra Bergen har 50 % fått fast arbeid og fra Tromsø har 35 % fått fast arbeid. Kandidatene fra Oslo, Bergen og Tromsø som har fått arbeid fordeler seg ulikt i forhold til hva slags stillinger de har. Blant de som har fått jobb har 52 % av kandidatene fra Oslo, 38 % fra Bergen og 21 % fra Tromsø blitt advokatfullmektige mens 37 % av kandidatene fra Oslo, 48 % fra Bergen og 52 % fra Tromsø jobber med juridisk saksbehandling/utredning.

oppgave i kriminologi med individuell veiledning og oppfølging.[4] Undervisningen vil variere og består av: Forelesninger, seminarer, ekskursjoner, veiledning, prosjektarbeid, skriftlige oppgaver, muntlige framlegginger, nettforum, selvstudium og kollokvier.

Masterprogrammene er bygget opp etter samme mal med 30 studiepoeng i teori og sentrale problemstillinger, 10 studiepoeng i prosjekt- og metode og 10 studiepoeng i valgfritt emne. Masteravhandlingen utgjør 60 studiepoeng og er et selvstendig og selvvalgt prosjekt med individuell veiledning og oppfølging. Studiene avsluttes med en muntlig presentasjon av oppgitt tema som tilsvarer 10 studiepoeng, se tabell 8 og 9. Det blir lagt stor vekt på trening i både skriftlig og muntlig fremstillingsevne gjennom skriving av vitenskapelige tekster, kritiske analyser og forsknings- og prosjektarbeid.

Programmene har en kombinasjon av obligatoriske og valgfrie emner. Alle instituttets valgfrie emner kan velges av alle studenter ved UiO, også av enkeltemnestudenter. Ved siden av obligatoriske emner og valgfrie emner, har instituttet ansvaret for valgfag for jusstudenter i rettssosiologi og kriminologi. I tillegg har instituttet et samarbeid med det tverrfakultære bachelorprogrammet Kjønn, feminisme og likestilling (HF) slik at deres studenter får opptak til 80-gruppa fordypning i kriminologi (den obligatoriske delen av bachelorgraden). I praksis betyr dette at studenter som velger fordypning i kriminologi med studierett på bachelorprogrammet i KFL, kvalifiserer for søknad til master i rettssosiologi og kriminologi. Instituttets programstudenter skal i tillegg velge emner som støtter opp under fordypningen og som gir faglig bredde. Siden støtteemner skal sikre tverrfaglig kompetanse, får ikke studenter ved bachelorprogrammet i kriminologi velge støtteemner blant instituttets emner. Studentene ”våre” kan velge fra forhåndsgodkjente emnegrupper på SV, HF og UV, eller sende søknad til instituttet og be om godkjenning av andre emnegrupper.

De valgfrie emnene, i tillegg til et obligatorisk emne i kriminologi, inngår i instituttets tilbud om støtteemne-gruppe til andre programstudenter ved UiO. Instituttet har i dag ”støtteemne-studenter” fra og samarbeidsavtaler med blant annet følgende program; Demokrati og rettigheter, Tverrfaglige kjønnsstudier, Filosofi, Historie, Offentlig administrasjon og ledelse, Samfunnsgeografi, Sosialantropologi, Sosiologi, Statsvitenskap og Psykologi.

Studentenes etterspørsel og utnyttelse av tilbudet
Bachelorprogrammet i kriminologi har 60 studieplasser gjennom Samordna opptak. Antallet primærsøkere per studieplass var 8,9 for studieåret 2006/2007. Masterprogrammet i kriminologi har en ramme på 20 studieplasser. Antallet primærsøkere per studieplass var 1,9 for studieåret 2006/2007. Masterprogrammet i rettssosiologi har en ramme på 8 studieplasser. Antallet primærsøkere per studieplass var 3,1 for studieåret 2006/2007.

Arbeidsmuligheter etter endt studium
Norske kriminologer og rettssosiologer deltar i den kriminalpolitiske debatten med forskningsbasert kunnskap som bringer inn nye og kritiske perspektiver. Studiet

[4] Se tabell 7.

skaper interesse og engasjement for samfunnspolitiske spørsmål og for alternativer til dagens kriminalpolitiske løsninger. Studentene får metodiske og teoretiske kunnskaper til å studere og reflektere over kriminalitet, sosial kontroll og forholdet mellom kriminalitet og samfunn. Programmene trener studentene i å analysere komplekse problemstillinger, samt hente inn, analysere og kritisk vurdere informasjon. Dette er ferdigheter som det er viktig at universitetet fremmer, og som også arbeidslivet fremhever som viktig.

Demokrati og rettigheter i informasjonssamfunnet og Forvaltningsinformatikk

Ved bachelorprogrammet Demokrati og rettigheter i informasjonssamfunnet (DRI) og masterprogrammet Forvaltningsinformatikk (FINF) utvikler studentene forståelse for sentrale spørsmål knyttet til omstillingen av offentlig sektor ut fra samfunnsvitenskapelige, informatiske og juridiske forskningsperspektiver. Dette vil kvalifisere til jobber både i næringslivet og offentlig sektor, som spesialist på anvendelser og konsekvenser av teknologien. Programmene er tverrfaglige, men har begge klare rettslige elementer og langt på vei også en rettslig identitet.

Programmets oppbygging og undervisningstilbud

DRI er et treårig bachelor-studium bestående av følgende fagkomponenter som til sammen utgjør 180 studiepoeng: Ex.phil og ex.fac utgjør 20 studiepoeng til sammen. Obligatoriske emner utgjør 90 studiepoeng. I tillegg skal du velge breddevalg innenfor samfunnsvitenskap (20 studiepoeng) og informatikk (10 studiepoeng). Fordypningsvalg utgjør 20 studiepoeng innenfor ett av fagområdene som er nevnt ovenfor. I tillegg kommer valgfrie emner som utgjør 20 studiepoeng. Første semester på masterprogrammet består av et obligatorisk semesteremne på 30 studiepoeng, FINF4001 - Forvaltningsinformatikk. I andre semester skal du ta FINF4002 - Masterskole i forvaltningsinformatikk. I tillegg skal du velge ett fritt emne som må være knyttet opp mot tema for masteroppgaven din. Parallelt vil du starte arbeidet med masteroppgaven. De to siste semestrene er viet ferdigstilling av masteroppgaven.

Bachelorprogrammet legger opp til varierte arbeidsformer som oppfordrer til selvstendig tenkning så vel som samarbeid. Undervisningen vil skje i form av forelesninger, ekskursjoner, seminarer, øvingsgrupper, labarbeid og skriftlige arbeider. I tillegg kommer innlevering av et selvstendig prosjektarbeid i siste semester. Det vil være både skriftlige og muntlige eksamener samt mappevurdering. Undervisningen på masterprogrammet består av forelesninger, ekskursjoner, seminarer, øvingsgrupper, lab-arbeid og skriftlige arbeider, herunder masteroppgaven på 60 studiepoeng. Det vil bli lagt opp til varierte eksamens- og vurderingsformer for studentene under masterstudiet. Oppbyggingen er illustrert i tabell 10 og 12.

Studentenes etterspørsel og utnyttelse av tilbudet

Studentenes DRI har 25 studieplasser, mens FINF har en ramme på 20. Antall søkere per studieplass med DRI som 1. prioritet har ligget mellom 2,1 (2004) og 1,9 (2007), se også tabell 11. For FINF er tallene lavere, med 8 kvalifiserte søkere til 20 studieplasser i 2004, 6 i 2005, 3 i 2006 og 12 i 2007, se også tabell 13. Få av søkerne har vært kvalifiserte for opptak fordi de har manglet en tilstrekkelig faglig

bredde. Rekrutteringsgrunnlaget for FINF, og dermed antall kvalifiserte søkere, ser ut til å øke i takt med at de første DRI-studentene fullførte sitt bachelorstudium i 2007.

Karakterkravene for opptak til DRI-programmet har vært middels høyt og noe stigende (48,2/44,8 i 2007 og 46,4/44,5 i 2004). For søkere til FINF har antallet søkere vært så lavt at alle søkere med riktig fagkombinasjon og med snitt på 63/C eller bedre er tatt opp på studiet.

Arbeidsmuligheter etter endt studium
Forvaltningsinformatikk og forvaltningsinformatikere har ved flere anledninger vært anvendt i stillingsannonser, for eksempel av domstolsadministrasjonen i Trondheim. Forvaltningsinformatikere ansettes i stor grad innen offentlig forvaltning og i mindre grad i private konsulentfirmaer. NAV er eksempel på en etat som i stor grad har ansatt personer med forvaltningsinformatikk, og de har i dag 6 ansatte med denne bakgrunnen i tillegg til andre ansatte som har fulgt FINF-emner som videre- og etterutdanningsstudenter. Også FAD har tilsatt flere forvaltningsinformatikere. Rekrutteringen til NAV og FAD skyldes trolig et nærmere forskningssamarbeid med disse enn programmet har hatt med andre etater.

Når det gjelder bachelorprogrammet i DRI er dette klart yrkesrettet ved et avsluttende prosjekt tilsvarende 20 sp. Prosjektene er organisert som oppdrag fra eksterne organisasjoner. Til nå har Datatilsynet, Politidirektoratet, Utlendingsdirektoratet, NAV, Romerikets blad, Accenture og et privat legekontor vært oppdragsgivere.

DRI- og FINF-studiene er ikke profesjonsstudier slik jusstudiet er, men er heller ingen bred allmennutdanning. Felles for de aller fleste forvaltningsinformatikere er at de går inn i stillinger som gjelder omstilling/modernisering av offentlig sektor i prosesser der IKT og omorganisering er viktige elementer. Undervisningen er i stor grad lagt opp etter hva programledelsen vet er behovene innen denne "profesjonen".

Engelske masterprogrammer

Det juridiske fakultet har fire engelske masterprogrammer. I 2002 ble det formet felles overordnede målsetninger for de internasjonale mastergradene ved fakultetet. De internasjonale programmene skal:

- bidra til profilering av fakultetet utad
- danne grunnlag for undervisnings- og forskningssamarbeid med utenlandske universiteter
- bidra til en internasjonalisering av studentmiljøet ved fakultetet
- tiltrekke seg høyt kvalifiserte studenter fra andre land
- danne et bredere grunnlag for forskerrekruttering
- bidra til en internasjonalisering av forskningstemaer ved fakultetet

Master of Laws in Maritime Law

Masterprogrammet ble opprettet i 2001, før studiereformen av 2003 og før Master of Law-graden ble innført ved UiO. Programmet har som målsetning å gi en grunnleggende forståelse av reglene og rammene innenfor internasjonal sjørett, med basis i norsk rett. Programmets fokus ligger på sjørettsrelaterte forretningsforhold der norsk lov anvendes, men alle emner har også et internasjonalt perspektiv. Dette er med på å gi studieprogrammet et komparativt tilsnitt. Målet er å oppøve studentenes evne til å se de reelle virkningene av og gjøre komparative analyser av ulike regelsett. Programmet har siden starten hatt en høy internasjonal profil. De to siste årene har det vært studenter fra 10 ulike nasjoner, inkludert Norge på programmet.

Programmet er i reell konkurranse med lignende program på en mengde universiteter rundt om i verden.[5] Programmet konkurrerer også indirekte med universitet og læresteder som tilbyr en mer shippingrelatert utdannelse (ofte økonomi, iblandet litt sjørett). Nordisk institutt for sjørett har lenge vært kjent som et nordisk og internasjonalt kompetansesenter innenfor sine fagområder. En faktor som er sterkt medvirkende til at programmet klarer å hevde seg i konkurransen og er et blitt et kjent tilbud, er at programmet holder til på et institutt hvor sjørett og transportrett er de vitenskapliges hovedvirkefelt og ikke en biinteresse. Den faglige helhetlige kompetansen instituttet besitter, er med på å gjøre dette masterprogrammet attraktivt for utenlandske studenter. En del av de andre universitetene som tilbyr et lignende program har ikke et fagmiljø der det sjørettslige står i fokus på samme måte som ved NIFS.

Programmets oppbygging og undervisningstilbud

Programmet er et 12-måneders program som inkluderer tre kurs á 15 studiepoeng, spesialseminarer og en prosedyrekonkurranse med til sammen 15 studiepoeng og en masteroppgave på 30 studiepoeng, se tabell 14. Programmet er delt inn i fire terminer. Første og tredje termin består av vanlige kursforelesninger. De spesialiserte seminarene og prosedyrekonkurransen utgjør annen termin. Den fjerde terminen er forbeholdt skrivingen av en masteroppgave. Til sammen utgjør graden 90 studiepoeng.

Studentenes etterspørsel og utnyttelse av tilbudet

Programmet er åpent både for søkere med juridisk bakgrunn og for søkere med andre utdannelser, for eksempel Bachelor i shipping, logistikk, nautikk, eller økonomi. Dermed utvides rekrutteringsbasen. Programmet har normalt blitt tildelt 1-2 kvotestudenter hvert studieår. I fjor var det over 1.000 søkere for hele UiO til totalt 50-60 kvoteplasser. Dette innebærer at det er stor konkurranse om plassene og derfor gode søkere som tas opp. Søkermassen fordeler seg på tre ulike søkerkategoriene" kvote-programmet", "selv-finansierende" og "norske, nordiske, bosatte", slik det fremgår av tabell 16.

[5] Blant annet University of Southampton, UK, London University, UK, Tulane University, USA, University of Queensland, Australia, University of Swansea, UK, University of Cape Town, South Africa, University of Hamburg, Germany, University of Antwerp, Belgium, University of Utrecht, Holland, University of Stockholm, Sweden.

Opptaksrammen på programmet har vært på 20 studenter de fire siste årene, men instituttet ser det som en fordel at studentantallet ikke har nådd dette taket.[6] Etter de tre første rundene, som kan regnes som en oppstartsfase, har søkermasse og antall studenter som faktisk går på programmet stabilisert seg, se tabell 15. Den totale søkermassen studenter som har hatt MARL-programmet som sin første prioritet har de siste årene variert mellom ca 60-80 studenter og gjennomsnittet for antall studenter som går på programmet er 14 - 15. Antallet primærsøkere per studieplass var 3,6 for studieåret 2006/2007.

Arbeidsmuligheter etter endt studium
Studieprogrammet fører til flere karrieremuligheter innenfor den maritime (shipping) næringen. Kunnskapen som studentene opparbeider seg ved å følge dette programmet gjør dem interessante for rederier, forsikrings selskap, P&I Clubs, advokatfirmaer samt andre både private og offentlige institusjoner som arbeider med sjø og transportrett.

Det foreligger ikke noen systematisk fremstilling av hvor studentene har endt opp etter avsluttet program eller noen arbeidslivsundersøkelser for studiet. Instituttet har imidlertid relativt god kontakt med tidligere studenter og har gått igjennom de siste årskull for å finne tendenser. I gruppen internasjonale studenter som reiser hjem, ser det ut som de fleste av disse får relevante jobber i hjemlandet kort tid etter avsluttet utdanning, f eks innenfor shipping, i advokatfirmaer og offentlige institusjoner som hjemlandets transportdepartement eller tilsvarende vårt sjøfartsdirektorat. Noen velger å fortsette i akademia. Også for gruppen internasjonale studenter som blir i Norge etter endt utdannelse ser det ut til at mange av disse finner seg relevante jobber selv om disse støter på vanskeligheter som språk. Shippingindustrien er svært internasjonal og dette gjør at flere av de utenlandske studentene ansees for å være attraktive i store norske selskaper som ser de har behov for deres kultur og land/region spesifikke kunnskap. Videre ser det ut til at gruppen av bosatte internasjonale studenter med kompetansen og det nettverket de får tilgang til gjennom programmet, lettere får tilgang til det norske arbeidsmarkedet. De norske studentene ser i stor grad ut til å ende opp i shippingnæringen. Som nevnt over har disse fra tidligere ofte en maritim utdannelse fra før. De fleste ser ut til å finne relevant arbeid kort tid etter at de har avsluttet studiene, i hvert fall slik arbeidsmarkedet er i dag. Den norske maritime næringen er godt kjent med graden og etterspør denne kompetansen og flere studenter i forrige studentkull fikk jobb og trainee-tilbud før graden var avsluttet.

Kvalitet

NIFSs masterprogram i Maritime Law (MARL) er ikke en del av profesjonsutdanningen ved fakultet. Det er programmets *forskningsmessige styrke* som vil være den viktigste basisen for vurdering av kvalitet. Men om man ser MARL-programmet som en profesjonsutdanning i forhold sjørettsprofesjonen blir også profesjonsrelevans et viktig kvalitetskriterium.

Forskningsnærhet og forskningsbasert undervisning

[6] Det er særlig veiledning av studentene i forhold til masteroppgaven som blir ansett som ressurskrevende og som bremser opptakstallet.

Innslaget av forskere i undervisningen er høyt og undervisningen blir hovedsakelig gitt av professorer og stipendiater ved instituttet. Innslaget av forskere som selv forsker på det de underviser i er høyt. Alle våre professorer og stipendiater forsker innenfor de sjørettslige temaene som er gjenstand for undervisning. Undervisningen fordeles slik at de som arbeider med de forskjellige temaene underviser i dem.

Profesjonsrelevans
Master of Maritime Law er etablert for å tilfredsstille etterspørsel etter kunnskap i internasjonal sjørett i sjørettsprofesjonen. Kurset i Marine Insurance ble etablert bl.a. etter forespørsel fra sjøforsikringsbransjen om å skaffe et undervisningstilbud som bransjen manglet. Kurset i Petroleum Law er delfinansiert av Oljeindustriens landsforening. Kurset gir en kompetanse som er etterspurt av oljeselskapene. Behovene for profesjonsinnretning og forskningsrelevans peker i samme retning.

Samfunnsbehov

LL.M. graden i Maritime Law gir kompetanse på et område som har en svært internasjonal karakter. Det er påpekt i Fakultetets forskningsprioriteringer at internasjonalisering av retten er økende, og at Norge må være seg bevisst dette for ikke å sakke av i utviklingen sammenlignet med andre land. NOKUT peker også på behovet for internasjonaliseringen av undervisningen. MARLAW programmet tilfredsstiller derfor den økte etterspørsel etter internasjonale studier. MARLAW bidrar også til å fremheve nordisk sjørett som motvekt til angloamerikansk sjørett og kan bidra til eksport av løsninger som oppfattes som gode av norske myndigheter.

Etterspørsel fra eksterne etter valgemner/særskilte spesialfag?
Maritime Law som del av Master of Maritime Law er også et ordinært valgemne og etterspurt som særskilt spesialfag. Det samme gjelder de engelskspråklige valgemnene.

Fornyelse/samarbeidspotensial

Programmet evalueres fortløpende for å passe på at det er i takt med samfunnsutviklingen, forskning på området og behovene i sjørettsprofesjonen. Programsammensetningen er ikke tverrfakultær. Vi kan på nåværende tidspunkt ikke se noen naturlige forbindelser til andre fakultet ved UiO. Programmets internasjonale karakter gjør det mer naturlig å se utover landegrensene for samarbeid. Dette er gjort for Marine Insurance elementet som er en del av den nyetablerte Master of Arts of Marine Insurance & Risk Management ved instituttet. Denne er basert på et samarbeid mellom Det juridiske fakultet, Copenhagen Business School (CBS) og NTNU.

Det arbeides også med å gjøre kurset i Petroleum Law til en integrert del av en mulig master i North Sea Energy Law som er initiert av Universitetet i Groeningen ved professor Martha Roggenkamp. Aktuelle samarbeidspartnere i tillegg til Groeningen er Universitetet i København og et engelsk universitet.

Master of Laws in Information and Communication Technology Law

Programmet tilbyr spesialkompetanse innenfor faget rettsinformatikk. Hovedmålet med programmet er å gi en forståelse av de sentrale rettslige spørsmålene som oppstår som resultat av bruken av informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT). Disse spørsmålene gjelder måten IKT påvirker anvendelsen av eksisterende lover, og hvordan eksisterende lover påvirker bruken av IKT. Hvordan IKT fungerer som en regulerende mekanisme i seg selv er også et spørsmål som behandles i programmet. Det blir lagt vekt på å oppøve evnen til å analysere og innta en kritisk holdning til det bestående regelverket og dets grunnprinsipper, og diskutere alternative reguleringsmuligheter. Studieprogrammet passer for arbeid innen flere karriereveier som krever inngående kunnskap vedrørende forholdet mellom jus og IKT. Denne type kunnskap vil være nyttig enten man søker seg inn i offentlige forvaltning, internasjonale organisasjoner, eller det private marked. Programmet vil også kvalifisere for forsknings- og undervisningsstillinger på universiteter og høyskoler.
Programmet er det eneste av sitt slag i Norge. Programmet konkurrerer direkte med et tilsvarende studium ved Stockholms Universitet. Det finnes flere av samme type program i Storbritannia, eks. ved University of London.

Programmets oppbygging og undervisningstilbud
Programmet er et 12-måneders program som i hovedsak består av fire kurs á 15 studiepoeng og en masteroppgave på 30 studiepoeng. Til sammen utgjør graden 90 studiepoeng. Se tabell 17 for programmets oppbygging. Undervisningen består for det meste av forelesninger og seminarer (tutorials). I tillegg arrangeres det konferanser, workshops, debatter mv. på ad hoc basis.

Studentenes etterspørsel og utnyttelse av tilbudet
Rekrutteringen til de engelskspråklige mastergradene skjer i stor grad fra det internasjonale markedet. Siden oppstarten til programmet har etterspørselen gått jevnt opp, se tabell 18 med statistikk over antall søkere, opptaksramme og antall møtt. Antallet primærsøkere per studieplass var 2,4 for studieåret 2006/2007. Studieåret 2007/08 har det vært størst søkning til programmet siden oppstarten. Tendensen de senere år viser at studiet blir mer og mer populært. Programmet har bare eksistert i noen få år, og den økende popularitetskurven til studiet er positiv. Karaktermessig gjør studenter som går på programmet svært bra. Karaktersnitt for avlagte eksamener viser et snitt på B (for enkelteksamener) og A for masteroppgaven (tallene er fra 2005/2006).
Studiets attraktivitet kommer bl.a. frem av tilbakemeldinger fra tidligere og nåværende studenter.[7] Trolig mest attraktivt er det at studiet ikke er et "massetilbud" med et stort antall studenter og lite reell kontakt med lærerer. Studentene blir fort integrert i en av verdens ledende forskningssentre innen rettsinformatikk, og de får tilgang til det som sannsynligvis er verdens beste dokumentasjonssamling innen fagfeltet ("Knut Selmer collection").

Arbeidsmuligheter etter endt studium

[7] Se f.eks. alumni-uttalelsene samlet ved <http://www.uio.no/studier/program/ictlaw-master/om/jobb-og-studiemuligheter.xml>.

Arbeidsmulighetene for studenter som har avsluttet programmet, er svært gode. I arbeidsmarkedet er det stor etterspørsel etter personer med slike kvalifikasjoner. Det foreligger ikke noen systematisk fremstilling av arbeidslivsundersøkelser her, men tilbakemeldinger fra studentene bekrefter dette inntrykket. Alle ICTL-studentenr har fått relevant jobb 6 måneder etter avsluttede studier. Av studentene som kommer fra u-land, har praktisk talt alle fått relevante jobber i hjemlandet. I mange afrikanske og asiatiske land er det stor mangel på kvalifisert arbeidskraft innen IKT-rett, og det er viktig at Norge ved å tilby studier av denne art kan gi sitt bidrag for å utdanne studenter verden over. Norske studenter har fått relevante jobber i det norske arbeidsmarkedet – bl.a. Post- og Teletilsynet, Samferdselsdepartementet og Telenor.

Kvalitet

Undervisningstilbudet for programmet er med ett unntak forskningsbasert. Unntaket gjelder telekommunikasjonsrett der en praktiserende advokat står for mesteparten av undervisningen. Advokaten er spesialist på telekommunikasjonsrett og ansett som en av Norges ledende advokater på området. Tilbakemeldingene fra studentene er at de setter stor pris på at de får undervisning fra en advokat som arbeider daglig innen feltet og dermed kan gi dem et praktisk perspektiv.

Studenttilbakemeldingene tyder også på at den forskningsbaserte undervisningen ellers er stort sett av høy kvalitet. Forskere ved SERI og Institutt for privatrett står for mesteparten av denne undervisningen. Alle disse underviser på temaer innenfor sine respektive ekspertområder. I tillegg kommer enkelte forelesninger av gjesteforskere. Dessuten har det de siste to årene vært arrangert en kort studietur til London der ledende forskere ved Centre for Commercial Law Studies, Queen Mary, University of London og ved British Institute of International and Comparative Law har stilt opp og undervist studentene i et intensivt 2-dagers program.

Innhold i LL.M.-programmet er tett knyttet opp mot, og bygger på, forskningssatsingen ved SERI – som er blitt omtalt som ”the finest of its kind in the world” (*The Times*, London, 06.04.2004). Det er videre nære forbindelser mellom programmet og virksomheten til flere av fakultetets forskergrupper – i første rekke forskergruppen for marked, innovasjon og teknologi (CeRMIT), forskergruppen for samfunnskontroll og rettssikkerhet, og forskergruppen i internasjonale relasjoner. Det er også betydelig sammenfall mellom programmets innhold og fakultetets forskningsprioriteringer (som uttrykt i notatet av 30.08.2007).

Samfunnsbehov

Som allerede påpekt, gir LL.M.-programmet i ICT Law kompetanse som er sterkt ettertraktet i dagens arbeidsmarked. Sannsynligheten er relativt stor for at behov for slik kompetanse vil øke i fremtiden. Gitt den økende betydning av IKT for samfunnsutvikling generelt er slik kompetanse viktig ikke bare i et smalt arbeidsmarkedsperspektiv; den er viktig for å få til et velfungerende samfunn. Dette gjelder ikke bare Norge og andre teknologisk avanserte land, men også u-

land. Globalisering samt IKT-utviklingen fører med seg behov og interesse for nye rettslige reguleringer i land som tidligere ikke har hatt slike systemer.

Fornyelse/samarbeidspotensiale

Programmets innhold har allerede et betydelig tverrfaglig innslag og det er ikke behov for å utvide dette aspektet særlig mer. Det er også slik at studenter som ikke har avlagt LL.B.-graden kan komme inn på programmet dersom de kan påvise at de har relevant arbeidserfaring eller lignende praksis som gjør dem egnet til å ta programmet.

Når det gjelder samarbeid med andre universiteter er programmet allerede innlemmet i European Legal Informatics Studies Program (EULISP), som er et EU-sponset initiativ. Gjennom dette har vi årlig fått flere studenter fra andre institusjoner som også er med i EULISP. Hittil har disse studentene i hovedsak kommet fra Leibnitz Universität i Hannover og deres deltagelse i vårt program har vært vellykket. Vi har også innledet et mer begrenset og uformelt samarbeid med Centre for Commercial Law Studies (CCLS), Queen Mary, University of London, jf. studietur-opplegget nevnt ovenfor. Det er ønskelig å utvide dette samarbeidet noe mer p.g.a. at både forskning og undervisning ved CCLS – i hvert fall hva gjelder IKT-rett – holder svært høy kvalitet.

Master of Laws in Public International Law

Programmet skal gi studentene spesialkompetanse i spørsmål innenfor internasjonal rett, blant annet internasjonal miljørett, flyktningerett, kvinnerett, globalisering, demokrati og menneskerettigheter. Kursene har en tilnærming som fokuserer på forbindelsene mellom nasjonale, regionale og internasjonale nivå. Programmet er primært rettet mot internasjonale søkere, men også norske kandidater kan søke. Nåværende kull (2007-08) har studenter fra 16 forskjellige nasjoner, og kan karakteriseres som internasjonalt.

Programmets oppbygging og undervisningstilbud
Programmet er et 12-måneders program, som inkluderer fire kurs á 15 studiepoeng og en masteroppgave på 30 studiepoeng. Til sammen utgjør graden 90 studiepoeng. Programmet består av forelesninger og seminarer.

Studentenes etterspørsel og utnyttelse av tilbudet
Programmet har en opptaksramme på 15. Antallet primærsøkere per studieplass var 5,2 for studieåret 2006/2007. Det har vært en økning i studenttallene fra år til år. Minstekravet for opptak til programmet er karakteren C (i snitt). Siden de fleste av søkerne er utenlandske, er det ikke mulig å foreta en rent statistisk analyse av karakternivået til søkerne siden karakterene ikke er sammenlignbare fra land til land. De fleste ligger på B-C.[8] Til gjengjeld gjør de studentene som kommer inn det relativt bra; i hovedsak har kursene de tar et snitt på karakteren B, og masteroppgaven har snitt på B (2005/06).

[8] Det kunne være ønskelig at snittet var noe høyere, men vi antar at toppstudentene fortrinnsvis søker seg til prestisjefylte universiteter i USA og England.

Arbeidsmuligheter etter endt studium
Det foreligger ingen systematisk fremstilling av arbeidslivsundersøkelse for dette studiet, men ut fra relativt god kontakt med tidligere studenter går det an å tegne hovedlinjer. De internasjonale søkerne kan deles opp i to grupper; 1) de som reiser tilbake til sine hjemland og 2) de som forblir i Norge. Av den førstnevnte gruppen tyder ting på at de fleste av disse får relevante jobber kort tid etter avsluttet utdanning, men for den siste gruppen kan det være vanskeligere å få relevant jobb.

Programledelsen har gått igjennom de siste årskull for å finne tendenser. Flere utenlandske studenter har også fått seg jobb i Norge. Kvotestudenter (studenter som er får fullfinansiert oppholdet sitt her) kommer relativt godt ut ved å ta graden her, i det disse ofte får direkte nytte av graden når de kommer hjem. Mange av disse får viktige stillinger i hjemlandet, og kan påvirke beslutninger og være med på å bygge opp ny kompetanse. Spesielt er dette viktig innen folkerett, flyktningerett og humanitærrett, da slike kunnskaper ofte er mangelvare i mange u-land. Sist, men ikke minst, får mange universitetsstillinger i hjemlandet etter endt utdanning, slik at de kan undervise andre og dermed gi et sterkt bidrag til at kunnskap bringes videre til laveregradsstudenter. Det er også vårt inntrykk at de øvrige utenlandske studentene i stor grad får nytte av sin mastergrad fra fakultetet; disse får ofte relevante jobber innen offentlig administrasjon. Norske studenter har allerede juridikum fra før når de søker om å få ta Public International Law som spesialisering. Disse har ofte kommet ut i jobb, og går tilbake til jobben etter endte studier.

Etterspørselen fra arbeidsmarkedet for mastersstudentene er noe variende. Noen studenter søker praksis ved internasjonale domstoler (European Court of Justice, ICTY, etc.) etter studiet. Flere studenter velger å jobbe med flyktningerett, krigens folkerett, miljø, handel, eller menneskerettigheter (NGOer, FN, departementene, forsvaret, statsadvokatembeter, forvaltningen, ambassader, eller andre institusjoner). Noen søker videre utdannelse (Phd. eller annen master) ved universiteter i utlandet. Fem tidligere studenter underviser nå i internasjonal folkerett ved universiteter i hjemlandet. Andre jobber i advokatfirmaer. De som blir i Norge har ofte problemer med å finne stillinger og det bør arbeides for å finne mekanismer som kan gjøre det enklere for dem å finne jobb. Det kunne i denne sammenheng være nyttig å lage et "alumni nettverk" og lage en webside som utlyser stillinger fra internasjonale og nasjonale institusjoner.

Norge er sett på som en sentral internasjonal aktør innenfor humanitært arbeid, flyktningehjelp, støtte til utvikling og miljø, fredsmegling og konfliktløsning. Dette er med på å bidra til at UiO tiltrekker seg studenter fra hele verden. Blant disse temaene kan vi tilby flere kurs, og målet er å skape enda større bredde for å gjøre programmet mer attraktivt.

Kvalitet

Undervisningen i alle fagene i masterprogrammet er gitt av forskere som selv forsker på det de underviser i. Faglærerne og studentene rapporterer at innslagene av forskningsbasert undervisning vurderes høyt i disse fagene.

Noen emner er primært rettet mot europeiske institusjoner og perspektiver. Dette er forståelig men problematisk gitt globaliseringen i verden - og det faktum at mange av masterstudenter kommer fra Afrika, Asia og Latin Amerika. Det kunne være ønskelig for fakultetet å invitere gjesteforskere for å gi forelesninger i International Public Law og de andre fagene. Det er videre et behov for å utvikle komparativ forskning og undervisning, ikke bare internasjonalt. Enkelte masterstudenter har uttrykt ønske om å søke på stipendiatstillinger. Dette er en mulighet til å rekruttere flinke folk fra andre land som kan bidra til å skape mer mangfold i forskningen, og det vil også fungere som undervisningsbase.

Samfunnsbehov og potensiale for samarbeid/tverrfaglighet med andre fakulteter

International Public Law og Constitutional Law and Democracy er viktige kurs for å analysere betydningen av internasjonale traktater og institusjoner, bl.a. handel, miljø, forsvar og menneskerettigheter. Den norske debatten om konsekvensene av medlemskap i FN, NATO, EFTA, osv i forhold til nasjonal lovgivning og praksis tilsier et stort behov for undervisning av denne typen. Fagene International Humanitarian Law og International Criminal Law dekker Genevekonvensjonene med protokollene og Romatraktaten, og undervisningen anses som profesjonsrelevant for jurister i Norge og utlandet (i Norge ikke minst i lys av det nye kapitlet i straffeloven som tar for seg bl.a. krigsforbrytelser. I utlandet er det også et økende antall stillinger innen internasjonale organisasjoner og domstoler som har behov for jurister med kompetanse innen International Humanitarian Law.) De andre fagene møter også viktige samfunnsbehov; for Refugee Laws del skal Stortinget vedta ny utlendingslov, og i Women's Law har det vært sterk debatt vedr. inkorporering av Kvinnekonvensjonen. Når det gjelder International Environmental Law har FN identifisert klimaendringer som en global krise.

Kursene i International Refugee Law, International Humanitarian Law, og International Criminal Law er svært etterspurte av studenter (hvert kurs har mellom 40-80 oppmeldte til eksamen). Det er en økende etterspørsel i deler av arbeidsmarkedet, ikke minst når det gjelder juriststillinger innen forvaltning (UNE/UDI), Forsvaret, departementene og statsadvokatembeter som har ansvar for krigsforbrytere, i tillegg til forskningsinstitusjoner som arbeider med relaterte spørsmål. Disse kursene får studenter fra forvaltningen (UNE/UDI), departementene (FD/UD/JD/AID), NGOer, stabsskolen, generaladvokaten, riksadvokaten, forsvaret, politiske partier, og andre fakulteter (SV). De tre nevnte fagene har stor etterspørsel som valgfag/særskilt spesialfag. Det er økende interesse og behov for kompetanse innenfor disse feltene, noe den store påmeldingen skulle tilsi. I tillegg til å reflektere samfunnets interesse viser pågangen at det er behov for en slik utdanning også for grupper som ikke er jurister. De tre fagene ledes av forskere som selv forsker innenfor faget.

International Environmental Law anses som et fag som har bra samsvar mellom samfunnsbehov og forskningsmessig styrke og er populært blant norske og utenlandske studenter. Men det er begrenset etterspørsel fra andre fakulteter og begrenset etterspørsel som valgfag/særskilt spesialfag. Det er behov for å "markedsføre" kurset til departementene og til andre fakulteter (SUM/SV). Det har vært ytret interesse for faget fra miljømyndighetene, og for en tid tilbake ble

det organisert et eget undervisningsopplegg for Miljøverndepartementet. Dette har senere ikke blitt fulgt opp. Alle fagene har primært master- og Erasmusstudenter og kunne dra fordel av en reform som kunne gjøre det lettere for norske studenter å ta valgfagene. Til sist dekkes kursene av de mål som er satt opp for Fakultetets forskningsstrategier, og de er så godt som alle representert i de forskjellige forskergruppene ved fakultetet: Forskergruppen for Rettigheter, individer, kultur og samfunn (RIKS), Naturrettsresursgruppen, og gruppen Internasjonale relasjoner.

Videre kursutvikling/fornyelse

Respons fra tidligere studenter viser at masterprogrammet (og Masterstudiet i rettsvitenskap) har en mulighet til å utvikle bedre måter å skape profesjonsrelevant erfaring på. Dette kan gjøres gjennom å utvikle et emnetilbud slik at studentene kan spesialisere seg innenfor ett område av folkeretten. Gitt tendensen i folkerett (eller international law) til fragmentering av spesialområder, f.eks. Environmental Law, Trade Law, Human Rights, Humanitarian Law, International Criminal Law, Development Law, Refugee and Migration Law, Investment Law, er det uttrykt ønske om at jusstudiene blir endret slik at studentene kan velge en bestemt karriereprofil som kunne gjøre det lettere for dem å bli rekruttert på arbeidsmarkedet. Dette vil bidra til å gjøre masterprogrammet mer attraktivt for studenter fra UK og USA, som er vant til mer bredde. Dette betyr at vi kunne utvikle nye kurs som viste til grunnleggende kurs om spesialemner slik at studentene kan velge spesialisering (major). I tillegg, gitt at mange av disse spesialområdene blir karakterisert som tverrfaglig praksis - med referanse til sosiale, politiske, økonomiske, eller teknologiske normer og aktører, har noen fagansvarlige uttrykt ønske om nærmere samarbeid med forskere fra andre deler av universitetet for å snakke om ”joint degrees” eller ”joint teaching”. Dette kunne gjøre det mulig å utvide kurstilbudet gjennom bruk av kurs fra andre fakulteter innenfor samme tema. Studentene har i tillegg ytret ønske om å ta flere kurs pr. semester (i dag tar de to kurs; det er ønske om tre). Et slikt system er utbredt i andre land, også i USA.

Master of Philosophy in the Theory and Practice of Human Rights

SMRs internasjonale masterprogram i menneskerettigheter ble startet opp som et ettårig tilbud i 2000 som et av de første i Europa. Tilsvarende programmer eksisterte da ved Universitetet i Essex og Raul Wallenberg-instituttet i Lund, og var viktige inspirasjonskilder i utviklingsarbeidet av vårt eget program. Faget menneskerettigheter som et eget forskningsbasert utdanningstilbud er altså temmelig nytt og fortsatt i en tidlig utviklingsfase.

Målet med programmet er å gi studentene spesialisert kunnskap om menneskerettigheter, inkludert forholdet mellom menneskerettighetsstudier og andre typer menneskerettighetsarbeid i det sivile samfunn. I tillegg skal studentene utvikle analytiske og praktiske ferdigheter som er relevant i arbeidet for å realisere de internasjonale menneskerettighetene. Mastergraden er en viktig måte for SMR å oppfylle sin målsetning på, både i forhold til fakultetet, som UiO’s senter for menneskerettigheter og nasjonalt. Norges profil i det internasjonale menneskerettighetsarbeidet gjør det naturlig at et slikt opplegg tilbys fra Norge.

Senteret fremhever blant annet verdien av at det er studenter fra mange forskjellige land (for tiden er 13 land representert), noe som gir SMR et tilfang av nyttig kunnskap og kontakter i land som man også i andre sammenhenger arbeider med. SMRs masterprogram er rettet mot norske og internasjonale søkere. Til nå har programmet tatt opp flest utenlandske studenter, og av siste kull (2006-08) ble det tatt opp 3 norske studenter (av 25 totalt).

Programmets oppbygging og undervisningstilbud
En av de største utfordringene ved det ettårige programmet var å kombinere ønsket om tilstrekkelig fordypning med et flerfaglig opplegg. For å skape et mer helstøpt program og sikre akademisk nivå og kvalitet ble det derfor i 2004 vedtatt å utvide programmet til et toårig program med virkning fra 2006. Samtidig ble studenttallet økt fra 15 til 25. Av kapasitetsårsaker ble det bestemt at opptak bare skulle skje annet hvert år. SMR har for få vitenskapelig ansatte med undervisningsplikt til å kunne dekke undervisningsbehovet ved årlig opptak. Det var en viss usikkerhet om søkertallet ville gå sterkt ned ved overgang til et toårig kurs, men det har vist seg at søkermassen har vært relativt stabil på om lag 200 fra hele verden. Samtidig har kvaliteten på søkerne gått merkbart opp. Programmet har for tiden 21 studenter fra 13 land. For mer om programmets oppbygging, se tabell 21.

Studentenes etterspørsel og utnyttelse av tilbudet
Programmet har en opptaksramme på 25 studenter, og antallet primærsøkere per studieplass var 6,2 for studieåret 2006/2007. Etterspørselen etter studiet må betegnes som svært god; søkermassen har holdt seg noenlunde konstant på 150-200 studenter over de siste årene, se tabell 22.

Programmet har en nedre grense på C ved opptak (snittkarakter). De fleste som søker, har snitt på B og C. De norske studentene ligger relativt høyt karaktermessig, som oftest i skjæringspunktet mellom A/B. Snittkarakter for avlagte eksamener som inngår i programmet ligger på B/C. For avlagte masteroppgave ligger snittkarakteren på B.

Arbeidsmuligheter etter endt studium
Programledelsen har grunn til å tro at de fleste finner relevant arbeid kort tid etter at de har avsluttet studiene. De som har kommet hit på kvotestipend får direkte nytte av avlagt grad her, i det disse ofte får direkte nytte av graden når de kommer hjem. Mange får ofte viktige stillinger i hjemlandet, og kan påvirke beslutninger og være med på å bygge opp ny kompetanse, siden denne type kompetanse oftest er mangelvare i hjemlandet. Ting tyder også på at de øvrige internasjonale studentene kommer relativt godt ut etter endt utdanning, da de fleste av disse finner relevant arbeid i hjemlandet.

SMRs masterprogram er bygget opp som ledd i fakultetets samlede internasjonale undervisningstilbud, men reflekterer også at SMR er UiOs tverrfaglige senter for menneskerettigheter. I tillegg har programmet, i tråd med SMRs mandat, et formål om å dyktiggjøre studentene for arbeid med å fremme menneskerettighetene internasjonalt.

Studiet

SMRs internasjonale masterprogram i menneskerettigheter ble startet opp som et ettårig tilbud i 2000 som et av de første i Europa. Tilsvarende programmer eksisterte da ved Universitetet i Essex og Raul Wallenberg-instituttet ved Universitet i Lund, og var viktige inspirasjonskilder i utviklingsarbeidet av vårt eget program. Faget menneskerettigheter som et eget forskningsbasert utdanningstilbud er altså temmelig nytt og fortsatt i en tidlig utviklingsfase.

En av de største utfordringene ved det ettårige programmet var å kombinere ønsket om tilstrekkelig fordypning med et flerfaglig opplegg. For å skape et mer helstøpt program og sikre akademisk nivå og kvalitet ble det derfor i 2004 vedtatt å utvide programmet til et toårig program med virkning fra 2006. Samtidig ble studenttallet økt fra 15 til 25. Fra høsten 2008 er studenttallet økt til 40.

Forskningsrelatert kvalitet

Alle kursene undervises av senterets vitenskapelig ansatte (supplert av gjesteforelesere fra inn- og utland). Det enkelte undervisningstiltaket er i stor utstrekning bygget opp rundt den forskningskompetansen som lærerne besitter, samt rundt ulike typer av faglig virksomhet knyttet opp mot forskningsstrategien. SMRs masterprogram er derfor i utpreget grad et forskningsbasert undervisningstilbud. Dette kommer særlig til uttrykk i de valgfrie kusene (advanced courses) der ulike sentrale faglige temaer utforskes mer i dybden.

Undervisningsrelatert kvalitet

Et særtrekk ved SMR er den store programporteføljen innrettet mot så vel akademisk som mer praktisk samarbeid om menneskerettigheter med institusjoner i andre land, i første rekke Kina, Indonesia og Sør-Afrika. Forholdet mellom programvirksomheten og forskningen/undervisningen er under stadig drøfting og utvikling. Det er mange og interessante tilknytninger mellom de internasjonale programmene og masterprogrammet, på den ene siden når det gjelder rekruttering, finansiering, praktisk tilrettelegging og faglig veiledning. På den andre siden blir mange av disse studentene sentrale støttespillere og faglige kontakter for programmene og SMR generelt når de reiser tilbake til sine hjemland.

Det store flertallet av studentene er fra utenlandske universiteter, for tiden fra 13 land. Karakteristisk for studentgruppen er at de fleste har en variert bakgrunn fra studier, arbeid og/eller erfaring fra menneskerettighetsorganisasjoner. Men en søkermasse på 150-200 studenter har vi god anledning til å velge ”voksne” kandidater med høy motivasjon. Dette avspeiles også i det faktum at få av de som gis tilbud om opptak enten ikke møter opp eller faller fra underveis.

Dersom det høye nivået på søkermassen holder seg er det allmenne inntrykket at opptaket til masterprogrammet godt kan utvides betraktelig (opp til 40 studenter) uten at det akademiske nivået hos studentmassen vil svekkes i merkbar utstrekning. Dette vil selvsagt kreve større ressurser, både på lærersiden og administrativt, men vil også øke studiepoengproduksjonen betydelig.

Samfunnsbehov

Menneskerettighetskompetanse er etterspurt fra mange hold, både fra offentlig og privat side. I Norge har dette sammenheng med flere utviklingstrekk, bla virkningene av Menneskerettsloven fra 1999 og iverksettelsen av Regjeringens påfølgende handlingsplan for menneskerettigheter, som inneholdt mange enkelttiltak for å styrke menneskerettighetskompetansen i forvaltning, utdanning og forskning. Også i næringslivet, spesielt i store selskaper som driver virksomhet i utlandet, merkes en økende interesse for slik kompetanse. Sosialt ansvar og respekt for menneskerettigheter blir stadig viktigere for slike selskapers renommé. SMRs avtale med StatoilHydro for å styrke kvaliteten i vårt masterprogram må kunne ses som et tegn på dette.

SMRs masterprogram er videre åpenbart et godt grunnlag for en karriere i internasjonale menneskerettighetsorganer knyttet til FN og Europarådet , samt de store humanitære organisasjonene og menneskerettighetsorganisasjoner i inn- og utland. Flere av våre studenter har arbeidserfaring fra slike sammenhenger og har forventninger om videre karriere innen dette segmentet etter fullførte studier.

I tillegg til den etterspørselen som her er nevnt er det naturlig å understreke at SMR også merker sterk pågang fra profesjonsorganisasjoner, departementer og frivillige organisasjoner som etterspør spesielle tilbud tilpasset deres etter- og videreutdanningsbehov. Denne etterspørselen blir delvis dekket gjennom spesiell tilrettelegging og koordinering med masterprogrammet og EVU-tiltak.

Samarbeidspotensial og studiet fremover

En modell kunne helt antydningsvis være å etablere et ”dobbeltløp” der programmet gir mulighet både for en ren juridisk grad (L.LM) på 1 år (12 mnd) /evt 15 mnd. og en M.Phil (som i dag) på 2 år. Da vil det være naturlig å ta utgangspunkt i et opptakstall på om lag ca 40 studenter eventuelt med opptak hvert år. Tanken er at begge gradene bygger på noe felles undervisning i menneskerettigheter, i tillegg til at studentene velger emner ut fra disipliner. Dette vil kunne styrke begrunnelsene og mulighetene for samarbeid, på den ene siden mellom SMR og andre grunnenheter ved juridisk fakultet, på den andre siden mellom SMR og andre fakulteter ved UiO. Dermed kan det bli enda klarere enn i dag at SMR er hele universitetets senter for menneskerettigheter. Det må understrekes at dersom potensialet i en slik modell skal kunne utnyttes fullt ut med sikte på utvikling av tverrfakultære tiltak forutsetter det årlig opptak.

Når det gjelder potensial for ytterligere internasjonal rekruttering er det også opplagt til stede, selv om behovet for å styrke den siden av rekrutteringen for øyeblikket ikke er veldig stor. Dersom vi med tiden etablerer et slikt ”dobbeltløp” som antydet over, er det lite tvilsomt at interessen internasjonalt ville øke betraktelig. Ikke minst har vi grunn til å tro at en egen L.LM i internasjonale menneskerettigheter ved UiO ville være attraktivt. Det at studentene kan ta andre masteremner på fakultetet har vært en styrke for programmet.

Hele fakultetet

Antall primærsøkere per studieplass

For fakultetet sett under ett, har antall primærsøkere per studieplass til lavere grad ligget mellom 4,3 og 5,2 i perioden 2004-2007.[9] Til sammenlikning er 2007- tallene fra HF 2,3, Med 5,3, MatNat 1,3, OD 4,7, SV 3,9, TF 1,0, UV 1,8 og LAP 1,9.

Forskningsbasert undervisning

I fakultetets rapport "Kartlegging av ressursinnsats til undervisning"[10] defineres forskningsbasert undervisning som undervisning gitt av vitenskaplig personell med professorkompetanse, førsteamanuenser og post doc. Dette er stillingskategorier som krever doktorgrad, og som har en betydeligforskningsandel knyttet til sin stilling.

Av den totale undervisningsinnsatsen er det 33 % av undervisningen ved fakultetet som er forskningsbasert i henhold til vår definisjon. Høyest andel forskningsbasert undervisning i snitt på de to semestrene er doktorgradsstudentene, deretter er det Master of philosophy in the theory and practice of human rights og Master of laws in maritime law som har høyest andel av forskningsbasert undervisning.

Det vil være viktig å bruke de mest forskningskompetente undervisningsressursene inn mot høyere grad, da det er på høyre grad studentene i stor grad skal selv skrive oppgaver og lignende. Dette ser vi av tabell 23 at i stor grad er tilfelle ved fakultetet.

Dersom det er et ønske å sikre størst grad av forskningsbasert undervisning i den undervisningen som møter studentene, bør denne kompetansen i stor grad brukes inn mot forlesninger. Dette er en undervisningsform som treffer mange studenter med relativt lite ressursinnsats målt i timer.

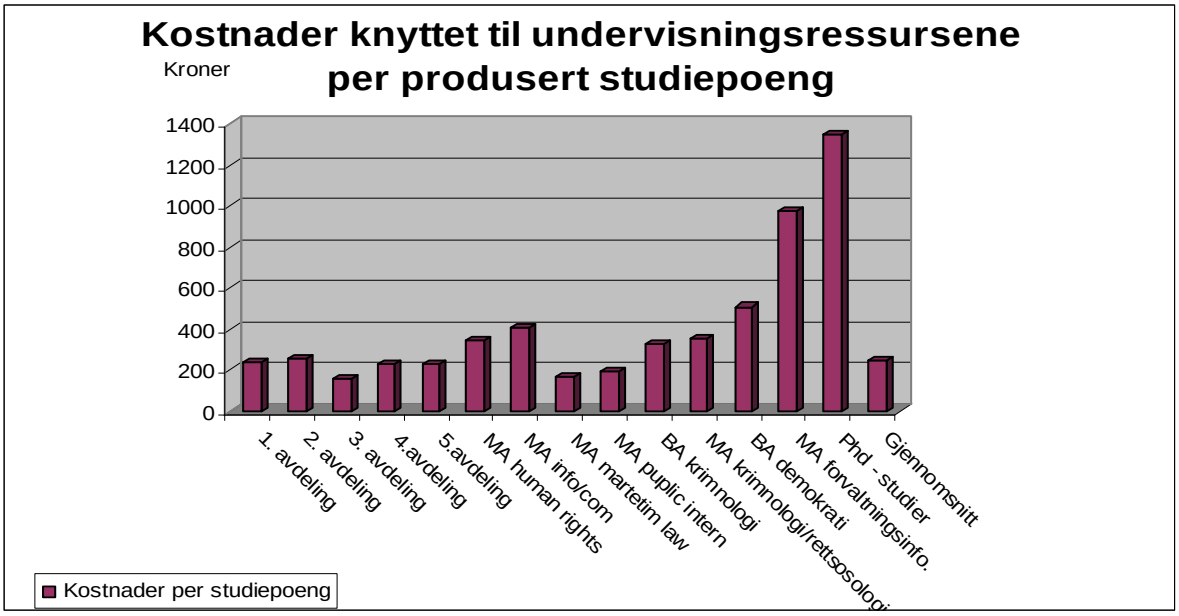
Kostnaden ved de ulike studiene

De direkte kostnadene til undervisning vil være knyttet til total ressursinnsats, samt hvilke type undervisningsressurser som benyttes. Figur 1 viser grafisk hvordan kostnaden per studiepoeng på de ulike studieprogrammene varierer. Lavest gjennomsnittskostnad per produserte studiepoeng har 3. avdeling, master i Rettsvitenskap.

[9] Data fra DBH.

10. Fra rapporten "Kartlegging av ressursinnsats til undervisning" (7. mai 2007), s 21-22.

Figur 1 Kostnaden til selve undervisningen per studiepoeng på de ulike studieprogram

Studiepoengsinntekter og dekningsbidrag

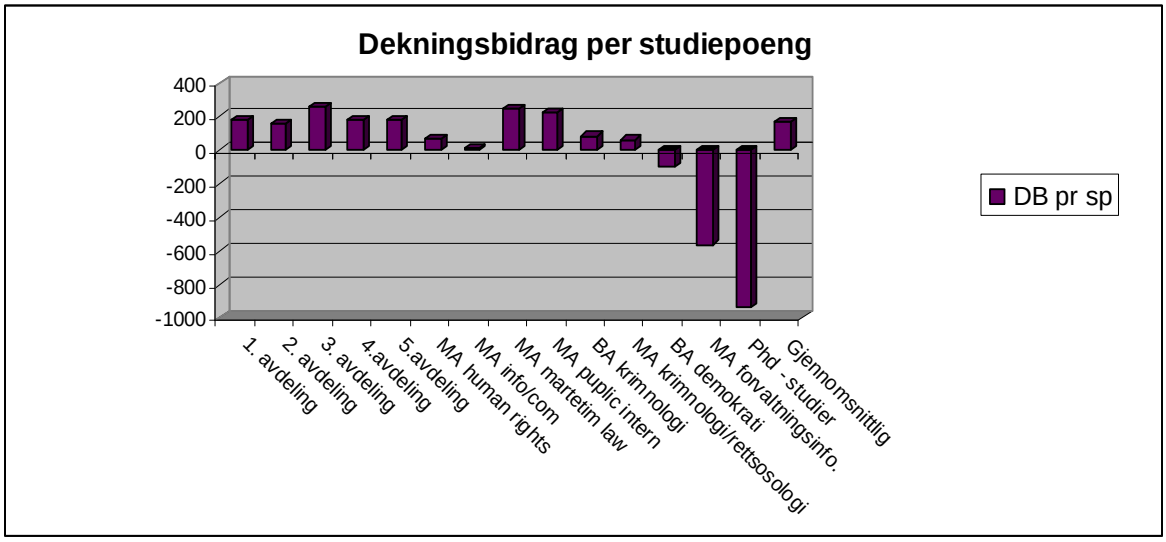
Kostnadene fakultetet har til undervisning er knyttet til antall studenter som er oppmeldt til undervisning, da det er disse studentene fakultetet er nødt til å dimensjonere undervisningstilbudet i forhold til. Inntektene fakultetet får er knyttet til hvor mange studiepoeng studentene ved fakultetet produserer. I 2006 utgjorde studiepoengsinntektene nesten 40 % av statstildelingen til fakultetet.[11] Tabell 24 viser oversikt over direkte kostnader knyttet til selve undervisningen ved de ulike studieprogrammene og tabell 25 viser oversikt over inntekter og dekningsbidrag fra studiepoengsproduksjonen våren 2006.

Enkelte av fagene har et negativt dekningsbidrag fra studiepoengsproduksjonen. Både Bachelor i demokrati og rettigheter og Master i forvaltningsinformatikk har negative dekningsbidrag. For Ph.D-studiet. som har det største negative dekningsbidraget målt i studiepoengsinntekter, er det ikke tatt hensyn til at avlagte doktorgrader premieres særskilt.

De studiene som er mest lønnsomme for fakultetet ut fra dekningsbidrag i prosent av inntekter, er 3.avdeling i Master i rettsvitenskap.

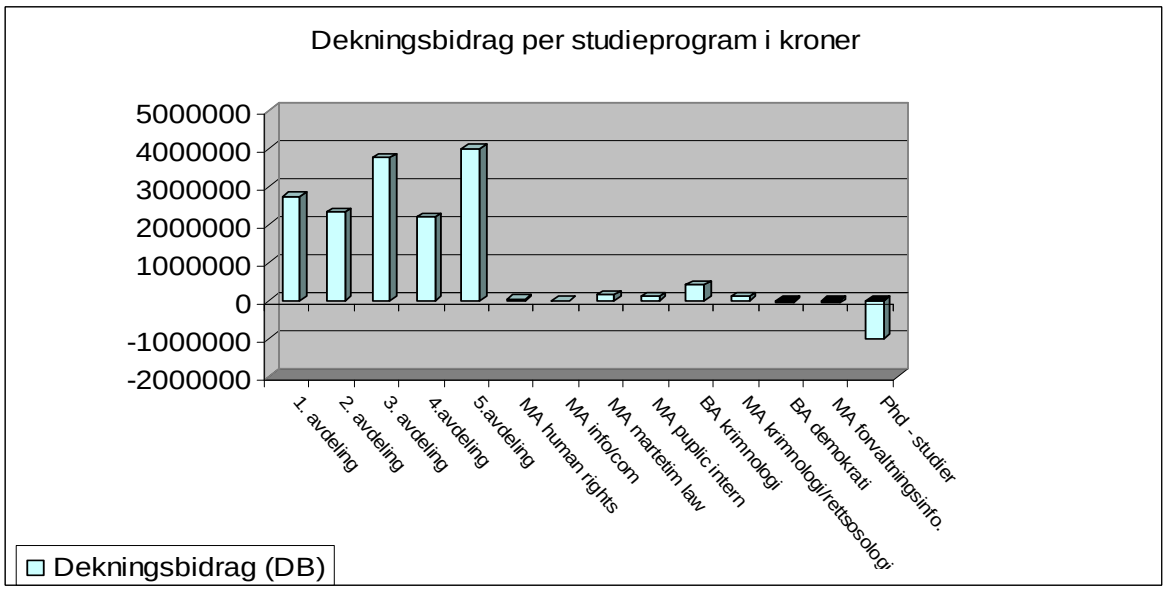
[11] Det juridiske fakultet får 24.800 kr per helårsekvivalent, altså per 60 studiepoeng, etter UiOs fordelingsmodell. Den totale studiepoengsproduksjonen ved fakultetet var våren 2006 på 1479 helårsekvivalenter. Dette vil gi fakultetet en samlet inntekt fra studiepoengsproduksjonen på 36,7 mill kr per semester og 73,4 per år. Dekningsbidraget (målt som studiepoengsinntekter minus direkte timekostnader til undervisning) blir da på 14,7 millioner kroner, tilsvarende 40 % av inntektene fra studiepoengsproduksjonen. Dekningsbidraget må bl.a. bidra til å dekke kostnader knyttet til forskningstid, administrering av studiene, infrastruktur, tekniske tjenester og annet.

Figur 2 Dekningsbidrag per produserte studiepoeng for våren 2006

Dersom vi ser på det totale dekningsbidraget i kroner og øre er det 5. avdeling Rettsvitenskap som bidrar mest, og 3. avdeling nest mest.

Figur 3 Dekningsbidrag per studieprogram for våren 2006

Det er behov for en nærmere analyse av den samlede økonomien i studieprogrammene, før fakultetet bruker disse tallene i vurderinger av fremtidig dimensjonering av sine programmer. Dels er det kun regnet med den del av inntekten som kommer direkte fra studiepoengene og dels er, som nevnt, en rekke "indirekte" kostnader ikke tatt med. Dersom en legger til grunn en noe forenklet forutsetning om at disse inntekter og kostnader og kan fordeles proporsjonalt med henholdsvis studiepoengsinntekten og den direkte lærerkostnad, kan tallene over likevel gi en brukbar pekepinn om økonomien i de ulike studietilbud. En viktig variabel i forhold til kostnadssiden, vil imidlertid være fordelingen mellom interne og eksterne lærekrefter.

Vedlegg

Tabell 1. Opptak til Det juridiske fakultet, studieåret 2006/2007

Nivå	*Kode*	*Studieprogram*	*Ramme*	*Søknader*	*Kval*	*1.pri*	*Tilbud*	*Ja-svar*	*Møtt*	*1. pri/ramme*
B	JFB-DRI	Demokrati og rettigheter i informasjons-samfunnet	25	711	532	60	66	37	33	2,4
B	JFB-KRIM	Kriminologi	60	3135	2456	532	124	87	75	8,9
Sum			85			592	190	124	108	
L	VALSPE	Jusstudiet, spesialoppgave		22	14	22	14	14	13	
L	JFM5-RV	Rettsvitenskap (jus)	590	8991	7403	2629	782	673	572	4,5
L	JFM5-RVOPP	Rettsvitenskap (jus), masteroppgave		14	8	14	8	8	6	
L	JFM5-RV345	Rettsvitenskap (jus), 3., 4. og 5. avdeling	70	261	216	261	203	203	179	3,7
Sum			660			2926	1007	898	770	
M	JFM2-FINF	Forvaltnings-informatikk	10 ?	13	3	13	3	3	2	1,3 ?
M	JFML-ICTL	Information and Communication Technology Law	20	76	15	47	11	9	8	2,4
M	JFM2-KRIM	Kriminologi	20	47	26	37	23	20	15	1,9
M	JFML-MAR	Maritime Law	20	93	26	71	23	22	19	3,6

	L									
M	JFML-PIL	Public International Law	15	128	42	78	30	23	17	5,2
M	JFM2-RSOS	Rettssosiologi	8	48	24	25	13	6	5	3,1
M	JFM2-HUMR	The Theory and Practice of Human Rights	25	205	82	154	31	25	21	6,2
Sum			118			425	134	108	87	
X	JURMAS	Juridiske valgemner masternivå		168	142	168	141	141	116	
X	JFM5-RV12	Rettsvitenskap (jus), 1. og 2. avd.		26	24	26	24	24	22	
Sum						194	165	165	138	

Nivåkoder: L=langvarig studium (5-6 år) M=master 1-2 år) B=bachelor X= annet (Oppdatert 09.07.07 PEM. Kilde FS).

Tabell 2. Oppbygging, Master Rettsvitenskap
(eksempel på oppbygging)

10. semester	Juridiske valgemner på master-nivå / studier i utlandet / VALPRAKS - Praksisordning		
9. semester	JUR5030 - Masteroppgave 30 sp, master i rettsvitenskap		
8. semester	JUR4000 - 4. avdeling, master i rettsvitenskap		
7. semester	JUR4000 - 4. avdeling, master i rettsvitenskap		
6. semester	JUR3000 - 3. avdeling, masterstudiet i rettsvitenskap		
5. semester	JUR3000 - 3. avdeling, masterstudiet i rettsvitenskap		
4. semester	JFEXFAC04 - Examen facultatum - rettsvitenskapelig variant	JUR2000 - 2. avdeling, masterstudiet i rettsvitenskap	
3. semester	JUR2000 - 2. avdeling, masterstudiet i rettsvitenskap		
2. semester	JUR1000 - 1. avdeling, masterstudiet i rettsvitenskap		
1. semester	EXPHIL03 - Examen philosophicum	JUR1000 - 1. avdeling, masterstudiet i rettsvitenskap	
	10 studiepoeng	10 studiepoeng	10 studiepoeng

Tabell 3. Studiepoeng ved ulike emner, Rettsvitenskap

1. avd
Ex.phil 10
Innføring i rettsstudiet 6
Inngåelse og tolkning av avtaler 4
Familie- og arverett 13
Fast eiendoms rettsforhold 9
Kjøpsrett 9
Erstatningsrett 9
Til sammen *60*
2. avd
Exfac 10
Statsforfatningsrett 10
Internasjonal rett 15 - alminnelig folkerett 6 - EØS-rett 5 - Internasjonale menneskerettigheter 4
Forvaltningsrett 25 - Alminnelig forvaltningsrett 15 - Velferdsrett 6 - miljørett 4
Til sammen *60*
3. avd
Fullmakt og ugyldighet i avtaleforhold 5
Kontraktsrett 24
Tredjemannsvern 16 - Konkursrett 7 - Dynamisk tingsrett 7 - Oversikt over pant og tvangsfullbyrdelse 2

Innføring i selskapsrett 7
Rettshistorie - utviklingen av rettssystemene 8
Til sammen *60*
4. avd
Rettskildelære 10
Semi-obl perspektivfag (rettssos/rettsøk) 8
Skatterett 8
Strafferett 12
Straffeprosess 12
Sivilprosess 10
Til sammen *60*
5. avd
Valgfag 15
Valgfag 15
Spesialoppgave 30*
Til sammen *60*

* Studentene kan også velge en 60 sp avhandling og ende opp med en mastergrad på 330 sp.

Tabell 4. Søkernes karaktersnitt ved opptak i Oslo, Bergen og Tromsø, Rettsvitenskap

	Oslo		*Bergen*		*Tromsø*	
	Hoved-opptak, ordinær kvote	Ordinær primær-vitnemåls kvote	Hoved-opptak, ordinær kvote	Ordinær primær-vitnemåls kvote	Hoved-opptak, ordinær kvote	Ordinær primær-vitnemåls kvote
Start høst 2005	59.5	54.4	53.7	51.6	55.3	50.6
Start vår 2006	56.0	51.4				
Start høst 2006	60.4	55.1	54.8	52.4	55.5	51.7
Start vår 2007	56.3	52.2				
Start høst 2007	59.7	56.0	55.3	52.8	55.4	51.9
Start vår 2008	56.8	52.9				

Tabell 5 Studentenes etterspørsel og utnyttelse av tilbudet, Rettsvitenskap

Opptak	*Opptaks ramme*	*Antall 1. pri*	*Antall tilbud*	*Antall Ja-svar*	*Møtt*	*Møtt i % av antall tilbud*	*Møtt i % av opptaks-ramme*	*Reg. på 1. avd. 1. sem*
2004 høst	300	2425	490	407	350	71 %	117 %	345
2005 vår	300	177	549	489	418	76 %	139 %	395
2005 høst	295	2473	409	350	310	76 %	105 %	274
2006 vår	295	512	440	403	358	81 %	121%	258
2006 høst	295	2234	368	303	275	75 %	93 %	234[12]
2007 vår	295	380	401	357	287	72 %	97 %	238[13]
2007 høst	295	1996	370	309	275	74 %	93 %	
2008 vår	295	411	401	355				

[12] Studenter som fikk opptak høst 06 og som registrerte seg på emnet JUR1000, dvs registrerte en eksamensmelding (ikke nødvendigvis i samme semester). Antall undervisningsmeldte studenter på JUR1000 i denne gruppen er 193. Tallene er hentet fra FS på bestilling.

[13] Studenter som fikk opptak vår 07 og som registrerte seg på emnet JUR1000, dvs registrerte en eksamensmelding (ikke nødvendigvis i samme semester). Antall undervisningsmeldte studenter på JUR1000 i denne gruppen er 215. Tallene er hentet fra FS på bestilling.

Tabell 6. Aktive ordinære studenter, Rettsvitenskap

Start	*H04*	*V05*	*Fra-fall*	*H05*	*Fra-fall*	*V06*	*Fra-fall*	*H06*	*Fra-fall*	*V07*	*Fra-fall*
JMF5-RV H04	354	339	4,2%	303	14,4%	292	17,5%	274	22,6%	265	25,1%
JMF5-RV V05		430		395	8,1%	389	9,5%	370	14,0%	363	15,6%
JMF5-RV H05				319		292	8,5%	272	14,7%	277	13,2%
JMF5-RV V06						358		339	5,3%	330	7,8%
JMF5-RV H06								276		249	9,8%
JMF5-RV V07										287	

Tabellen ovenfor viser antall aktive ordinære studenter på masterstudiet i rettsvitenskap pr semester.[14] Oversikten viser frafall på studiet fra starten høst 2004. Den følger kullene fra oppstarttidspunktet og hvert semester fremover.

[14] Utvekslingsstudenter, hospitanter, o.l. er holdt utenfor. For å regnes som aktiv må studenten være semesterregistrert og registrert på minst ett emne dette semester som enten kan inngå i studieprogrammet eller er registrert i utdanningsplanen eller ha studiepoeng i eksamensprotokollen. I tillegg må studenten ha gyldig studierett på studieprogrammet frem til DBH-rapportering dette semesteret.

Tabell 7. Oppbygging, Bachelor Kriminologi
(start høsten 2006)

6. semester	KRIM2101 - Fordypningsoppgave i kriminologi		Støtteemne
5. semester	KRIM2000 - Sentrale teoretiske perspektiver		Støtteemne
4. semester	Valgfritt emne	Valgfritt emne	Valgfritt emne
3. semester	Ex. fac	Valgfritt emne	SOS1120 - Kvantitativ metode
2. semester	KRIM1300 - Sosial kontroll, eksluderingsprosesser og livsstrategier		SVMET1010 - Kvalitativ metode
1. semester	Ex. phil	KRIM1000 - Innføring i kriminologi	
	10 studiepoeng	10 studiepoeng	10 studiepoeng

Tabell 8. Oppbygging, Master Kriminologi

4. semester	KRIM5001 - Masteroppgave		KRIM4004 - Presentasjon av oppgitt tema
3. semester	KRIM5001 - Masteroppgave		Fritt masteremne
2. semester	KRIM5001 - Masteroppgave		KRIM4003 - Kriminologisk teori
1. semester	KRIM4001 - Sentrale teoretiske perspektiver i kriminologien		KRIM4002 - Prosjekt- og metodeseminar
	10 studiepoeng	10 studiepoeng	10 studiepoeng

Tabell 9. Oppbygging, Master Rettssosiologi

4. semester	RSOS5001 - Masteroppgave i rettssosiologi		RSOS4004 - Muntlig presentasjon over oppgitt tema
3. semester	RSOS5001 - Masteroppgave i rettssosiologi		Fritt masteremne
2. semester	RSOS5001 - Masteroppgave i rettssosiologi		RSOS4003 - Rettssosiologisk teori
1. semester	RSOS4001 - Sentrale teoretiske perspektiver i rettssosiologi		RSOS4002 - Prosjekt- og metodeseminar
	10 studiepoeng	10 studiepoeng	10 studiepoeng

I dag har IKRS 29 aktive emner. 16 er obligatoriske hvorav 6 er på bachelornivå og 10 er likt fordelt på masterprogrammene. 1 emne på bachelornivå vil utfases i løpet av 2008. Resten av utdanningstilbudet inngår i en portefølje av 13 valgfrie emner hvorav 4 er på masternivå. 2 av disse er heis-emner, dvs. at bachelor- og masterstudenter har felles undervisning med ulik eksamensform tilpasset studienivå.

Tabell 10. Oppbygging, Bachelor DRI

6. semester	DRI3001 - Prosjektarbeid		Fordypning innenfor jus, samfunnsvitenskap eller informatikk
5. semester	DRI3010 - Systemutvikling, offentlig styring og demokrati	Fordypning innenfor jus, samfunnsvitenskap eller informatikk	Fritt valgt emne
4. semester	RINF1100 - Ytringsfrihet, medie- og nettregulering	Breddevalg innenfor informatikk eller samfunnsfag	Fritt valgt emne
3. semester	DRI2010 - Internett, informasjonssøking og kildekritikk	Ex.fac.	Breddevalg innenfor informatikk eller samfunnsfag
2. semester	DRI1010 - Personvern i offentlig forvaltning	INF1000 - Grunnkurs i objektorientert programmering	Breddevalg innenfor samfunnsfag
1. semester	DRI1001 - Digital forvaltning	EXPHIL03 - Examen philosophicum	JUROFF1201 - Forvaltningsrett for ikke-jurister
	10 studiepoeng	10 studiepoeng	10 studiepoeng

Tabell 11. Antall søkere, studieplasser og møtt 2004-2007, DRI[15]

	2004	2005	2006	2007
Søknadstall/antall studieplasser	703/25	761/25	711/25	589/25
Antall 1. pri.	53	64	60	48
Antall møtt	25	27	33	30

[15]Til å være et lite og nytt fag uten noen forløper i form av grunnfagsutdanning e.l., er søkertallet ifølge programledelsen gledelig høyt. Den reduserte søkningen siden foreløpig topp i 2005 er på linje med utviklingen for sammenlignbare programmer; Digitale medier og Offentlig administrasjon og ledelse.

Tabell 12. Oppbygging, Master FINF

4. semester	FINF5001 - Masteroppgave i forvaltningsinformatikk		
3. semester	FINF5001 - Masteroppgave i forvaltningsinformatikk		
2. semester	FINF4002 - Masterskole i forvaltningsinformatikk		Valgfritt emne
1. semester	FINF4001 - Forvaltningsinformatikk		
	10 studiepoeng	10 studiepoeng	10 studiepoeng

Tabell 13. Antall søkere, studieplasser, kvalifiserte og møtt 2004-2007, FINF

	2004	2005	2006	2007
Søknadstall/antall studieplasser	15/20	14/20	13/20	16/20
Antall kvalifiserte	8	6	3	12
Antall møtt	6	5	2	10

Tabell 14. Oppbygging, Master of Laws in Maritime Law

Sept-Feb, 1. and 2. semester	JUR5401 - Maritime Law		MARLSEMIN - Specialist courses and mock trial
Feb-May, 3. semester	Elective courses		Elective courses
May-Sept, 4. semester	MARLTHESIS - Master Thesis		
	10 ECTS credits	10 ECTS credits	10 ECTS credits

Programmet er et 12-måneders program som inkluderer tre kurs á 15 studiepoeng, spesialseminarer og en prosedyrekonkurranse med til sammen 15 studiepoeng og en masteroppgave på 30 studiepoeng. Programmet er delt inn i fire terminer. Første og tredje termin består av vanlige kursforelesninger. De spesialiserte seminarene og prosedyrekonkurransen utgjør annen termin. Den fjerde terminen er forbeholdt skrivingen av en masteroppgave. Til sammen utgjør graden 90 studiepoeng.

Tabell 15. Antall søkere, opptaksramme og antall møtt 2001-2008, Maritime Law

Tabell I	2001-02	2002-03	2003-04	2004-05	2005-06	2006-07	2007-08
Opptaksramme	10	10	17	20	20	20	20
Totalt antall søkere*	*27*	*27*	*55*	*83*	*57*	*75*	*70*
Antall tilbud totalt	?	?	17	22	21	23	22
Antall møtt	*9*	*7*	*9*	*14*	*12*	*17*	15

**Antall søkere som har hatt MARL-programmet som 1. prioritet*

Tabell 16. Søkermassen fordelt på de tre ulike søkerkategoriene 2003-2008, Maritime Law[16]

Tabell II	2003-04	2004-05	2005-06	2006-07	2007-08
Kvote-programmet	13	15	9	24	13
Selv-finansierende	26	49	28	33	42
Norske, nordiske, bosatte	16	19	20	18	15
TOTALT	*55*	*83*	*57*	*75*	*70*

Om tallene:
Det er knyttet noe usikkerhet til tallmaterialet i disse tabellene. Særlig det totale antallet søkere. Når det gjelder de norske, nordiske og bosatte søkerne er det som regel kun de som har blitt ansett som aktuelle søkere blitt registrert i FS hvor statistikken er hentet fra. Helt uaktuelle søkere har ikke blitt registrert. Tallene er forsøkt korrigert med instituttets eget tallmateriale.

[16] Det mangler tallmateriale for de to første programårene.

Tabell 17. Oppbygging, Master of Laws in Information and Communication Technology

Autumn, 1. semester	Course 1: JUR5640 - Electronic Communications Law and Internet Governance		Course 2: ICTLINTELL - Intellectual Property and Information Technology in a European and International perspective
Spring, 2. semester	Course 3: JUR5630 - Privacy, Data Protection and Lex Informatica		Course 4: ICTLECOMM - E-Commerce Law
Spring and summer period, 3. semester	ICTLTHESIS - Master thesis		
	10 ECTS credits	10 ECTS credits	10 ECTS credits

Tabell 18. Antall søkere, opptaksramme og antall møtt 2004-2008, ICTL

	2004-05	2005-06	2006-07	2007-08
Opptaksramme	20	20	20	20
Antall søkere	50	28	33	50
Antall tilbud totalt	16	13	13	21
Antall møtt	7	7	8	14

Tabell 19. Oppbygging, Master of Laws in Public International Law

Autumn, 1. semester	JUR5540 - Public International Law		Elective course
Spring, 2. semester	Elective course		Elective course
Spring and summer, 3. semester	PILTHESIS - Master thesis		
	10 ECTS credits	10 ECTS credits	10 ECTS credits

Programmet er et 12-måneders program, som inkluderer fire kurs á 15 studiepoeng og en masteroppgave på 30 studiepoeng. Til sammen utgjør graden 90 studiepoeng. Programmet består av forelesninger og seminarer. Ett kurs er obligatorisk (JUR5540 Public International Law), resten er valgfag. Studentene kan velge mellom 6 valgfag i høstsemesteret, og 7 valgfag i vårsemesteret.

Tabell 20. Antall søkere, opptaksramme og antall møtt 2004-2008, PIL

	2004-05	2005-06	2006-07	2007-08
Opptaksramme	15	15	15	15
Antall søkere	71	66	72	94
Antall tilbud totalt	21	25	30	29
Antall møtt	14	12	16	18

Tabell 21. Oppbygging, Master of Philosophy in the Theory and Practice of Human Rights

4. semester	HUMR5200 - Thesis in the Theory and Practice of Human Rights		
3. semester	HUMR5190 - Research Methodology and Thesis Development	Advanced Course	
2. semester	HUMR5130 - Introduction to the History, Philosophy and Politics of Human Rights	Advanced Course	
1. semester	JUR5710 - International Human Rights Law: Institutions and Procedures	HUMR5120 - International Human Rights Law: Substantive rights	
	10 ECTS credits	10 ECTS credits	10 ECTS credits

I tillegg til kursene som her er angitt (alle med 15 studiepoeng), innledes 1. semester med et to ukers intensivt obligatorisk kurs, General Public International Law in a Human Rights Perspective, som ikke er poenggivende, men som anses som nødvendig for å sikire at hele studentgruppen (der mange ikke har juridisk bakgrunn) har en viss felles faglig plattform i utgangspunktet. De to øvrige kursene som studentene må gjennom dette semesteret er også juridiske kurs, hvilket innebærer at materprogrammet har en sterkt juridisk orientert faglig profil.

2. semester gir en introduksjon til samfunnsvitenskapelige og humanvitenskapelige teorier og perspektiver på menneskerettigheter. I tillegg kan studentene velge andre kurs (advanced course), enten kurs som tilbys av SMR eller andre kurs ved Juridisk fakultet eller andre fakulteter etter godkjennelse av programledelsen. På 2. semester tilbyr SMR to slike valgfrie kurs, et juridisk og et samfunnsvitenskapelig:

- HUMR5507 - Leading Cases in Human Rights Law
- HUMR5701 - Human Rights and Development: Interdisciplinary Perspectives on Theory and Practices

3. semester legger hovedvekten på å forberede studentene på arbeidet med masteroppgaven, det gjelder både obligatorisk og valgfri kurs. Nytt for det nåværende kullet (2006-2008) er et obligatorisk metodekurs (HUMR5190 - Research Methodology and Thesis Development). Hensikten her er ikke bare å introdusere studentene til metoder i menneskerettighetsstudier innenfor den fagdisiplinen de selv tilhører, men også å gi trening i tverrvitenskapelig tenkning omkring menneskerettigheter. Undervisning og eksamen er videre lagt opp med sikte på at studentene skal bevisstgjøre seg sine egne metodevalg under arbeidet med masteroppgaven. I tilknytning til forelesningene arrangeres det derfor et ikke-

obligatorisk (og ikke-poenggivende) seminar der studentene legger frem skisser til en metodedrøfting i forhold til det oppgavetemaet de skal i gang med.

4. semester er i sin helhet viet arbeidet med masteroppgaven.

Tabell 22. Antall søkere, opptaksramme og antall møtt 2002-2008, Master of Philosophy

	2002-03	2004-06	2006-08
Opptaksramme	15	25	25
Antall søkere	152	Ca. 200	150
Antall tilbud totalt (+ ventelister)	15	25	25
Antall møtt	*15*	*25*	*21*

Tabell 23 Oversikt over forskningsbasert undervisningsinnsats på ulike studieprogram

	Totalt antall timer	Forskningsbasert	Forskningsbasert i prosent av total ressursinnsats
1. avdeling	11112	2249	20,2 %
2. avdeling	10380,4	2840,4	27,4 %
3. avdeling	6403,8	1397,8	21,8 %
4. avdeling	7835,4	1655,4	21,1 %
5. avdeling	13705,2	5419,2	39,5 %
MA human rights	618,7	441,2	71,3 %
MA info/com	451,6	166,6	49,8 %
MA maritime law	258,8	128,8	49,8 %
MA public intern	292,8	72,8	24,9 %
BA kriminologi	4454,2	709,2	15,9 %
MA krimnologi/rettsosologi	1490,2	890,2	59,7 %
BA demokrati	907,6	392,6	43,3 %
MA forvaltningsinfo.	303,8	288,8	95,1 %
Phd - studier	3779,3	2264,3	76,0 %
Totalt	61993,8	18916,3	30,5 %

Tabell 24 Oversikt over direkte kostnader knyttet til selve undervisningen ved de ulike studieprogrammene

	Vår 2006		
	Kostnad	Studiepoeng	Kostnad pr studiepoeng
1. avd	3644640	15450	236
2. avd	3675068	14508	253
3. avd	2284116	14640	156
4. avd	2757188	12000	230
5. avd	5005444	21798	230
MA human rights	219229	636	345
MA info/com	145662	360	405
MA Maritime law	97796	600	163
MA publ. Int. law	92016	480	192
BA Krim	1591754	4848	328
MA Krim/rettssos.	573024	1632	351
BA Demokrati	290272	570	509
MA Forvaltningsinf.	116946	120	975
Ph.D	1457346	1080	1349
Gjennomsnitt	1567893	6337	247

Tabell 25. Oversikt over inntekter og dekningsbidrag fra studiepoengsproduksjonen våren 2006

	Direkte kostnad	Studiep	Inntekter fra studiep	Dekningsbidrag (DB)	DB pr sp	DB % av inntekt
1. avd	3644640	15450	6386000	2741360	177	42,9 %
2. avd	3675068	14508	5996640	2321572	160	38,7 %
3. avd	2284116	14640	6051200	3767084	257	62,3 %
4. avd	2757188	12000	4960000	2202812	184	44,4 %
5. avd	5005444	21798	9009840	4004396	184	44,4 %
MA human rights	219229	636	262880	43651	69	16,6 %
MA info/com	145662	360	148800	3138	9	2,1 %
MA Maritime law	97796	600	248000	150204	250	60,6 %
MA publ. Int. law	92016	480	198400	106384	222	53,6 %
BA Krim	1591754	4848	2003840	412086	85	20,6 %
MA Krim/rettssos.	573024	1632	674560	101536	62	15,1 %
BA Demokrati	290272	570	235600	-54672	-96	-23,2 %
MA Forvaltningsinf.	116946	120	49600	-67346	-561	-135,8 %
Ph.D	1457346	1080	446400	-1010946	-936	-226,5 %
Totalt	21950501	88722	36671760	14721259	166	40,1 %

UNIVERSITETET I OSLO

DET JURIDISKE FAKULTET

FORSKNINGSPRIORITERINGER – DELPROSESS 2.2

Vedlegg 2, Faglige prioriteringer, fase 2, 17.4.2008

Vedtatt av Forskningsutvalget, 28.2.2008.
Fakultetsstyret sluttet seg til delprosess 2.2, 10.4.2008.

1. Innledning

Den sakkyndige komité som nylig evaluerte fakultetets forskerutdanning på oppdrag fra NOKUT, fremhevet at "fakultetet har et sterkt forskningsmiljø", og den uttalte at "Det er ikke tvil om at fagmiljøet bedriver aktiv forskningsvirksomhet med god faglig bredde på internasjonalt nivå". Komiteen påpekte også at "Åpenheten mot tverrvitenskapelige problemstillinger er ... en styrke". Det juridiske fakultet ser derfor ikke behov for noen gjennomgripende reform av fakultetets forskningspolitikk, men for tiltak som kan ta vare på og understøtte den etablerte forskningen, og den positive utviklingen som allerede er i gang.

Innledningsvis i dette dokumentet vil vi fremheve de hovedpremisser har vært lagt til grunn for fakultetets forskningsprioriteringer:

For det første må fakultetets forskningsprioriteringer tilstrebe en balanse mellom to grunnleggende forventninger, som i noen grad kan trekke i motsatte retninger. På den ene siden har samfunnet behov for *breddekompetanse,* dels i form av uteksaminerte kandidater med kunnskaper innenfor en rekke disipliner, dels i form av forskningsproduksjon som kan imøtekomme kunnskapsbehovene i et stadig mer komplekst, internasjonalisert og rettsliggjort samfunn. Disse behovene er artikulert i en rekke sammenhenger, bl.a. i Justisdepartementets forskningsmanifest fra 2003, "Krafttak for juridisk forskning". På den andre siden forventes innovativ forskning på et høyt internasjonalt nivå, som kan trekke i retning av en ytterligere *spissing* av forskningen, ved oppbygging av større forskningsmiljøer som arbeider med et mindre antall utvalgte områder. Forventningene kommer dels innenfra, fra fakultetets egne forskere, og dels utenfra, fra samfunnet og fra forskerfellesskapet mer generelt. Fakultetets utfordring blir å utforme en forskningsstrategi som best mulig varetar begge typer eksterne og interne forventninger.

For det andre er en hovedmålsetting for fakultetets forskningsvirksomhet, i henhold til den strategiske planen som er vedtatt for perioden 2005–2009, en generell *vekst i rettsvitenskapelig forskning.* Flere områder innenfor samfunnslivet i dag er dårlig eller ikke dekket av juridisk forskning, og av samfunnsvitenskapelig forskning som er relevant for å bygge rettssamfunnet. Fakultetet vil derfor tilstrebe å øke omfanget av sin forskning vesentlig.

For det tredje er fakultetets forskningsstrategi basert på at forskningsprosjekter og temavalg skal være forskerinitierte, og at strategien må være åpen nok til å gi rom for en dynamisk utvikling, hvor det til enhver tid skal være mulig å svare på de viktigste forskningsutfordringene, og hvor de mest lovende forskningsmiljøene gir rom for å utvikle seg. Dette er en av grunnene til at fakultetet har valgt å organisere forskningen i forskergrupper, som oppnevnes for fireårsperioder, med evaluering ved utløpet av hver fireårsperiode.

For det fjerde er det en vesentlig premiss for fakultetets forskningsstrategi at potensialet for tverrvitenskapelig forskning varetas og utvikles, dels innenfor fakultetet – med fagene jus, rettsøkonomi, retts- og forvaltningsinformatikk, rettssosiologi, kriminologi, statsvitenskap, antropologi og filosofi – dels i samarbeid med andre fakulteter og institusjoner. Den samfunnsvitenskapelige og humanistiske forskningen ved fakultetet har økt i omfang i de senere år, og det anses som vesentlig for rettsvitenskapens videre utvikling med bidrag fra slik forskning, som ser retten ”utenfra”. Tverrvitenskapelige forskergrupper og andre forskningsenheter skal søke å realisere det potensialet som ligger i en tverrvitenskapelig tilnærming til problemer som gjelder rett og samfunn.

For det femte må forskningsprioriteringene ta hensyn både til behovet for å ta opp nye og aktuelle forskningstemaer som retts- og samfunnsutviklingen fører med seg, og behovet for å vedlikeholde solid forskningskompetanse innenfor tradisjonelle rettsvitenskapelige disipliner. I ”Krafttak for juridisk forskning” understreket Justisdepartementet at ”basisfagene må løpende vedlikeholdes”. Med ”basisfag” siktet departementet til tradisjonelle disipliner innenfor privatretten, som f.eks. avtalerett, kontraktsrett, annen formuerett, familie- og arverett, sjørett, erstatningsrett og selskapsrett, og innenfor den offentlige rett, som f.eks. strafferett, prosessrett, forvaltningsrett, kommunalrett, skatterett, statsforfatningsrett og folkerett. Videre fremholdt departementet at:

> ”Ingen av disse fagene er statiske. De utvikles og endres gjennom gradvis nasjonal lovendring, rettspraksis, internasjonal normgivning og endringer i de faktiske forhold. Samfunnet trenger derfor løpende forskning på høyt nivå. Det kan være risikofylt å la et fag hvile i den tro at eksisterende standardverk fortsatt vil holde i mange år. Spissformulert er dette uttrykt slik: ”Hver generasjon må skrive en doktoravhandling også om regress.” Bare på den måten kan vi sikre at det hele tiden finnes miljøer og personer med spisskompetanse på strafferett, privatrett og offentlig rett – som ressurser for samfunnet, i den alminnelige debatt og som lærere/oppdragere av nye generasjoner jurister.”

Mot denne bakgrunn legges følgende *hovedprinsipper* til grunn for fakultetets forskningsprioriteringer:

- Fakultetets *langsiktige prioriteringer* kan ikke knyttes opp mot eksisterende organisatoriske enheter eller etablerte fagmiljøer. Et miljø som er sterkt i dag behøver ikke å være det om 5–10 år, og den organisatoriske struktur kan være endret om noen år. I stedet har man søkt å identifisere områder hvor forskningsutfordringene må antas å være særlig betydelige i de kommende 10–15 årene, og hvor fakultetet ut fra eksisterende ressurser og den antatte rekrutteringssituasjon vil ha særlig gode forutsetninger for å lykkes.

- Forskningsprioriteringene baseres på *kvalitetskriteriene* i UiOs strategiske plan, særlig på samfunnsbehov, publiseringsaktivitet, rekrutteringsevne og doktorgradsproduksjon, oppnådd og potensial for ekstern finansiering, internasjonalisering, fornyelse og tverrvitenskapelighet.

På dette grunnlaget har fakultetet identifisert fire *tematiske områder,* og fire gjennomgående *perspektiver på retten*, som vil bli prioritert på tvers av etablerte disipliner og organisatoriske strukturer.

2. Prioriterte forskningsområder

Rettens globalisering

Globaliseringen har medført fundamentale endringer av forholdet mellom verdens land, økonomisk, kulturelt og rettslig. I løpet av de seneste 10–20 årene har man sett vesentlige endringer som innebærer økt overføring av makt til internasjonale organisasjoner og rettsliggjøring av det internasjonale samfunnet, på måter som tidligere var ukjente. Dels dreier endringene seg om *forholdet mellom det enkelte land og dets borgere*, hvor den internasjonale rett i stadig sterkere grad legger bånd på statenes handlefrihet, og hvor begrensningene håndheves ved rettslige sanksjoner fastsatt av internasjonale domstoler. Dels dreier det seg om *forholdet landene imellom*, hvor forhandlinger og maktbruk på stadig flere områder er blitt erstattet av rettslige prosesser. Som et illustrerende eksempel kan nevnes EUs vedtak om straffetoll på norsk laks. Mens en slik handelsrestriksjon tidligere bare kunne møtes med diplomatiske forhandlinger, og eventuelt mottiltak, kan den i dag bringes inn for tribunalene til Verdens handelsorganisasjon, hvor saken avgjøres på grunnlag av internasjonale rettsregler. Det vil også være en viktig oppgave å studere gjennomføringen av internasjonale rettsnormer på nasjonalt nivå, dels i et systemperspektiv og dels på materielt nivå.

Virkningene av globaliseringen er imidlertid ikke begrenset til forholdene mellom statene, og mellom statene og deres borger. Globaliseringen skaper også

transnasjonale og globale sammenhenger mellom borgere og mellom juridiske enheter på tvers av statlige skiller, og delvis ved hjelp av internasjonale organisasjoner og domstoler. Internasjonale mennneskerettigheter og internasjonal handelsrett er eksempler på det. Antallet internasjonale domstoler og konfliktløsningsorganer har økt eksplosivt. Det dannes rettslige sammenhenger mellom organisasjoner og borgere på internasjonalt nivå, rettslig eller faktisk, på tvers av statlige skiller og suverenitet. Det innebærer samtidig en fragmentering av retten som skaper nye utfordringer.

Globaliseringen stiller rettsvitenskapen overfor formidable oppgaver, som må angripes innenfor en helt ny referanseramme og med nye metoder. Globaliseringen reiser fundamentale rettsspørsmål knyttet til forholdet mellom stat og borger, til forholdet mellom ulike rettssystemer og til beslutningsprosesser, håndhevelse og legitimitet. Uten en sterk rettsvitenskapelig forskning på internasjonale rettsspørsmål vil Norge stille med et alvorlig handikapp overfor fremtidens utfordringer i det internasjonale samfunnet.

Internasjonale rettsspørsmål har stått sentralt i fakultetets forskningssatsning gjennom de senere år. En viktig bidragsyter har vært, og vil forventelig fortsatt være, forskergruppen Internasjonale relasjoner, som teller omkring 15 personer i fast stilling og bistilling (førsteamanuensis, professor, professor II), samt en rekke personer i rekrutteringsstillinger (stipendiat, postdoktor). Forskergruppens hovedsatsninger er “Multinational Corporations in a Globalised Economy: Transnational Law as a Response to Common Challenges”, “Legal and Political Theory of Multilevel Governance” og “Legitimacy in International Law”. Innenfor disse områdene pågår flere prosjekter, herunder det strategiske NFR-prosjektet “International tribunals: legalization and constitutionalization – implications for national constitutional structures”.

Andre viktige bidragsytere vil være Senter for europarett, Norsk senter for menneskerettigheter (SMR) og forskergruppen Konstitusjonelle studier. Flere av miljøene er tverrfaglige, og deltar i tverrfakultært samarbeid, med bl.a. Institutt for statsvitenskap, og i samarbeid med eksterne institusjoner, bl.a. Institutt for samfunns-forskning. SMR er et betydelig forskningsmiljø, også i internasjonal sammenheng. I sin forskningsstrategi har SMR flere satsinger, deriblant ”menneskerettigheter og makt”, som tar opp flere forskningsspørsmål som hører hjemme under temaet ”rettens globalisering”.

Rekrutteringssituasjonen på området er god, og en betydelig del av søkerne til frie rekrutteringsstillinger retter seg inn mot forskjellige aspekter ved internasjonal rett. Man har også opplevd økt søkning fra utenlandske kandidater i de senere årene,

hvilket har gitt fakultetet mulighet til å rekruttere et større antall godt kvalifiserte utenlandske forskere, som er en berikelse for fagmiljøene.

Individenes rettsstilling

En sterkere *individualisering* er et markant trekk ved velferdsstatens utvikling. Et viktig trekk ved individualiseringen knytter seg til utviklingen av rettsregler som regulerer individenes *rettsstilling* – overfor andre individer, og som borgere overfor det offentlige. Individenes rettsstilling formes både av tradisjonell, nasjonalstatlig lovgivning, men også – og i sterkt økende grad – av regionale og internasjonale regler og organisasjoner. Viktige sider av denne rettsliggjøringsprosessen er drøftet bl.a. i Maktutredningen.

Flere trekk ved samfunnsutviklingen peker mot at spørsmålene knyttet til individenes rettsstilling vil bli sentrale i årene fremover. Samfunnsstrukturen er i stor grad bygd på styring gjennom lovgivning, innenfor de grenser folkeretten setter for nasjonalstatens myndighetsbruk overfor sine borgere. Utbyggingen av velferdsordningene, sammen med nye samfunnsstrukturer og en ny befolkningssammensetning, reiser store og grunnleggende spørsmål hvor det er behov for ny forskning, bl.a. knyttet til det rettslige vernet mot *diskriminering* og mulige behov for særordninger for folkegrupper, slik som Sametinget. Når det gjelder velferdsordninger kan man skille mellom diskriminering *innenfor* velferdsordningene og diskriminering *mellom* velferdsordninger. Diskriminering innenfor en velferdsordning, f.eks. trygdesystemet eller utdanningssystemet, kan skje på grunnlag kjønn, statsborgerskap, etnisk bakgrunn, alder, sivil status osv. Det vil være en viktig oppgave å klarlegge hvorledes diskriminering forebygges i eksisterende velferdsordninger, hvordan det kan forebygges, og på hvilken måte internasjonale forpliktelser – særlig menneskerettigheter og EØS-forpliktelser – påvirker og stiller krav til de norske velferdsordningene.

Også den demografiske utvikling stiller rettsvitenskapen overfor nye oppgaver. Den norske befolkningens alderssammensetning har endret seg radikalt. Alder er en allmenn og tverrgående dimensjon, og reiser spørsmål i forskjellige livsfaser. Alder er innebygd som en dimensjon i alle velferdsfelt av betydning: Arbeidsliv, utdanning, helse, bolig, transport, omsorg, skatt, trygdeytelser osv. Alder har i forskningen til nå vært behandlet som avvik (barn – gamle), men har vært undereksponert som en allmenn egenskap. Det bør undersøkes om de norske velferdsordningene bygger på foreldede aldersoppfatninger, som er uegnede for dagens kulturelle og demografiske virkelighet.

Et ytterligere eksempel på et område hvor individenes rettsstilling er blitt radikalt endret, kan betegnes med stikkordet ”kontrollsamfunnet”. Når statens behov for, og mulighet til, overvåkning av borgerne er blitt fundamentalt endret som følge både av globaliseringen, herunder av utvikningen i internasjonal kriminalitet og terrorisme, og av den teknologiske utviklingen, kommer individenes behov for personvern og rettssikkerhet i en helt annerledes stilling. Forholdet mellom det kollektive og det individuelle reiser fundamentale spørsmål om menneskeverd og legitimitet.

Sentralt i fakultetets satsning på dette forskningsområdet, står forskergruppen Rettigheter, individer, kultur og samfunn (RIKS). Denne gruppen utgjør en felles arena for sterke og etablerte fagmiljøer, først og fremst Avdeling for kvinnerett, Institutt for kriminologi og rettssosiologi og Norsk senter for menneskerettigheter (SMR). Disse miljøene har gjennom lengre tid bevist sin evne til rettsvitenskapelig nybrottsarbeid, med et stort innslag av ekstern finansiert virksomhet.

RIKS konsentrerer sin forskning om de endringer som påvirker individets rettsstilling i et globalt og pluralistisk sosialt, kulturelt og rettslig landskap. Nye familierelasjoner, arbeidslivsrelasjoner og individ/stat relasjoner behandles med fokus på ulike persongrupper; kvinner, barn, flyktninger, etniske og religiøse minoriteter.

IKRS har en særlig sterk forskningstradisjon knyttet til maktbruk overfor utsatte grupper. Blant de sentrale satsningene i senere år kan nevnes NFR-prosjektene ”Retten som velferdspolitisk styringsinstrument”, som tar opp viktige utfordringer i kjølvannet av Maktutredningen, og ”Crime Control and Technological Culture”, som bl.a. handler om konsekvensene av teknologibasert kriminalitetskontroll og kriminalitetens globalisering.

SMR har i sin forskningsstrategi utpekt fire hovedsatsninger, hvorav særlig ”menneskerettigheter og makt” og ”menneskerettigheter og mangfold” står sentralt for de forskningsspørsmål som hører hjemme under temaet ”individenes rettsstilling”. SMR har gjort seg gjeldende helt i toppen når det gjelder forskningspublisering, og en av senterets doktorgradskandidater mottok i 2007 H.M. Kongens gullmedalje for avhandlingen ”The Right to Food and the TRIPS Agreement - With a Particular Emphasis on Developing Countries' Measures for Food Production and distribution”.

Andre viktige bidragsytere til forskningen på dette området vil være forskergruppen Samfunnskontroll og rettssikkerhet (SAMRISK), Senter for rettsinformatikk (SERI) og Avdeling for forvaltningsinformatikk (AFIN). Til tross for at det er et relativt ungt og nystartet forskermiljø, har SAMRISK allerede oppnådd ekstern finansiering av forskningsprosjektet ”Justice in the risk society”, som særlig knytter seg til de

dilemmaer og spenninger som oppstår mellom behovet for beskyttelse mot faren for terror og bekjempelse av internasjonal kriminalitet på den ene siden, og hensynet til individenes integritet og grunnrettigheter på den andre. Forskergruppen ønsker å fange opp problemstillinger i skjæringspunktet mellom samfunnsvitenskap og juss som oppstår som følge av samfunns- og rettsutviklingen, herunder spørsmål knyttet til nye former for kriminalitet, kontrollvirksomhet og rettssikkerhet og andre rettsstatsprinsipper. SERI og AFIN har gjennom en rekke år vært et kraftsenter for forskning knyttet til teknologispørsmål og personvern. SERI har deltatt, og deltar, i en rekke EU-prosjekter på disse områdene, mens AFIN bl.a. leder Forskningsforum for personvern og informasjonssikkerhet.

Rett og marked

Reguleringen av markedene har alltid vært en av rettsreglenes sentrale oppgaver. Reglene er dels generelle, slik som de alminnelige regler om inngåelse og håndhevelse av avtaler, dels sektorspesifikke, slik som reglene som regulerer f.eks. finansmarkedet, arbeidsmarkedet, transportmarkedet osv. Tidligere har forskningen på dette området vært konsentrert hovedsakelig om nasjonale regler på de tradisjonelle markedene for varer og tjenester. Som nevnt ovenfor under 1, er det en vesentlig oppgave å vedlikeholde og stryke den disiplinorienterte forskningen, som danner basis og er en forutsetning for å kunne ta opp nye og aktuelle rettsspørsmål. En rekke slike rettsspørsmål har oppstått som følge av samfunnsutviklingen i nyere tid.

Ett viktig utviklingstrekk knytter seg til markedenes regionalisering og *internasjonalisering.* Ikke bare er handelen i større grad blitt internasjonal, i den forstand at den foregår over landegrensene, men den reguleres også i økende grad av *internasjonale rettsregler.* EF var opprinnelig et internasjonalt rettssystem for regulering av nettopp handelen i Europa. Og selv om EU i dag er blitt til et mer omfattende regionalt samarbeids- og rettssystem, er det fortsatt reguleringen av markedene som representerer den mest fremtredende delen av unionens rettssystem. På internasjonalt nivå tar avtalen om opprettelse av Verdens handelsorganisasjon sikte på å fastlegge rammevilkårene for verdenshandelen. Begge disse rettssystemene – EU-retten og WTO-retten – skiller seg fundamentalt fra den nasjonale rett, og stiller nye krav til kunnskapsgrunnlag og metoder for rettsvitenskapelig forskning.

Et annet viktig trekk er at nye markeder får forsterket betydning, og at markeds-konkurransen tas i bruk på nye områder. Mens det tidligere var varer og tjenester som sto i sentrum for oppmerksomheten, er markedene for kapital og kunnskap i dag blitt viktigere. Finansmarkedet er helt sentralt for økonomisk stabilitet, utvikling

og konkurranseevne, og markedene for innovasjon og kunnskapsspredning er av fundamental betydning for innovasjon og velferdsutvikling. Markedenes samfunnsmessige betydning viser seg bl.a. ved at de er preget av stor regulerings- og kontrollintensitet på såvel nasjonalt som internasjonalt nivå. Likevel er kunnskapen om "markedsavvik", i form av forskjellige former for økonomisk kriminalitet, mangelfull. Et grunnleggende spørsmål knytter seg til betingelsene for utvikling av organisert økonomisk kriminalitet i et samfunn, et spørsmål som best kan belyses i et internasjonalt og komparativt perspektiv.

Sentrale forskningsutfordringer knytter seg også til den moderne statens ibruktagelse av markedsmekanismene i offentlig sektor. Samfunnet har gjennomgått en utvikling fra 1800-tallets rettsstat til 1900-tallets velferdsstat, og har gjennom de siste 30 årene vært i endring bort fra (den tradisjonelle) velferdsstaten. Markedsstatens inntog endrer både markedets rettslige struktur og de statlige lovgivningsformer og former for forvaltningsutøvelse. Det er en ny måte å bruke staten på, og nye relasjoner mellom stat og marked. Noen ser endringene som trusler mot velferd og solidaritet, mens andre ser dem som en utvikling mot større frihet og mer effektiv bruk av samfunnets ressurser. Dagens offentlige forvaltning kjennetegnes gjennom en mer liberalistisk ideologi enn velferdsstaten, men staten er fortsatt en reguleringsstat. Det er flere utviklingstrekk som kan berettige betegnelsen "markedsstat". I bunnen ligger den vekt markedet har fått som mekanisme for å sikre en effektiv produksjon – og dels fordeling – av ressurser. Et trekk ved markedsstaten er også at markedsinspirerte løsninger tas i bruk også ved organiseringen av forvaltningen (såkalt "New public managment"). Det er en grunnleggende forutsetning at konkurranse er effektivitetsfremmende. På denne bakgrunn ser vi at offentlig virksomhet søkes effektivisert ved å overlate hele eller deler av den til private aktører, eller ved å utsette den for konkurranse, og ved å ta i bruk organisatoriske løsninger og virkemidler utviklet av markedsaktører i den interne styringen av forvaltningen. Dermed oppstår også spørsmål om rettslige modeller som har vært utviklet for reguleringen av private markeder, er egnet for reguleringen av offentlige markeder, og av offentlig og privat samarbeid.

Et tredje trekk knytter seg til utviklingen av *elektroniske markeder*. Elektronisk handel og elektronisk tjenesteyting – bl.a. ved bruk av Internett – inntar en stadig større plass i samfunnsøkonomien. Bruken av elektroniske markeder har ført til økt tilgjengelighet, andre og mer omfattende informasjonsstrømmer, mer effektiv formidling og nedbryting av handelsrestriksjoner og nasjonsgrenser. Stikkord som beskriver de rettslige problemstillingene i forbindelse med inngåelse og gjennomføring av handel på nettet er elektroniske signaturer og sertifikattjenester, elektronisk betalingsformidling og ansvar, nye former for tvisteløsning samt regulering av grenseoverskridende handel.

Forskergruppen Marked, innovasjon og teknologi (CeRMIT) arbeider med sentrale problemstillinger knyttet til retten og markedet. Gruppen har tre hovedsatsninger. Satsningen "innovasjon og konkurranse" har vært konsentrert om NFR-prosjektet "Markets and competition in the society of knowledge", som nå er i sluttfasen, og som har resultert, og vil resultere, i flere doktorgrader. Et annet NFR-prosjekt, "Mellom demokratisk styring, effektiv konkurranse og avtalefrihet i markedsstaten", er en hovedaktivitet innenfor satsningen "offentlig sektor i markedet". Den tredje satsningen er "informasjons- og teknologimarkedet", som bl.a. omfatter regulering av infrastrukturer, transaksjonssikkerhet og digitale medier. Forskergruppen har et omfattende internasjonalt nettverk og betydelig publikasjons- og konferanseaktivitet.

Andre viktige aktører i fakultetets satsning på retten og markedet er kontraktsrettsmiljøet ved Institutt for privatrett, med satsningsområdene internasjonale kontrakter, forbrukerkontrakter og arbeidsavtaler, det siste i samarbeid med Institutt for offentlig rett. Senter for rettsinformatikk / Avdeling for forvaltningsinformatikk har lenge arbeidet med bl.a. problemstillinger knyttet til elektroniske markeder og informasjonshåndtering. Videre utgjør Nordisk institutt for sjørett et etablert fagmiljø med betydelig aktivitet knyttet til transport- og energimarkedene. Forskningen her angår forskjellige nasjonale og internasjonale kontraktsformer, reguleringen av markedet gjennom internasjonale konvensjoner og konkurranseregulering innenfor disse sektorene.

Rett og miljø

Det er ikke lenger noen uenighet om at utfordringene knyttet til miljø og klimaspørsmål vil være blant de aller største politiske utfordringer i de kommende tiårene. Like godt kjent er det kanskje ikke at en stor del av de tiltak som er gjennomført, og som diskuteres som fremtidige løsninger på dette området, er basert på *rettslige reguleringer.* På nasjonalt nivå dreier det seg bl.a. om rettsregler som regulerer utslipp og arealbruk, på internasjonalt nivå dreier det seg om vern av havressursene, avtaler om klimatiltak og handel med utslippskvoter.

Forskning på fornybar energi, miljøteknologi og klimaendringer er utpekt til en av NFRs tre hovedsatsninger for 2009, og det er liten tvil om at miljøspørsmål også i de kommende årene vil stå sentralt i Regjeringen og NFRs forskningspolitikk. I NFRs dokument "Store satsninger 2009" heter det bl.a.:

> "Klimautfordringene krever en langsiktig og kraftfull forskningssatsing for å gjøre omlegging til et klimavennlig samfunn mulig og verdiskapende, i Norge og globalt. Det er behov for en massiv satsing på forskning og teknologiutvikling,

> særlig på miljøvennlig energi, med fokus på vannkraft, vindkraft – både på land og offshore –, bioenergi og solenergi, CO_2 håndtering, og forskning for effektiv energibruk. Det er også behov for å styrke kunnskapen om klimaendringer regionalt og globalt, særlig havets og havisens rolle, det globale karbon-kretsløpet og rollen til nordlige økosystemer. Konsekvensene av og tilpasning til endret energisituasjon, klimaendringer og energi- og klimapolitikk i samfunns- og næringsliv gir også behov for økt kunnskap. I tillegg er det behov for forskning som gir økt innsikt i beslutningsprosesser og rammebetingelser i klimapolitikken."

Fakultetets forskning på dette området skjer først og fremst innenfor forskergruppen Naturressursrett, som er en tverrdisiplinær satsning, basert på tidligere forskning innenfor miljørett, energirett og tingsrett. Ressurs- og arealforvaltning står sentralt i gruppens forskningsaktiviteter, som omfatter både nasjonal og internasjonal naturressursrett. Gruppen har gjennomført flere betydelige forskningsprosjekter, og var vertskap for landets første EU-finansierte *Marie Curie Chair*. Gruppen har i løpet av de siste par årene utviklet tre nye forskningsprosjekter som har oppnådd eksternfinansiering fra NFR: 1. "Utmarksrettigheter og samfunnskontroll", som dreier seg om organisering og regulering i norsk utmark, i møte med næringsendringer og miljøproblemer. 2. "Meeting the climate challenge: New legal instruments and issues in national and international energy and climate law", som omfatter delprosjektene "Sustainable Energy Market(s): developing and linking instruments for promoting "green energy", increase of energy-efficiency and reducing GHG emissions" og "Safeguarding the Environmental Integrity of the Present and Future Climate Regime – the Example of CDM (Clean Development Mechanism)". 3. "Consistency in Environmental Law", som dreier seg om samordnings- og verdsettingsproblemer i miljøretten. Den underliggende hypotese er at de problemene som miljøretten står overfor, fruktbart kan formuleres som konsistensproblemer. Dette er utdypet i tre delprosjekter: (a) "The 'unity' of the environment faced with fragmented legislation and competences"; (b) "How the legal system balances interests and values harm to environmental goods"; (c) "The multi-level dimension with special emphasis on EU law as a framework for Norwegian environmental governance". Også denne forskergruppen har høy publiseringsaktivitet, god rekrutteringsevne og et omfattende nasjonalt og internasjonalt nettverk.

I tillegg har Nordisk institutt for sjørett satt i gang et NFR-finansiert forskningsprosjekt om "Safety, security and discharge control at sea", som inkluderer miljøspørsmål knyttet til skipsfartssektoren i vid forstand. Problemstillinger som tas opp her er reguleringsteknikker for å unngå forurensende utslipp i forbindelse med havarier, og for å finansiere de utslipp som eventuelt inntreffer, samt spørsmål knyttet til CO_2-utslipp fra skip.

3. Perspektiver på retten

Det fremgår av beskrivelsen ovenfor at rettens *internasjonalisering* er et gjennomgående perspektiv, som preger en stor del av forskningsvirksomheten ved fakultetet. Vi viser i denne forbindelse til beskrivelsen i fakultetets sluttrapport fra fase 1, av rettens internasjonalisering som en overordnet prioritering.

I tillegg vil vi her peke på ytterligere fire gjennomgående *perspektiver på retten*, som gjelder fundamentale trekk ved rettssystemet, og som etter fakultetet mening representerer vesentlige forskningsmessige utfordringer fremover.

Rettsstatstanken

Ideen om rettsstaten er like gammel som retten selv, men har fått endret og fornyet aktualitet i den senere tid. Rettsstatstanken er i sin kjerne en idé om et samfunn basert på ”the rule of law”. Motsetningen er samfunn preget av lovløshet, men også – og like viktig – samfunn basert på ”rule by law”. Rettsstatstanken innebærer at rettsregler må sette rammene for rettigheter og maktbruk mellom individ og stat, mellom regionale og statlige myndigheter, mellom statsmyndighetene og mellom stater. Internasjonalt er rettsstatstanken nært knyttet til *rettsprinsipper*, som har likhetstrekk med – men som samtidig skiller seg fra – de *rettsregler* som den norske rettsstaten tradisjonelt har vært tuftet på. Rettsprinsippene er gjennomgående i rettssystemet, og har betydning på tvers av disipliner og etablerte strukturer. Som stikkord kan nevnes prinsippene om beskyttelse av berettigede forventninger, som skal verne om borgernes innrettelse og sikre forutsigbarhet, og proporsjonalitetsprinsippet, som skal sikre forholdsmessighet mellom de tiltak som iverksettes overfor borgerne og de målsettinger som søkes realisert. Samtidig ser man at det vokser frem alternativer til den tradisjonelle ”rule of law”, bl.a. under stikkordet ”restorative justice”.

Rettsstatens betydning fremtrer tydeligst når man sammenligner vårt hjemlige samfunn med områder hvor ufred og krig herjer, eller hvor næringsliv og offentlig forvaltning preges av lukkethet og korrupsjon. Globaliseringen setter rettsstaten overfor nye utfordringer, som gjør at den kontinuerlig må forsvares mot de motkrefter som truer dens eksistens. Det er en fundamental oppgave for rettsforskningen å bidra til forståelsen og utviklingen av rettsstatstanken, en oppgave som går på tvers av inndelinger i disipliner og tematiske områder.

Retten og tiden

Tidsdimensjonen er en grunnleggende egenskap ved retten. Rettslige normer, ordninger og ideer er i stadig endring, raskt eller langsomt, hyppig eller sjelden. Så vel rettsdogmatisk som empirisk og teoretisk rettsforskning forholder seg til dette aspekt ved retten, på forskjellige måter, avhengig av forskningsformålet. Rettshistoriedisiplinen har som særlig oppgave å tematisere forholdet mellom rett og tid, og å gi bidrag til faghistorisk fundert forskning om rettslige endringsprosesser. Men også annen rettsvitenskapelig forskning må nødvendigvis arbeide med tidsdimensjonen. Fakultetet har nylig opprettet forskergruppen Rett, samfunn og historisk endring, for å styrke tidsaspektet i rettsforskningen.

Rettstenkningen

Metodeutvikling og rettsfilosofi er av grunnleggende betydning for fornyelse av rettsvitenskapen. Dette gjelder særlig i en tid som så sterkt preges av økt rettslig kompleksitet, internasjonalisering og teknologisk utvikling. Den tradisjonelle rettsvitenskap har i hovedsak vært basert på hermenautisk tekstforståelse, og på studier av bestemte tekster som er blitt til i et oversiktlig system basert på maktfordeling og hierarki. Rettens spesialisering, globalisering og fragmentering skaper noen nye metodiske og prinsipielle utfordringer. Den rettslige kompleksiteten reiser også grunnleggende rettsfilosofiske og metodiske utfordringer på nytt – i tillegg til de rettsdogmatiske. Særlig gjelder det når de ulike rettssystemene kommer i motstrid, og konfliktene søkes løst bl.a. ved å se på grunnlaget for de ulike internasjonale rettskildenes legitimitet. Vi ser konkurrerende lovgivere og domstoler, nasjonalt og internasjonalt, og vi ser fremveksten av rettslige normer som skal gjelde på tvers av betydelige økonomiske og kulturelle ulikheter, og i ulike kontekster. Vi ser også en økt teknologisk innflytelse på retten – og rettslig innflytelse på teknologien – som reiser grunnleggende spørsmål knyttet til normteori og metodeutvikling. Representasjon av regler i datamaskinbaserte systemer er blitt dominerende i offentlig forvaltning, og viktig i den private økonomien, ikke minst innenfor finanssektoren.

Rett, samfunn og moral

Det kan sies at studiet av retten opprinnelig var et studium av lovreglene, og at Det juridiske fakultet en skole i lovkyndighet. Det ble imidlertid snart en akseptert oppfatning at rettsvitenskapen er mer enn lovkyndighet – den er også en samfunnsvitenskap og en moralvitenskap. Likevel har en betydelig del av den

rettsvitenskaplige produksjon hatt preg av lovkyndighet, i den forstand at arbeidene for en stor del har vært basert på såkalt "juridisk metode". Andre fags metoder har bare i begrenset – men riktignok økende – grad har vært anvendt på retten som studieobjekt. I nyere tid har man sett en rekke eksempler på at sosiologiske, økonomiske og moralfilosofiske metoder har vært integrert i rettsvitenskapelige prosjekter på en vellykket måte. Det anses som en viktig utfordring fremover å styrke disse sidene ved rettsvitenskapen, fordi de nyskapende og grensesprengende forskningsresultater ofte kommer frem ved tverrfaglig forskningssamarbeid. Uten de samfunnsvitenskapelige og humanistiske perspektivene ville også juristutdanningen vært mer "endimensjonal", og juristene – både lovgivere og lovanvendere – ville hatt større problemer med å se sin virksomhet som en del av den samfunnsmessige helhet, og som et funksjonelt element i styringen av samfunnet. Med internasjonaliseringen får dessuten evnen til å ha eksterne og samfunnsmessige perspektiver på retten økt betydning. Evnen til å samhandle mellom ulike rettskulturer, og i flerkulturelle samfunn, er elementer i dette bildet.

4. Videreføring av strategiarbeidet

Det ligger i fakultetets grunnsyn om at en forskningsstrategi skal være dynamisk, at gjeldende prioriteringer må vurderes, og eventuelt reformuleres, i en kontinuerlig prosess. Reformulering kan bli nødvendig dersom nye og vesentlige forskningsoppgaver kommer til syne, eller dersom fakultetets løpende arbeid med kvalitetskriteriene gir grunnlag for revisjon. En vesentlig oppgave fremover blir dessuten å samstemme forskningsprioriteringene med undervisningsprioriteringene. Det er ingen tvil om at det eksisterer et potensial for bedre utnyttelse av de ansattes forskningskompetanse i undervisningen, og fakultetet vil se på muligheter for å realisere gevinster på dette området.

Samtidig er det i denne forbindelse viktig å peke på at fakultetet i 2008 vil starte arbeidet med evaluering av de første forskergruppene, og at NFR vil sette i gang forberedelsene til en nasjonal evaluering av rettsvitenskap.

Evalueringen av forskergruppene vil ta sikte på å vurdere 1) om forskergruppe-satsningen har vært et egnet middel for å nå de målene fakultetet har satt – å styrke forskningssamarbeidet og forskningsledelsen, å skape attraktive og fruktbare fagmiljøer for rekrutter og seniorforskere, samt å øke den eksternfinansierte forskningsaktiviteten –, 2) hvilke miljøer som fremstår som sterke og fruktbare, og som eventuelt kan være kandidater for særlig prioritering med sikte på fremdyrking av "spissmiljøer", 3) om fakultetets ressursbruk, særlig i form av stimuleringsmidler og forskningsadministrativ bistand, har gitt den ønskede avkastning, og 4) hvordan

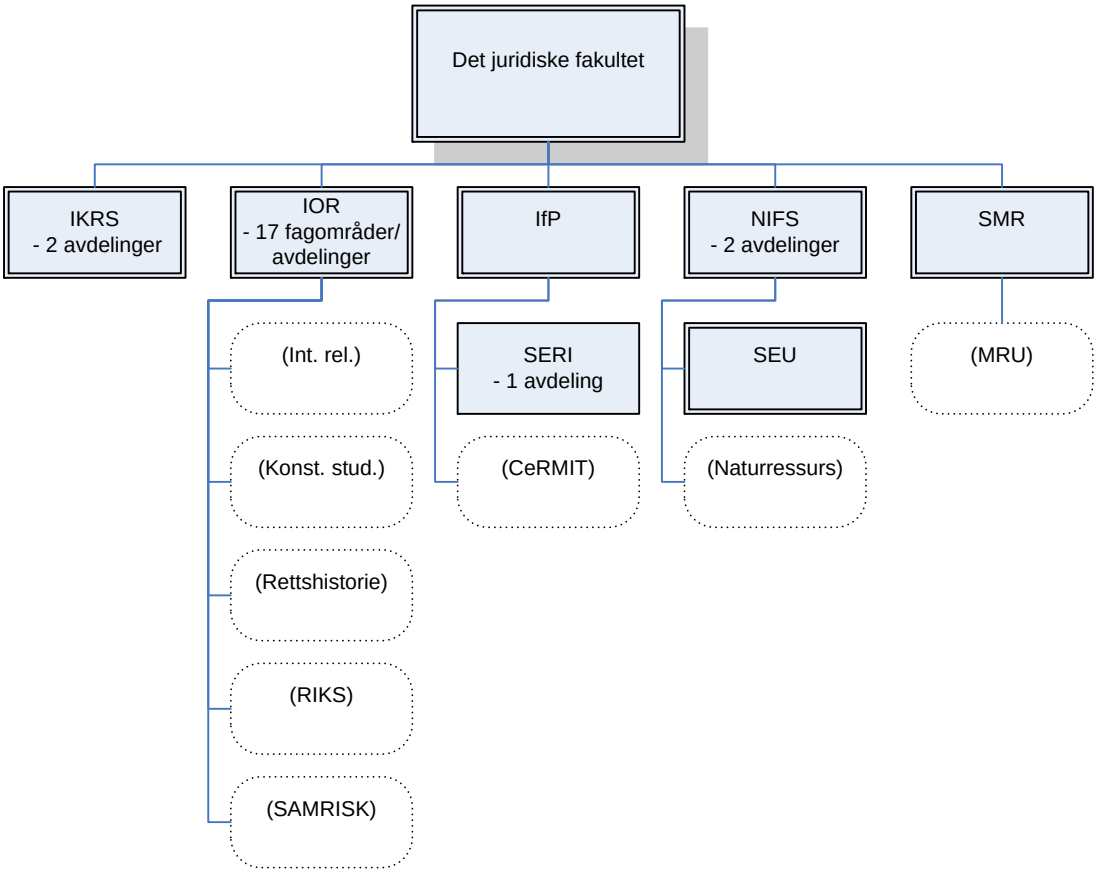
samspillet mellom forskergrupper og annet, instituttbasert forskningssamarbeid har fungert, og evt. kan bli enda bedre.

Den nasjonale evalueringen av rettsvitenskap bør avdekke styrker og svakheter i fakultetets forskningsaktiviteter, dels isolert, og dels komparativt, sett i forhold til de andre juridiske fakultetene her i landet.

Det må forventes at disse prosessene vil frembringe betydningsfull ny kunnskap, som det må tas hensyn til i fakultetets videre arbeid med forskningsprioriteringene. I tillegg kommer den løpende oppfølgningen av enhetenes og miljøenes dokumenterte resultater, i form av publiseringsaktivitet, rekruttering, doktorgradsproduksjon, gjennomstrømning, ekstern finansiering mv. Samlet sett vil dette i løpet av en 2–3-årsperiode gi et bedre og sikrere bilde av fakultetets virksomhet, som vil gjøre det naturlig å gjennomgå de faglige prioriteringene på nytt, og vurdere om disse bør omformuleres og evt. spisses ytterligere.

Organisasjonskart per 1.1.2008

Vedlegg 3, Faglige prioriteringer, fase 2

Organisasjonskartet viser enheter (fylte bokser) ved Det juridiske fakultet knyttet til forskning (Juss-buss og en rekke stedkoder spesifikt knyttet kun til adminstrative-tekniske støttetjenester eller studier er ikke inkludert). Forskergruppene (stiplete bokser) er tilknyttet vertsinstitutt uten å være selvstendige organisatoriske enheter. Gruppene er representert i skjemaet grunnet sin betydning for fakultetets forskningsstrategi.

Enheter (steder)

IFP	Institutt for privatrett
IKRS	Institutt for kriminologi og rettssosiologi
IOR	Institutt for offentlig rett
NIFS	Nordisk institutt for sjørett
SERI	Senter for rettsinformatikk, inkluderer Avdeling for forvaltningsinformatikk (AFIN).
SEU	Senter for europarett.
SMR	Norsk senter for menneskerettigheter

Forskergrupper (tiltak)

CeRMIT	Forskergruppe for marked, innovasjon og teknologi
Int. rel.	Forskergruppe i internasjonale relasjoner
Konst. stud.	Forskergruppe for konstitusjonelle studier
MRU	Research Group on Human Rights and Development
Naturressurs	Forskergruppe i naturressursrett
Rettshistorie	Forskergruppe i rett, samfunn og historisk endring
RIKS	Forskergruppe i rettigheter, individer, kultur og samfunn
SAMRISK	Forskergruppe for samfunnskontroll og rettssikkerhet

Referat fra samtaler m eksterne (januar og februar 2008)

Vedlegg 4, Faglige prioriteringer, fase 2, 17.4.2008

1. Hva slags rettsstudium?
Rettsstudiet er lagt opp slik at eksamensadgangen er åpen for alle med alminnelig studiekompetanse, mens deler av undervisningstilbudet bare gis til de med opptak til studiet. Dette medfører at fakultetet gir eksamen til en rekke privatister. Det kan være et ønske å innføre obligatoriske undervisningselementer i studiet. Dette vil i så fall kunne medføre at eksamensadgangen for privatister faller bort, eventuelt at det arrangeres en særskilt, og mer omfattende, eksamen for privatister. Fakultetet ønsker synspunkter på en slik utvikling av studiet.

- *Sivilombudsmannen*

Privatister kan miste en felles juridisk kulturarv (dannelsesaspektet), og det å bli seg bevisst juristens ulike roller, som f eks advokat og dommer. Yrkesetikk.

- *LOs juridiske avdeling*

Positive til muligheten for å kunne studere som privatister; stimulerende for LOs ansatte.

- *Kommunenes Sentralforbund, v KS Advokatene*

Dersom ønsket om å innføre obligatoriske undervisningselementer samlet sett hever kvaliteten og omdømme på juristutdanningen er dette en ønsket utvikling.

For øvrig har KS ingen sterke synspunkter på dette.

- *Regjeringsadvokaten*

Ingen spesielle kommentarer.

- *NHO (Næringsjus og Arbeidsrett)*

Ingen kommentarer utover at privatistordningen virker OK så lenge eksamen bestås.

- *Riksadvokaten*

Å stenge studiet for privatister vil sannsynligvis virke ekskluderende og være i strid med universitetets fundament. Studenter som eventuelt gjennomfører hele masterstudiet som privatister vil framstå som attraktive; de har stor motivasjon for å gjennomføre et langt studieforløp.

- *Advokatforeningen*

Ingen kommentarer.

- *Justisdepartementet*

Representantene fra Justisdepartementets lovavdeling er kritisk til å avskjære privatistutdanningen. De anbefaler i så fall at konsekvensene av en avskjæring utredes, f

eks med hensyn til visse grupper; kvinner i ung alder, polititjenestemenn, folk med økonomi-bakgrunn.

- *JSU*

Ingen spesielle kommentarer.

2. Generalistutdanning eller spesialisering?
Rettsstudiet er, og har alltid vært, en generalistutdanning med små muligheter for spesialisering. Det er grunn til å diskutere om fakultetet bør ta sikte på å holde fast ved dette. Alternativene kan være å innføre flere valgmuligheter innenfor rammen av ett felles studium, eller å utvikle to eller flere «fordypningslinjer» etter f eks tre år. Slike linjer kan være profesjonsorientert eller emnebasert. Fakultetet er interessert i synspunkter på dette.

- *Sivilombudsmannen*:

Argumenterer for en grunnleggende kjennskap til et bredt juridisk fagfelt., med spesialisering senere. Samtidig uttrykker han skepsis til "generalistjurister" i arbeidslivet, og har der tro på noen grad av spesialisering. Jurister som til daglig holder på med f eks forvaltningsrett bør også kunne f eks strafferett og prosess; de kan utvise en dypere forståelse og evne til kreativitet pga breddekunnskap. Dypdykk i enkelte fag er også nødvendig. Argumenterer for å beholde "de fag som er best egnet til å oppøve studentens kritiske sans", eksemplifisert v emnet Skatterett.

JuristprofesjonENE, ikke JuristprofesjonEN.

- *LOs juridiske avdeling*

Argumenterer for at Arbeidsrett har en avgjørende betydning for samfunnet og uttrykker bekymring for at faget ved de norske universitetene, sammenliknet med Sverige og Danmark, har små og få forskermiljøer i Arbeidsrett. Viktig med både høy og bred kompetanse i arbeidslivet hva angår både den kollektive og den individuelle arbeidsretten. Den kollektive kunnskapen om arbeidsrett ser ut til å ha blitt smalere. Utenfor universitetet er det stor interesse for arbeidsrett, f eks opererer mange av de større advokatkontorene med egne avdelinger. Bør ikke universitetet fremdeles være ledende på dette feltet? LOs juridiske avdeling ville vurdert et forslag om å gjøre arbeidsrett obligatorisk i jus-utdanningen, i alle fall ha som mål å etablere et minimumsnivå i hvordan uteksaminerte jurister behersker arbeidsrettslige felt.

LOs juridiske avdeling vektlegger jussens brede betydning i samfunnet., og ser det ikke som ønskelig at Master-utdanningen uteksaminerer spesialiserte kandidater. Utdanningen skal være et "fellesstempel på kvalifikasjon".

- *Kommunenes Sentralforbund, v KS Advokatene*

Kommunene har behov for gode generalister. KS støtter det tradisjonelle generaliststudiet framfor spesialisering.

Det bør fokuseres sterkere på juridisk metode, og eksamensordningen må ta hensyn til dette.

I dag blir kandidatene i for stor utstrekning honorert for positiv kunnskap og i for liten grad testet i juridisk metode og forståelse.

- *Regjeringsadvokaten*

Det viktigste er at studentene lærer like tilnærmingsmåter til problemstillinger, og ikke at de nødvendigvis har lest akkurat samme fagområder. Det kan være enklere for studenten å motivere seg når man får velge fag man er spesielt interessert i. Samtidig bør man unngå en for stor fragmentering av studiet.

- *NHO (Næringsjus og Arbeidsrett)*

Representanten fra Næringsjus ønsker at studentene har en positiv kunnskap om næringsjus/forretningsjus. Positivt at skatterett og selskapsrett er obligatoriske fag, helt nødvendig for at studentene skal forstå hvilke prinsipper som gjelder f eks i selskapsrett. Mange jurister har ikke den grunnleggende kompetansen i næringslivsjus. NHO ser positivt på et samarbeid mellom fakultetet og ulike næringslivsaktører for å fremme forskning innen selskapsrett. Positive til fakultetets forskningsmessige satsing på Markedsrett (Forskergruppen for marked, innovasjon og teknologi, CeRMIT). I likhet med LOs juridiske avdeling, vektlegger NHO viktigheten av arbeidsrett, og uttrykker bekymring for etterveksten i fagmiljøet. Arbeidsrett er et aktuelt felt utenfor universitetet, og fakultetets undervisning, forskning og rekruttering bør styrkes. NHO uttrykker problemer med å rekruttere arbeidsrettslige dommere.

- *Riksadvokaten*

Argumenterer for å beholde generalistutdanningen, f eks er det fordelaktig at dommere har innsikt i ulike emner og fag. Samtidig peker Riksadvokaten på at det kan komme til et punkt da det ikke er plass til flere, nye fag (menneskerettigheter, internasjonalisering). Da kan det være en idé med spesialisering, f eks de to siste årene. Om studiet blir mer spesialisert vil studentenes spesialisering bli viktigere ved jobbansettelse. Slik det er nå, er erfaring viktigere enn spesialfag. Eksempler fra Sverige, hvor det er større grad av spesialisering enn i Norge; etatsutdanning. Riksadvokaten mener at strafferett og – prosess gir et godt innblikk i juridisk forståelse og tenkning. Betenkning rundt Det juridiske fakultets manglende ettervekst og satsing på strafferett og – prosess. Tidligere var fakultetet ledende i Skandinavia og Nord-Europa på dette feltet. Politihøyskolens juss-moduler vs masterstudiet i rettsvitenskap. Samarbeid?

- *Advokatforeningen*

Advokatforeningens råd er å utdanne Jurister, ikke spesialister. Dersom Jusstudiet ikke beholder generalistperspektivet, hvem gjør det? Et studium kan aldri tilfredsstille alle krav til spesialisering ”der ute”. Foreningen argumenterer mot å lage spesialiserte ”linjer” i studiet av flere grunner. Dette vil stenge for juristenes valgmuligheter i karrieren, og dessuten anses det som positivt om f eks dommere har annen erfaring enn fra dommeryrket.

Juridisk metode er motstandsdyktig over tid. Noen fag betraktes som nødvendig: Prosess (det er det bare jurister som utfører), Kontraktsrett, Forvaltningsrett, Etikk. Etikk må

tydelig inn på et tidlig stadium; målet for en advokat ofte er å løse konflikter på et tidlig tidspunkt, ikke å spille ut motparten. Etikk blir derfor viktig i advokatrollen.

Advokatforeningen savner bruk av Case-metoder i studiet; dette er en lærerik metode for å tilegne seg kunnskap om viktige prinsipper og bruken av disse. Man kan ha case på en lovsak, en lov, en rettssak. Den Sokratiske metode. (dekanen framholder at studiet har hatt en del PBL-undervisning, men at dette nå er noe reversert pga budsjettsituasjonen).

"Rettsliggjøringen" i samfunnet generelt spiller på juristenes parti, allikevel ser juristene som gruppe ut til å tape terreng f eks med synkende ansettelse i statsforvaltningen/det offentlige. Her ser statsvitere ut til å vinne terreng. Advokatforeningen argumenterer for å beholde "del-juridiske" emner ved fakultetet, som RETTSfilosofi og RETTSøkonomi.. Jurister ser i økende grad ut til å ansettes innen privat sektor, og mange nyutdannede rekrutteres direkte inn i store, private advokatfirmaer. Det er her "spesialiseringen" (i yrkestreningen) skjer.

- *Justisdepartementet*

Representantene fra Justisdepartementets lovavdeling argumenterer for en generalist-utdanning. Jurister skal bekle et spekter av stillinger i samfunnet. En generalist-utdanning åpner for en variert yrkeskarriere. Noen roller, f eks som dommerfullmektig, krever breddeerfaring. Lovavdelingen argumenterer også for at en stor grad av spesialisering først og fremst ville være aktuelt i Oslo, og at studieordningen heller burde legge an til god distriktspolitikk. At utdanningen er generell, betyr ikke nødvendigvis at den er lik for alle. Lovavdelingen argumenterer for at metodiske fag og en breddekunnskap i det norske rettssystem er en nødvendig juridisk kompetanse, i tillegg til fag som Strafferett- og prosess. De er mer opptatt av juristens evne til å ha et helhetlig perspektiv; til å kunne legge til rette for et godt beslutningsgrunnlag og ta ansvar for et sluttprodukt, heller enn juristens spesialisering. Justisdepartementets lovavdeling mener at rettsstudiet har dreid seg mot en rettsanvendelsesrolle (advokat) og ønsker en dreining mot lovgiver-/regelskaperrollen.

Noen av representantene fra lovavdelingen ser stor nytte av hjemmeeksamen, og særlig det at studentene skriver spesialavhandling (utviklende for gode evner), mens andre uttrykker større skepsis til en slik prøveform.

Om studiet går i retning av å bygges opp av semi-obligatoriske fag, bør uansett Knophs oversikt over Norges rett ligge i bunn.

- *JSU*

Slik utdanningen er nå, er den generalistisk. Studentrepresentantenes inntrykk er at det det undervises i ikke er knyttet til aktuell forskning. Om lærerne kunne undervise mer i tråd med aktuell forskning/interesser, ville undervisningen sannsynligvis oppleves mindre som en PLIKT – og dermed også mer lystbetont for studentene. Dette kunne også ha en positiv toveiseffekt, ved at studentene kunne gi innspill til pågående forskning.

Studentrepresentantene anser det som uheldig at kuttene i valgfag er basert på antall studenter på forrige semester, og kunne ønske at det også lå en *faglig* prioritering bak valgfagprioriteringene.

Når det gjelder valgfrihet i studiet støtter JSU forslaget til/skissen av flere semi-obligatoriske fag i hele studieforløpet. Dette kan være lagt opp som en generell bolk alle

studentene må gjennom (f eks 40 studiepoeng, forelesning, skoleeksamen), før de velger en spesialisering (f eks 20 studiepoeng, kursundervisning, oppgave/annen evaluering). F eks Alminnelig forvaltningsrett som generell del og Velferdsrett eller Miljørett som "spesialisering" av forvaltningsretten. Slik ville studentene oppnå både generell kunnskap på mange felt og spesialisering innen hvert av feltene.

Representantene fra JSU ønsker hjemmeeksamen på 3. avd. tilbake, da de anser dette som en relevant eksamensform i forhold til hva som venter jurister i arbeidslivet.

3. Kjernen i en nasjonal jussutdanning
Avgangseksamen fra et av de norske juridiske fakultetene i Master i rettsvitenskap gir lovbestemt tilgang til en del viktige stillinger innen justissektoren. Hvilke føringer legger dette på universitetenes frihet til å organisere utdanningen i forhold til om det er visse fag som må være med for alle, og om det er akseptabelt at en utenlandsk grad kombineres med en norsk (eksempelvis tre år ute, to år hjemme, eller tre år hjemme, to år ute)?

- *Sivilombudsmannen*:

Beklager at Cand. Jur. Graden er fjernet, positiv til å reversere denne beslutningen. Positiv til praksisperiode i studiet.

- *LOs juridiske avdeling*

Ser meget positivt på å øke utveksling av jusstudenter i en trainee-ordning hos LO. Kanskje kunne dette stimulere til en voksende interesse for arbeidsrett og bringe dyktige studenter inn i arbeidsrettslige forskningsmiljøer (Stein Evju, satsing). LO oppfordres også til aktiv deltakelse på arbeidslivsdager i regi av UiO.

LOs juridiske avdeling ser positivt på at mastergraden nå er normert til 5 år. Tidligere erfarte de at studenter mistet motivasjonen i et for langt studieløp.

- *Kommunenes Sentralforbund, v KS Advokatene*

Som nevnt er det viktigste at fokus i sterkere grad rettes mot juridisk metode og rettskildelære tidlig i studiet. Dette er viktigere enn hvilke fag som bør være obligatorisk. Det er likevel grunn til å foreta en kritisk gjennomgang av dagens obligatoriske fag.

Det er et tankekors at panteretten vel fortsatt er obligatorisk, mens for eksempel praktiske fag som arbeidsrett og selskapsrett ikke er obligatorisk (rettelse; selskapsrett er obligatorisk fag).

Hvorvidt en utenlandsk grad skal kunne kombineres med en norsk er det vanskelig å si noe generelt om. Jussen er fortsatt i hovedsak nasjonal selv om folkerettslige avtaler av ulike slag blir stadig viktigere. Det vil være forskjell på om deler av utdanning skjer i våre naboland eller om det er tale om utdanning på universiteter i land som har helt andre rettssystemer enn Norge. Det antas at det fortsatt vil være mest aktuelt å fullføre sin nasjonale utdanning - her master i rettsvitenskap, og så eventuelt senere supplere denne med en utenlandsk grad (LL.M eller PHD).

Det antas at fakultetet også kan møte ønske om såkalte kombinasjonsgrader – for eksempel etter mønster fra Danmark hvor en har ”candmerckjur” som er en kombinasjonsgrad som inneholder både juss og økonomiske fag.

- *Regjeringsadvokaten*

- *NHO (Næringsjus og Arbeidsrett)*

NHOs representanter anser det som viktig å opprettholde et juridisk studium som sådan, med sitt særpreg. På en side ønsker de en felles, generell utdannelse, og på den annen side ser de behov for økt kunnskap innen enkelte fag; selskapsrett, skatterett, kontraktsrett, konkurranserett, markedsrett. De ønsker ikke adskilte linjer, som f eks én forvaltningslinje og én dommerlinje. Samtidig er de ikke fremmed for tanken om en grad tilsvarende den danske Cand. Merk..??; dette ville være en hensiktsmessig og attraktiv utdannelse. Om en mastergrad oppbygges med mer valgfrihet, kunne emner som internasjonal kontraktsrett og menneskerettigheter inngå som et fundament.

- *Riksadvokaten*

Under forutsetning av at fakultetet kvalitetssikrer studietilbud i utlandet, ønsker Riksadvokaten en stor grad av fleksibilitet for å ta deler av jussutdanningen i utlandet. Studentene utvikler gode språklige ferdigheter og kan knytte viktige kontakter. Beklagelig at studieordninger ikke får tid til å ”sette seg” før nye reformer kommer.

- *Advokatforeningen*

Fordel med spesialisering i utlandet. Dersom studiet får en Bologna-struktur og en bachelorgrad er tatt i utlandet, vil Advokatforeningen anse det som nyttig om det tas en ”EØSeksamen” før en toårig spesialisering (finsk modell).

- *Justisdepartementet*

Ingen særlige synspunkter, ut over at de siste store reformene (ikke initiert av fakultetet) beklageligvis ikke har lagt til grunn samfunnets/brukernes behov til utdanningene.

- *JSU*

For JSU er det et poeng at utveksling (dersom 3+2-modellen) må fungere ikke bare internasjonalt, men også mellom de juridiske fakultetene i Norge.